

مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی

ISSN: 2645-4475

فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی
سال پنجم، شماره ۱ (پیاپی: ۱۹)، بهار ۱۴۰۱، جلد یک

فرا ترکیب پژوهش سرمایه فرهنگی در ایران: ارائه چارچوب و الگویی
جامع و یکپارچه؛ بررسی کلیه مقالات ۲۰ ساله علمی پژوهشی طی
سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰
محمدعلی زکی

تحلیل انتقادی محتوای کتب درسی مدارس از منظر توجه به مفاهیم
تربیت شهروندی؛ مورد مطالعه: سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰
سجاد باباخانی

بررسی میزان تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره آمیز؛ مطالعه
موردی دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه
کرم اله جوانمرد، اکبر طالب‌پور، فضالطه پرنو

مطالعه مقایسه‌ای نقش انقلاب‌های اجتماعی در تحولات نظام پوشاک
زنان؛ مورد مطالعه: انقلاب اسلامی ایران و انقلاب مارکسیستی چین
مجید اسدی فارسانی، هایده زندی

گذری بر پیشینه مفهوم اثربخشی ارتقای مهارت‌های مدیریت کوانتومی
در مرور نظامند
بهنام مظاهری

بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی
معلمان دوره ابتدایی شهر تهران
سهیلا اکبری، فاطمه رضانی

- دکتر خدیجه اسدی سروستانی، عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر محمد امیرپناهی، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی
- دکتر فاروق امین مظفری، عضو هیئت علمی دانشگاه تبریز
- دکتر محمدرضا حسنی، عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر عبدالرسول حسنی‌فر، عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان
- دکتر غلامرضا لطیفی، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی
- دکتر مهدی معینی، عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان

فراخوان پذیرش مقاله:

نشریه «مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی» توسط موسسه مطبوعاتی مطالعات کاربردی شباک و با همکاری علمی اساتید برجسته دانشگاه‌های کشور به انتشار مقالات علمی می‌پردازد. از این‌رو از تمام اساتید، صاحب‌نظران، کارشناسان، دانشجویان و پژوهشگران دعوت می‌شود با ارسال مقالات علمی خود از طریق وب‌سایت نشریه به نشانی www.ASSCS.ir در پربارتر کردن این نشریه، ما را یاری نمایند. برای ارسال مقاله کافی است تا در وب‌سایت ثبت‌نام نموده و با ورود به پنل کاربری، مقاله خود را ثبت کنید.

محورها و موضوعات پذیرش مقاله:

- جامعه‌شناسی
- مردم‌شناسی
- جمعیت‌شناسی
- فلسفه علوم اجتماعی
- آسیب‌های اجتماعی
- برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی
- مطالعات جوانان
- برنامه‌ریزی توسعه‌ای منطقه‌ای
- مطالعات فرهنگی و مدیریت راهبردی فرهنگ
- مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم اجتماعی

نشریه

نشانی: کرج، آزادگان، ابتدای بلوار مطهری، کوچه شهید سبحانی، پلاک ۲۸، واحد ۴
کدپستی: ۳۱۴۳۹۵۳۵۹۵
www.ASSCS.ir
@Shij.journals@gmail.com

چاپ

نشانی: تهران، افسریه، ۱۵ امتیازی اول، کوچه ۲۸، پلاک ۳۹۳
انتشارات هنر و علوم دانشگاهی، تلفن: ۰۲۱ ۳۳۸۴۰۷۹۲

فهرست مقالات

صفحه	عنوان مقاله
۱	فرا ترکیب پژوهش سرمایه فرهنگی در ایران: ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه؛ بررسی کلیه مقالات ۲۰ ساله علمی پژوهشی طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ محمدعلی زکی
۱۷	تحلیل انتقادی محتوای کتب درسی مدارس از منظر توجه به مفاهیم تربیت شهروندی؛ مورد مطالعه: سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ سجاد باباخانی
۲۷	بررسی میزان تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه کرم اله جوانمرد، اکبر طالب‌پور، فضل‌الله پرنو
۳۷	مطالعه مقایسه‌ای نقش انقلاب‌های اجتماعی در تحولات نظام پوشاک زنان؛ مورد مطالعه: انقلاب اسلامی ایران و انقلاب مارکسیستی چین مجید اسدی فارسانی، هایدی زندی
۴۷	گذری بر پیشینه مفهوم اثربخشی ارتقای مهارت‌های مدیریت کوانتومی در مرور نظامند بهنام مظاهری
۶۱	بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران سهیلا اکبری، فاطمه رمضانی

فرا ترکیب پژوهش سرمایه فرهنگی در ایران: ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه (بررسی کلیه مقالات ۲۰ ساله علمی پژوهشی طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۳۰

کد مقاله: ۴۵۸۲۶

محمدعلی زکی^۱

چکیده

امروزه مفهوم سرمایه فرهنگی به عنوان شناخت و ادراک فرهنگی و شیوه‌های عمل متناسب صلاحیت‌های فرهیختگی و نیز شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی مورد توجه دانشمندان علوم اجتماعی و مطالعات فرهنگی قرار گرفته است. سرمایه فرهنگی به منزله یکی از مفاهیم کانونی جامعه‌شناسی است که در سال‌های اخیر به خصوص در ایران مورد توجه صاحب‌نظران علوم اجتماعی قرار گرفته است. علایق جامعه‌شناسان در بررسی و تبیین سرمایه فرهنگی در طی دو دهه اخیر رشد سریع و فزاینده‌ای از خود نشان داده است. با توجه به فراوانی و تنوع تحقیقات انجام شده، نیاز به انجام تحقیقات ترکیبی مثل فرا ترکیب در این حوزه احساس می‌شود. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی فرا ترکیب تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران خواهد بود. روش فرا ترکیب از روش‌های جدید و نوظهور در مطالعات کیفی است که استفاده از آن در تحقیقات علوم اجتماعی رو به گسترش بوده و می‌تواند در خلق و توسعه دانش، محققان علوم اجتماعی را یاری رساند. تحقیق حاضر از نوع روش فرا ترکیب و اطلاعات با استفاده از چهار منبع اینترنتی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (sid.ir)، پایگاه اطلاع‌رسانی نشریات علمی ایران (magiran.com)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (Ensani.ir) جمع‌آوری شده است. طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ تعداد ۲۲۹ مقاله در موضوع سرمایه فرهنگی در ایران ثبت شده است. نتایج استفاده از روش فرا ترکیب تحقیق را قادر به ارائه چارچوب و الگویی جامع و یکپارچه جهت تبیین سرمایه فرهنگی در ایران نموده است. بر اساس مدل پیشنهادی سرمایه فرهنگی قابل تفکیک در پنج بخش به ترتیب فراوانی عبارت‌اند از اثرات (۷۰ درصد)، وضعیت (۱۴ درصد)، عوامل مؤثر (۱۱ درصد)، کلیات (۳ درصد) و همبسته‌های سرمایه فرهنگی (۲ درصد) بوده است.

واژگان کلیدی: سرمایه فرهنگی، روش فرا ترکیب، مجلات علمی، مدل جامع و یکپارچه.

۱- مقدمه

چند دهه بیشتر از طرح مفهوم سرمایه فرهنگی نمی‌گذرد. در حقیقت مفهوم سرمایه فرهنگی تأثیر چشمگیری بر جامعه‌شناسی و حوزه نظریه فرهنگی نهاده است. «سرمایه فرهنگی» که پیشینه نظری تقریباً گسترده‌ای در ادبیات جامعه‌شناسی داشته، مفهوم پردازی و بسط نظری آن به صورت بنیادین، مرهون تلاشهای نظری پیر بوردیو بوده است (کیم و کیم، ۲۰۰۹). بوردیو همراه با پاسرون اولین بار در سال ۱۹۷۷ در کتاب «باز تولید در آموزش، جامعه و فرهنگ» مفهوم سرمایه فرهنگی را در نوشته‌های خود بکار بردند تا به کمک این مفهوم، باز تولید فرهنگی و اجتماعی نظام آموزشی فرانسه را نمایان سازند. بوردیو مفهوم سرمایه فرهنگی را برای تحلیل اینکه چگونه فرهنگ و تحصیلات تأثیر متقابل داشته و در بازتولید اجتماعی سهیم هستند، به کار برده است. سرمایه فرهنگی یک مفهوم جامعه‌شناختی دارد که از زمانی که برای اولین بار توسط پیر بوردیو به کار برده شد، شهرت گسترده‌ای پیدا کرده است. سرمایه فرهنگی یعنی قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگی در هر فرد و آن در برگیرنده تمایلات پایدار فرد است که در خال اجتماعی شدن در فرد انباشته می‌شود. این مفهوم از زمان طرح توسط بوردیو، بیش از هر حوزه دیگری در آموزش و پرورش به کار رفته است، لکن با بسط و تعدیل مفهوم سرمایه فرهنگی از آن در سایر رشته‌ها نیز استفاده‌های فراوانی شده است. سرمایه فرهنگی از آن دست مفاهیم چندبعدی در علوم اجتماعی است که در بسیاری از حوزه‌های جامعه نیز تأثیر گذار است. به دنبال مطرح شدن مفهوم سرمایه فرهنگی در حوزه جامعه‌شناسی، پژوهشهای مختلفی انجام شده است که با عناوین مختلف به بررسی رابطه بین سرمایه فرهنگی و دیگر متغیرها پرداخته‌اند. علاوه بر پیر بوردیو، کالین مرکر، دیوید تراسبی، بونی اریکسون، پل دیماجو را می‌توان از جمله نظریه پردازان سرمایه فرهنگی به شمار آورد.

۲- سوال اصلی

سرمایه فرهنگی در جامعه ایرانی از منظر جامعه‌شناسی به مثابه پدیده اجتماعی تلقی می‌شود. با توجه به کثرت تولیدات علمی پژوهشی طی دودهمه گذشته، چگونه می‌توان چارچوب والگویی جامع و یکپارچه برای تبیین این پدیده اجتماعی (سرمایه فرهنگی) ارائه نمود؟ نقش و کارکرد روش جدید فرا ترکیب در این راستا چگونه خواهد بود؟

۳- اهداف فرعی

- الف) چگونگی «روند پژوهشی» تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰.
- ب) چگونگی «گرایشهای پژوهشی» تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰.
- ج) انواع گوناگون متغیرهای اصلی و فرعی در هر کدام از بخش‌های مربوط به «گرایشهای پژوهشی» تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰.
- د) اولویت بندی (رتبه بندی) «گرایشهای پژوهشی» تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰.
- ه) چگونگی امکان "ارائه چارچوب والگویی جامع و یکپارچه در خصوص تبیین سرمایه فرهنگی در ایران" با استفاده از روش فراترکیب.

۴- سرمایه فرهنگی، میراث فکری بوردیو: چیستی فضای مفهومی و گونه‌شناسی (سنخ‌شناسی)

«میراث فکری بوردیو در دو حوزه نظری و پژوهشی در جامعه‌شناسی ایران (با تکیه بر سه موضوع سرمایه اجتماعی، سبک زندگی و سرمایه فرهنگی) تجلی داشته است. تعداد ۵۰۰ مقاله در زمینه سرمایه اجتماعی، ۱۳۰ مقاله در خصوص سبک زندگی و ۶۱ مقاله در زمینه سرمایه فرهنگی طی سالهای ۱۳۸۰ تا تابستان ۱۳۹۵ در مجلات علمی پژوهشی ایران منتشر و ثبت شده که بیانگر بخش مهمی از تأثیر میراث فکری بوردیو در جامعه‌شناسی ایران بوده است. ظهور و بروز بوردیو در تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران در مقایسه با دو بخش سرمایه اجتماعی و سبک زندگی بسیار بیشتر بوده و قابل مقایسه نیست و البته دلیل علمی و منطقی آن بسیار واضح و روشن بوده، چراکه تبیین سرمایه فرهنگی به طور مشخص اختصاص به بوردیو داشته است.» (محمدعلی زکی، ۱۳۹۵). سرمایه فرهنگی مفهومی چندبعدی است که پیشینه نظری تقریباً گسترده‌ای در ادبیات جامعه‌شناسی دارد و متفکرانی چون اریکسون (۱۹۹۶) و دی‌ماجو (۱۹۸۲) به اندیشه پردازی پیرامون این مفهوم پرداخته‌اند. مفهوم پردازی و بسط نظری این مفهوم البته به صورت بنیادین، مرهون تلاش‌های نظری پی‌یر بوردیو جامعه‌شناس شهیر فرانسوی است. اندیشه و نظام نظری بوردیو وضعیتی رابطه‌مند دارد و مفاهیم در کنار یکدیگر معنا می‌یابند؛ در این نظام مفاهیم هر بعد با بعد دیگر مرتبط شده و خود آن نیز به شکلی رابطه‌مند تعریف می‌شود (بون ویتز، ۱۳۹۰).

سرمایه فرهنگی عبارت است از آن چیزی که فرد آن را به طور انتسابی و اکتسابی در خانواده، جامعه و مدرسه به دست می‌آورد. این سرمایه با معرف‌هایی همچون: الف- سرمایه فرهنگی تجسم یافته یا ذهنی (فعالیات‌های فرهنگی، فضای فرهنگی خانواده و غیره)، ب- سرمایه فرهنگی عینیت یافته (میزان مصرف کالاهای فرهنگی خانواده همانند کتابخوانی، فیلم و سینما، نوشته‌ها، نقاشی‌ها و غیره) و ج- سرمایه فرهنگی نهادینه شده (مدارک و مدارج تحصیلی و علمی فرهنگی) (شارع پور و خوشفر، ۱۳۸۱)

شناخته شده است. از دیدگاه بورديو، شاخص های سرمايه فرهنگي مهارت های بين شخصي و غيررسمي شامل عادات، مدرک تحصيلي، سلايق، سبکهای زندگي وغيره می شود (باکاک، ۱۳۸۱). از نظر بورديو سرمايه فرهنگي، گرايش ها و عادات دیرپا است که در فرايند جامعه پذيری حاصل می شوند و نیز اهداف فرهنگي ارزشمند مانند صلاحيت های تحصيلي و فرهنگي را شامل می شود (آنهاير، ۱۹۹۳). بورديو سرمايه فرهنگي را نوعی ذائقه فرهنگي ميداند که علاوه بر دانش، معرفت و اطلاعات عمومي، گرايشها و ذائقه های والدين، ترجيحات و اطلاعات خاص در مورد سيستم آموزشی آنها را نیز در بر ميگيرد. (جاگر و هلم، ۲۰۰۷). ويلکنز و ليونز (۲۰۱۴) بيان می کند که سرمايه فرهنگي، منش و شيوه رفتار، شرايط آموزشی و کالاهای فرهنگي است به نظر بورديو، سرمايه فرهنگي به منزله یک شاخص ترکیبی شامل گرايش های روانی افراد نسبت به مصرف و استفاده از کالاهای فرهنگي، میزان مصرف مستقيم کالاهای فرهنگي به طور عيني و مدارک و مدارج علمی و فرهنگي است؛ بورديو در تعريف سرمايه فرهنگي آن را دربرگیرنده تمایلات پایدار فرد می داند که در خلال اجتماعي شدن در او انباشته می شود؛ به بيان ديگر، مهارت های رسمي و غيررسمي شامل عادت ها و روش ها و سلايق، سبک زندگي افراد، شبکه ساختاربابی، مدارک تحصيلي، كيفيت تحصيلي افراد و گرايش آنان به جمع آوری محصولات فرهنگي و هنري نیز از شاخص های سرمايه فرهنگي به شمار می آيند (بورديو، ۱۳۹۳). سرمايه فرهنگي شکلی از سرمايه ارزشی و فرهنگ برجسته طبقات بالاست که با سرمايه اقتصادی و اجتماعي تفاوت دارد؛ ولی درنهایت به هر دوی آنها تبدیل شدنی است. مفهوم سرمايه فرهنگي از نظر بورديو به مجموعه ای از توانمندی ها و عادت ها و طبع های فرهنگي از جمله دانش، زبان، سليقه یا ذوق و سبک زندگي دلالت می کند. انتقال سرمايه اقتصادی از نسلي به نسل ديگر و از طريق ارث و ميراث صورت می گيرد؛ در حالی که انتقال سرمايه فرهنگي امری پیچیده تر است (صالحی امیری و سپهرنیا، ۱۳۹۳).

تحليل فرهنگي بورديو با تأکید بر سرمايه فرهنگي به منزله ابزار فهم تفاوت های اجتماعي انجام می شود. او مبادله فرهنگي را با استفاده از مفهوم سرمايه تحليل می کند و با بهره گیری از ساختارگرایی و جامعه شناسی دانشی این کار را به خوبی انجام می دهد. «بورديو برای به انجام رساندن ترکیب عینیت گرایی و ذهنیت گرایی و رفتن به فراسوی این دوگانه رایج، مجموعه بدیع و تازه ای از مفاهیم را وضع کرد که با مفاهیم عادت واره، میدان و سرمايه استحکام یافته است» (استونز، ۱۳۸۷). برای بورديو عادت واره، میدان و سرمايه هم از حیث تجربی و هم مفهومی دارای ارتباط درونی اند (بورديو و واکونانت، ۱۹۹۲). عادت واره، سرمايه و میدان سه رأس مثلی هستند که هیچ کدام برتر یا مقدم بر دیگری نیستند و هر سه برای درک جهان اجتماعي لازم و ملزوم یکدیگر بوده و حالتی درهم پیچیده دارند.

– فضای اجتماعي در اندیشه بورديو، یک فضای توزیع است؛ فضای توزیع، مجموعه وسیعی از مواضع سلسله مراتبی است که هر موضع با روابطی که با سایر میدان های نزدیک برقرار می کند، مشخص می شود (جنکینز، ۱۳۸۵). فضای اجتماعي در اندیشه بورديو متشکل از مجموعه میدان های مرتبط با هم است.

– میدان: میدان فضای روابط میان کنشگران و عرصه رقابت برای کسب جایگاه، در سلسله مراتب قدرت درون میدان است. میدان را همچنین می توان صحنه کشاکشی دانست که در آن کنشگران و نهادها در پی حفظ یا براندازی نظام موجود سرمايه هستند (استونز، ۱۳۸۷). میدان از درون، براساس روابط قدرت ساخت می یابد (جنکینز، ۱۳۸۵: ۱۳۶). آنچه به میدان معنا می دهد، سرمايه است. حجم و ترکیب انواع سرمايه ها، جایگاه فرد را در سلسله مراتب میدان تعیین می کند.

– سرمايه: اصطلاح سرمايه معمولاً به فضای اقتصادی و مبادله مالی مربوط می شود؛ اما استفاده بورديو از این اصطلاح گسترده تر است (بون ویتز، ۱۳۹۰: ۱۶۹). مفهوم چند وجهی سرمايه که به همت بورديو پردازش شده، به ما امکان می دهد، به بازنمایی مناسب تری از ساختار و نظام روابط در هر فضای اجتماعي دست یابیم و به جای هرمی دیدن جامعه، جامعه ای با فضای چند بعدی متصور باشیم (شویره و فونتین، ۱۳۸۵: ۱۰۰). از نظر بورديو سرمايه هرگونه خاستگاه و سرچشمه در عرصه اجتماعي است که در توانایی فرد برای بهره مندی از منافع خاص که در این صحنه حاصل می گردد، مؤثر واقع می شود (استونز، ۱۳۸۷: ۳۳۵).

بورديو سرمايه را هر منبعی می داند که در عرصه خاصی اثر بگذارد و به فرد امکان دهد سود خاصی را از راه مشارکت در رقابت بر سر آن، به دست آورد. انگاره سرمايه از رویکرد اقتصادی سرچشمه می گیرد. بازشناسی ویژگی های سرمايه به وضوح نشان دهنده این تشابه انواع سرمايه است؛ سرمايه از طریق عملیات سرمايه گذاری انباشته می شود، به صورت ميراث انتقال می یابد و فرصت هایی که صاحب سرمايه با انجام سودمندترین جابه جایی ها فراهم می کند، بهره مندی بیشتر از آن را ممکن می کند.

بورديو در مقاله انواع سرمايه (۱۹۸۶) هر یک از انواع سرمايه را تعريف می کند. سرمايه اقتصادی در اندیشه بورديو شامل درآمد و بقیه منابع مالی است که در قالب مالکیت جلوه می کند. درآمد و دارایی را می توان معرف های سرمايه اقتصادی در نظر گرفت. سرمايه اجتماعي شامل همه منابع واقعی و بالقوه است که می تواند در اثر عضویت در شبکه اجتماعي کنشگران یا سازمان ها به دست آید (آنهاير و دیگران، ۱۹۹۳). سرمايه نمادین در اندیشه بورديو محصول شناخته شدن و به رسمیت شناخته شدن توسط دیگران است (شالچی، ۱۳۸۷: ۱۰۱) و شامل کاربرد نمادهایی می گردد که فرد آن را به کار می گیرد تا به سطوح ديگر سرمايه خود مشروعیت بخشد (ترنر، ۱۹۹۸: ۵۱۲).

به اعتقاد بورديو ساختار اجتماعي یک جامعه پیشرفته یک فضای اجتماعي پیچیده ای است که در آن انواع سرمايه ها براساس موقعیت اجتماعي گروه های اجتماعي توزیع شده است. از نظر بورديو (۱۹۸۵) هر نوع دارایی، منابع یا کالاهایی که در جامعه دارای ارزش باشند می تواند نوعی سرمايه محسوب شود. بورديو به سه نوع سرمايه اشاره می کند که عبارتند از: سرمايه اقتصادی (پول)،

دارایی) سرمایه فرهنگی (دانش، مهارت، مدارک تحصیلی) و سرمایه اجتماعی (روابط و عضویت در یک گروه). **سرمایه اقتصادی:** «دارایی‌ها و کالاهای لوکسی که به یک فرد تعلق دارد.» **سرمایه اجتماعی:** مجموعه منابع واقعی و بالقوه‌ای است که در اثر عضویت در شبکه اجتماعی یا سازمان‌ها به دست می‌آید.» بورديو این مفهوم را برای فهم و تبیین این مسئله که «چگونه روابط سلطه و قدرت بین کنشگران ایجاد و باز تولید می‌شود.»

به‌زعم بورديو، سرمایه فرهنگی عاملی تعیین‌کننده در رفتارها و سبک زندگی افراد محسوب می‌شود. این نوع از سرمایه که بورديو انواع آن را توضیح داده است، موقعیت اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد و این موقعیت، فرصت‌هایی را برای عامل اجتماعی فراهم می‌آورد تا از آن طریق سبک زندگی مرتبط با سلامت خود را انتخاب کنند. سرمایه فرهنگی در اندیشه بورديو، نزدیک به مفهوم وبری شیوه زندگی است که شامل مهارت‌های خاص، سلیقه، نحوه سخن گفتن و شیوه‌هایی است که فرد از طریق آن خود را از دیگران متمایز می‌سازد (ممتاز، ۱۳۸۳: ۱۵۱). بورديو تحصیلات را نمودی از سرمایه فرهنگی می‌داند و گرایش به اشیای فرهنگی و جمع شدن محصولات فرهنگی در نزد فرد را سرمایه فرهنگی می‌خواند (فاضلی، ۱۳۸۲: ۳۷). به طور کلی، می‌توان گفت هر میدانی، به نوع خاصی از سرمایه اهمیت می‌دهد. در میان انواع سرمایه‌ها، سرمایه فرهنگی در حوزه آکادمیک ارزشمند تلقی شده و عاملی کلیدی در تلاش برای کسب برتری در میدان مزبور و یافتن مرجعیت و پرستیژ آکادمیک است (سیدمن، ۱۳۸۶: ۱۹۸).

از نظر بورديو سرمایه فرهنگی به سه حالت ممکن است وجود داشته باشد: حالت تجسم‌یافته، حالت عینیت یافته و حالت نهادینه‌شده:

الف) سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته: سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته نوعی ثروت بیرونی است که به‌منزله بخش جدایی‌ناپذیری از فرد درآمده است. این همان بخشی است که بورديو آن را ابعاد سرمایه فرهنگی همراه با تولد می‌نامد. این نوع سرمایه فرهنگی، نوعی ثروت درونی است که قابل انتقال و مبادله نیست و به مرور زمان بخشی از فرد شده است (شارع پور و خوش فر، ۱۳۸۱). اینگونه سرمایه و این ثروت بدنی را که به جزء جدانشدنی وجود شخص و محدوده اعمال عادت‌گونه او تبدیل شده است، می‌توان خیلی سریع (برعکس پول، حقوق، مالکیت یا حتی القاب اشرافی) به هدیه یا خرید یا مبادله انتقال داد (صالحی‌امیری و سپهرنیا، ۱۳۹۳). سرمایه تجسم‌یافته با کوشش، تجربه و استعداد فرد حاصل می‌شود و با مرگ دارنده آن از بین می‌رود و نمی‌توان آن را به دیگری واگذار کرد؛ به عبارت دیگر، این نوع سرمایه به مجموع خصلت‌های پرورش‌یافته در افراد اشاره دارد که از طریق فرایند اجتماعی شدن، در آن‌ها درونی می‌شود. سرمایه فرهنگی متجسم (درونی شده): توانایی‌های بالقوه‌ای هستند که به تدریج بخشی از وجود فرد شده و تثبیت گردیده‌اند (فونتن و شویره، ۱۳۸۲). این سرمایه فرهنگی درونی شده، عادات و منش، مشرب و خلق و خوی فرهنگی‌ای است که از خانواده به فرزندان منتقل می‌شود و گویی به ارث می‌رسد (لاریو و واینیگر، ۲۰۰۳). داشتن دانش در زمینه‌های گوناگون و شناخت رموزگان جهان اجتماعی، نمونه‌هایی از سرمایه فرهنگی درونی شده‌اند.

ب) سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته: سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته نیز شامل کالاهای فرهنگی، تمایل بدان‌ها و مصرف فرهنگی کالاها و محصولات فرهنگی است. سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته یکی از بدیهی‌ترین و عینی‌ترین شکل‌های سرمایه فرهنگی است و به مصرف کالاهای مختلف فرهنگی در میان قشرهای جامعه اشاره دارد که خود ممکن است تابعی از متغیرهای گوناگون فردی و اجتماعی قرار گیرد. این سرمایه فرهنگی در اشیای مادی انتقال‌پذیر است ولی آنچه شایستگی انتقال دارد، مالکیت قانونی است نه استعدادی که آن تابلوی نقاشی را خلق کرده است. پس کالاهای فرهنگی را هم می‌توان به صورت مادی به تملک درآورد که مستلزم سرمایه اقتصادی است و هم به صورت نمادین که مستلزم سرمایه فرهنگی است.

اشیای مادی، کالاهای فرهنگی و رسانه‌هایی مانند نوشته‌ها، کتاب‌ها، نقاشی‌ها و ابزارهای موسیقی جزء سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته‌اند. بهره‌گیری از سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته به سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته فرد وابسته است. در مطالعه این نوع از سرمایه فرهنگی می‌توان مجموع دارایی‌ها و موجودی کالاهای فرهنگی استفاده‌شده مانند تعداد و نوع کتاب‌ها، مجلات، تابلوهای تصویری، کامپیوتر و اشیای قیمتی فرهنگی را در نظر گرفت (صالحی‌امیری و سپهرنیا، ۱۳۹۳).

سرمایه فرهنگی عینی درواقع دسترسی فرد به منابع فرهنگی را آسان‌تر و بیشتر می‌کند و دشواری‌های یادگیری را کمتر می‌کند. همچنین به کودک القا می‌کند که داشتن و استفاده کردن از این نوع کالاها نیز با ارزش است. این نوع از سرمایه یکی از بدیهی‌ترین و عینی‌ترین اشکال سرمایه فرهنگی است که ممکن است تابعی از متغیرهای گوناگون فردی و اجتماعی باشد. کالاهای فرهنگی را هم می‌توان به صورت مادی تخصیص داد (که سبب سرمایه اقتصادی می‌شود) و هم به صورت نمادی (که سبب سرمایه فرهنگی می‌شود) (شارع پور و خوش فر، ۱۳۸۱).

ج) سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده: سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده، دستاوردها، توانایی‌ها، مهارت‌های تحصیلی و غیرتحصیلی است که به صورت مدرک به فرد ارائه شده و به لحاظ قانونی-عرفی به دارنده آن ارزش اجتماعی می‌دهد. عینیت‌بخشیدن به سرمایه فرهنگی از طریق مدارک دانشگاهی و تحصیلی صورت می‌گیرد؛ بدین ترتیب که سرمایه تجسم‌یافته بیولوژیکی، خارج از دارایی‌های مادی و عینی فرهنگی واقعیت پیدا می‌کند. این کار با کسب عناوین تحصیلی صورت می‌گیرد که به صورت قانونی و نهادی تأیید شده است. این مدارک مستقل از صاحبانشان اعتبار دارند. برای مطالعه این نوع از سرمایه فرهنگی می‌توان هر نوع مدرک تحصیلی، فنی، حرفه‌ای، فرهنگی و هنری را بررسی کرد که ازسوی مراکز و انجمن‌های رسمی نهادی تأیید شده است (صالحی‌امیری و سپهرنیا، ۱۳۹۳).

سرمایه فرهنگی نهاده شده به کمک ضابطه‌های اجتماعی و به‌دست‌آوردن عنوان‌ها، برای افراد موقعیت کسب می‌کند؛ مانند مدرک تحصیلی و تصدیق حرفه و کار. این سرمایه نیز انتقال‌پذیر نیست و نمی‌توان آن را واگذاری کرد و به‌دست‌آوردن آن برای افراد، بستگی به شرایط معین دارد.

۵- ضرورت و اهمیت تحقیق:

سرمایه فرهنگی به مثابه پدیده اجتماعی و اصول پنج گانه جامعه‌شناختی تحلیل دورکیمی آن: لازمه تحلیل و تبیین جامعه‌شناختی سرمایه فرهنگی به منزله «پدیده اجتماعی» توجه به پنج اصل می‌باشد (نمودار شماره ۱):

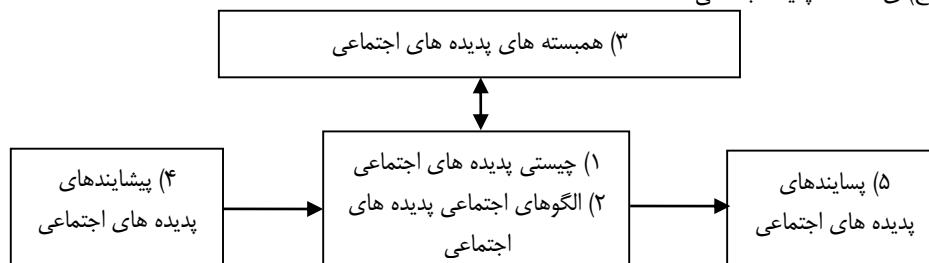
اصل اول: چیستی و ماهیت پدیده‌های اجتماعی: پدیده‌های اجتماعی دارای ماهیتی پیچیده، چند وجهی و چندبعدی هستند که می‌توان آنها را با استفاده از ابزارهای علمی (پرسشنامه) اندازه‌گیری نمود. نقش محقق در شناخت پدیده‌ها آن است که ابعاد و مولفه‌های گوناگون موضوع تحقیق را تعیین و شناسایی کند، برای نمونه بیگانگی اجتماعی شامل پنج مولفه بیگانگی از خود، بیگانگی از کار، بیگانگی از خانواده، بیگانگی از روابط اجتماعی و بیگانگی از نهادهای اجتماعی گزارش شده است. سلامت اجتماعی در بردارنده شامل پنج مولفه شکوفایی اجتماعی، همبستگی اجتماعی، پذیرش اجتماعی، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی بوده است.

اصل دوم: الگوهای اجتماعی پدیده‌های اجتماعی: متغیرهای شائع مورد استفاده در تحقیقات اجتماعی (شامل جنس، سن، تحصیلات، شغل، وضع تاهل، حوزه‌های اجتماعی محل سکونت، نژاد و قومیت، طبقه اجتماعی) به منزله الگوهای اجتماعی می‌باشد (گیتاس، ۱۹۷۲ و بورگس، ۱۹۸۶). چگونه می‌توان به مقایسه سرمایه فرهنگی بر حسب الگوهای اجتماعی پرداخت؟ برای نمونه موضوع موفقیت تحصیلی بر حسب متغیرهای اجتماعی (شامل جنس، سن، تحصیلات، شغل، وضع تاهل، حوزه‌های اجتماعی محل سکونت، نژاد و قومیت، طبقه اجتماعی، دین) چگونه است؟ در این اصل به مقایسه موضوع تحقیق بر حسب الگوهای اجتماعی توجه می‌شود برای نمونه: وضعیت سرمایه فرهنگی به تفکیک مردان و زنان، وضعیت سرمایه فرهنگی به تفکیک محل سکونت نقاط شهری و روستائی و غیره. بررسی تمایزات (تفکیک‌های) اجتماعی نتیجه مقایسه پدیده‌های اجتماعی خواهد بود که دو وضعیت شناسائی می‌شود: الف) زمانی که تفاوت معناداری در خصوص پدیده اجتماعی بین گروه‌های تحقیق وجود دارد که این وضعیت نشان از وجود ناهمگونی (عدم تجانس) اجتماعی در خصوص پدیده اجتماعی دارد. ب) زمانی که تفاوت معناداری در خصوص پدیده اجتماعی بین گروه‌های تحقیق وجود ندارد که این وضعیت معرف همگونی (تجانس) اجتماعی در خصوص پدیده اجتماعی دارد.

اصل سوم: همبسته‌های پدیده‌های اجتماعی: روابط درهم تنیده‌ای بین موضوعات اجتماعی با یکدیگر مشاهده می‌شود. نقش محقق، بررسی چگونگی وجود یا عدم رابطه (همبستگی) بین دو پدیده اجتماعی می‌باشد. در این وضعیت تأکید بر روابط همبستگی است نه روابط علی.

اصل چهارم: پیشایندهای^۱ پدیده‌های اجتماعی (پدیده به مثابه متغیر وابسته): چه عواملی موجب شکل‌گیری پدیده اجتماعی می‌شوند؟ پدیده اجتماعی چگونه به وجود می‌آیند؟ پدیده‌های اجتماعی موضوعاتی چند علی هستند و عوامل گوناگون در پیدائی آنها نقش دارند. وظیفه جامعه‌شناس آن است که عوامل مختلف در شکل‌گیری پدیده اجتماعی را شناسائی نموده، تأثیر هر کدام از آنها را مشخص کند.

اصل پنجم: پسایندهای^۲ پدیده‌های اجتماعی (پدیده به مثابه متغیر مستقل): کارکردهای پدیده‌های اجتماعی چیست؟ تعریف کارکرد از نظر جامعه‌شناسی همان اثر، نقش، وظیفه، پیامد، عاقبت، نتیجه، هدف، مأموریت است. هر پدیده اجتماعی در بردارنده چندین کارکرد است و در یک کارکرد واحد منحصر نمی‌شود. کار جامعه‌شناس شناسائی و تحلیل کارکردها (اثرات، پیامدها و نتایج) ی مختلف پدیده اجتماعی است.

نمودار شماره ۱) اصول پنج گانه تبیین جامعه‌شناختی پدیده‌های اجتماعی به طور عام و سرمایه فرهنگی به طور خاص

1- Antecedence
2- Consequence

اصول پنج گانه مورد بررسی را می‌توان بر حسب انواع و سطوح سه گانه تحلیل جامعه شناختی پدیده های اجتماعی به طور عام و سرمایه فرهنگی به طور خاص مشخص دسته بندی و طبقه بندی نمود:

۱) در سطح مقدماتی و تحلیل یک متغیره: الف) بررسی وضعیت سرمایه فرهنگی صرف نظر از متغیرها و موضوعات دیگر اجتماعی: چیست سرمایه فرهنگی؟ مبانی نظری و پژوهشی در تبیین سرمایه فرهنگی چیست؟ میزان، مقدار و وضعیت کنونی سرمایه فرهنگی چقدر و چگونه می باشد؟

۲) در سطح میانی و تحلیل دومتغیره: ب) وضعیت سرمایه فرهنگی بر حسب سیزده الگوی اجتماعی: بررسی سرمایه فرهنگی و مقایسه آن بر حسب جنس، سن، نژاد (قومیت)، تحصیلات، وضع تاهل، اشتغال، تعلقات دینی، وضعیت طبقاتی، حوزه های اجتماعی شهری و روستائی کدامند؟ ج) همبسته های اجتماعی سرمایه فرهنگی: آیا سرمایه فرهنگی با سائر متغیرهای فردی اجتماعی و فرهنگی ارتباط و همبستگی دارند؟ در صورت وجود ارتباط، میزان، مقدار و جهت آن چقدر است؟

۳) در سطح پیچیده و تحلیل چند متغیره: د) سرمایه فرهنگی به مثابه متغیر وابسته: پیشایندهای سرمایه فرهنگی کدامند؟ چه موضوعاتی در سرمایه فرهنگی تاثیر دارند؟ چه عواملی موجب شکل گیری سرمایه فرهنگی می شوند؟ تاثیر عوامل گوناگون در شکل گیری سرمایه فرهنگی چه مقدار است؟ ه) سرمایه فرهنگی به مثابه متغیر مستقل: پسایندهای سرمایه فرهنگی کدامند؟ سرمایه فرهنگی در چه موضوعاتی تاثیر دارد؟ پیامدها، اثرات و کارکردهای مختلف فردی، اجتماعی، خانوادگی، فرهنگی، شغلی، آموزشی سرمایه فرهنگی در سطوح متعدد زندگی اجتماعی چیست؟

۶- سابقه و پیشینه پژوهش سرمایه فرهنگی در ایران (موج اولیه آن)

الف) مطالعات نظری (حوزه نشر مقالات علمی):

- ۱) درآمدی بر نظریه سرمایه فرهنگی "عنوان مقاله حسن روحانی (۱۳۸۸)
- ۲) بهمن بابنگانی و علی کاظمی (۱۳۸۹) به "بررسی مبانی تئوریک مفهوم سرمایه فرهنگی"
- ۳) در جستجوی سنجش سرمایه فرهنگی "عنوان پژوهش حیدر جانعلیزاده چوب دستی و همکاران (۱۳۸۹)

ب) مطالعات نظری (حوزه نشر کتاب):

- ۱) سرمایه فرهنگی (احمد منصوری، ۱۳۹۳)
- ۲) الگوی ارتقای سرمایه فرهنگی در ایران (رضا صالحی امیری و رزیتا سپهرنیا، ۱۳۹۴)
- ۳) سرمایه فرهنگی: درآمدی بر رویکرد نظری و روش شناسی پیر بردیو (ناهد مویده حکمت، ۱۳۹۵)

ج) موج اولیه تحقیقات تجربی سرمایه فرهنگی در ایران:

- ۱) رابطه سرمایه فرهنگی با سرمایه فرهنگی جوانان "مطالعه موردی شهر تهران" (محمود شارع پور و غلامرضا خوشفر، ۱۳۸۱)
- ۲) تبیین جامعه شناختی رابطه سرمایه فرهنگی خانواده با سرمایه فرهنگی (محسن نیازی و محمد کارکنان نصرآبادی، ۱۳۸۶)
- ۳) تاثیر نابرابری سرمایه ی فرهنگی بر موفقیت تحصیلی دانش آموزان پیش دانشگاهی در دست یابی به آموزش عالی (محسن نوغانی، ۱۳۸۶)
- ۴) طراحی و ارایه الگوی بومی اندازه گیری سرمایه فرهنگی در کشور ایران (اسماعیل کاووسی و رزیتا سپهرنیا، ۱۳۸۷)
- ۵) فرهنگ قومی سرمایه ی فرهنگی و صنعت گردشگری (مهدی کروی، ۱۳۸۷)

د) مرور تحقیقات پیشین:

مقاله محمد رضایی و فاطمه تشویق (۱۳۹۲) به «بازخوانی سنجه های سرمایه فرهنگی» توجه داشته است. مرور تحقیقات نشان می‌دهد که در پژوهش‌های خارجی به زمینه‌های فرهنگی در سنجش سرمایه فرهنگی توجه شده است. این در حالی است که در پژوهش‌های تجربی داخلی، معرفت فرهنگی و بومی مورد غفلت و بی‌توجهی واقع شده است. «فرا تحلیلی بر ارتباط سرمایه فرهنگی و مدیریت بدن» عنوان پژوهش صدیقه شعاع و محسن نیازی (۱۳۹۵) نشان داده که سرمایه فرهنگی نقش متوسطی در تبیین واریانس مدیریت بدن ایفا نموده است.

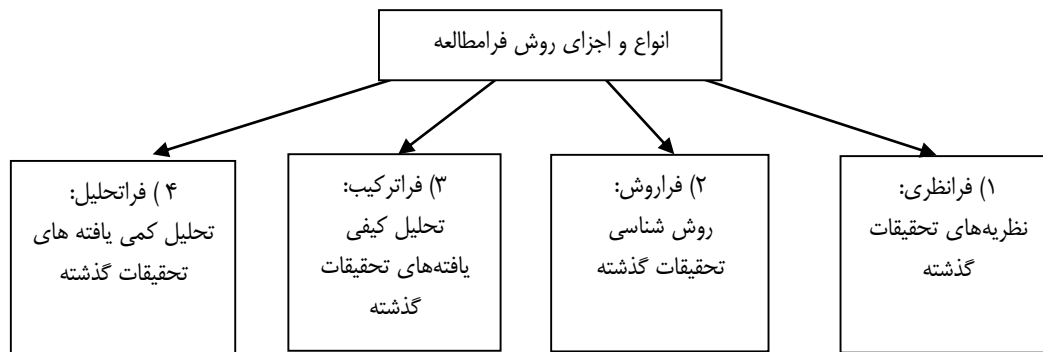
پژوهش محسن نیازی و همکاران (۱۳۹۷) تحت عنوان «فرا تحلیل رابطه سرمایه فرهنگی و سبک زندگی» دریافته که اندازه اثر سرمایه فرهنگی و سبک زندگی معادل ۰/۲۸ درصدی متوسط ارزیابی شده است. در مجموع، نتایج نشان داده که سرمایه فرهنگی باتعدیل گری قومیت، جنسیت و تاهل، تاثیر متفاوتی بر سبک زندگی دارد.

«فرا تحلیل مطالعات رابطه بین سرمایه فرهنگی و شادی» عنوان پژوهش اسدالله بابایی فرد و همکاران (۱۳۹۷)، نشان داد که اندازه اثر یا ضریب تاثیر سرمایه فرهنگی بر شادی معادل ۰/۳۲۲ در حد متوسط ارزیابی می‌شود. یافته های پژوهش محسن نیازی و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان «فرا تحلیل پژوهش‌های انجام شده در مورد رابطه سرمایه فرهنگی و هویت اجتماعی» نشان داده که میانگین اندازه‌ی اثر یا تاثیر سرمایه‌ی فرهنگی بر هویت اجتماعی، معادل ۰/۳۴۶ در سطح متوسط است. به عبارتی، متغیر سرمایه‌ی فرهنگی عاملی تاثیر گذار در توسعه‌ی هویت اجتماعی افراد ارزیابی می‌شود. «طراحی مدل فواترکیب شناسایی عوامل موثر بر سرمایه فرهنگی دانشجویان در دانشگاه» عنوان پژوهش محسن نیازی و همکاران (۱۳۹۹) گزارش شده است. یافته ها این پژوهش نشان

می دهد تاکنون در ۱۱ بعد و ۵۸ مؤلفه پیرامون عوامل مؤثر بر سرمایه فرهنگی دانشجویان تحقیق صورت پذیرفته که پس از طی مراحل متعدد مدل مفهومی مرتبط با این موضوع ارائه شده است

۷- فراترکیب: چپستی و کاربرد آن در مدل سازی تبیین پدیده های اجتماعی

«فرامطالعه» یکی از روش هایی است که به منظور بررسی، ترکیب و تحلیل پژوهش های گذشته مورد استفاده قرار می گیرد. فرامطالعه به تجزیه و تحلیل عمیق کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص می پردازد و با توجه به نیازمندی پژوهش، بر چهار حوزه (۱) «فرانظری» (تحلیل نظریه های مطالعات گذشته)، (۲) «فراروش» (تحلیل روش شناسی مطالعات گذشته)، (۳) «فراترکیب» (تحلیل کیفی محتوای مطالعات گذشته) و (۴) «فرا تحلیل» (تحلیل کمی محتوای مطالعات گذشته) دلالت دارد (نمودار شماره ۲).

نمودار شماره ۲) انواع چهارگانه روش های فرامطالعه (بنج و دی، ۲۰۱۰: ۴۹۰ و پاترسون و همکاران، ۲۰۰۱: ۱۶۹).

«فراترکیب (سنتز پژوهی)» مانند فراتحلیل، برای یکپارچه سازی چندین مطالعه برای ایجاد یافته های جدید و تفسیر آن ها به کار می رود. با این حال برخلاف فراتحلیل که بر داده های کمی و رویکردهای آماری تأکید دارد، فراترکیب بر مطالعات کیفی و تفسیر و تحلیل عمیق آن ها به دلیل فهم عمیق تر است (بنج و دی، ۲۰۱۰: ۴۹۰ و پاترسون و همکاران، ۲۰۰۱: ۱۶۹). تنوع، تعدد، گستردگی و فراوانی تحقیقات در رشته های مختلف علوم بشری، موجب ظهور و بروز حوزه ای معرفتی جدیدی با عنوان «ترکیب دانش» شده است. «ترکیب نمودن تحقیقات» در راستای مرور نظام مند تحقیقات محسوب شده است (کوپر، ۱۹۸۸: ۲۳). امروزه مطالعات حوزه مرور نظام مند (سیستماتیک) در حال گسترش است. فراترکیب (سنتز پژوهی) یکی از انواع روشهای «ترکیب دانش» شمرده می شود (کاستنر و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۱۲، تمپلایر و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۱۵ و برآون، ۲۰۲۰: ۴). پژوهش ژباو و واتسون (۲۰۱۹: ۹۸) بیش از ۱۶ استراتیژی در حوزه «مرور نظام مند» را شناسایی نموده اند که یکی از آن ها روش «فراترکیب» گزارش شده است. «پژوهش مروری نوعی از تحقیقات است که هدف آن، مطالعه مستقل و روش مند پیشینه پژوهش برای اکتشاف، توصیف، تلفیق، تبیین و یا نقد الگوها، روابط و روندهای قابل مشاهده در پیکره دانش می باشد و می توان حداقل ده گونه متمایز از مقالات مروری را شناسایی کرد که هر یک کارکرد خاص خود را در تولید دانش دارند. فراترکیب یکی از انواع ده گانه پژوهش مروری معرفی و گزارش شده است» (امیر شهسواری و جمیله علم الهدی، ۱۳۹۸: ۷۹).

در دو دهه گذشته تلاشهای زیادی برای معرفی ماهیت، ویژگی ها، کاربردها، چالشها و مهم تر از همه امکان پذیری عمل «فراترکیب» در نتایج واکاوی های کیفی صورت گرفته است. آثار ساندلوسکی (۱۹۹۶)، پترسون و همکاران (۲۰۰۱)، دویل (۲۰۰۳)، باروسو و همکاران (۲۰۰۳)، جونز (۲۰۰۴)، والش و داوون (۲۰۰۵)، زیمر (۲۰۰۶)، ساندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، کوپر، هدگاس و والتین (۲۰۰۹)، بارنت پیچ و توماس (۲۰۰۹)، فینفگلدکانیت (۲۰۱۰) و توماس، اومارالواس، برانتون (۲۰۱۴) را می توان در زمره مهم ترین این تلاشها و تأملات قلمداد کرد.

«الگوی فراترکیب یکی از انواع روشهای فرامطالعه است که نباید آن را با الگوها و روشهای دیگر مانند مرور پیشینه، تحلیل ثانویه، روایت دوباره و غیره، اشتباه گرفت» (ساندلوسکی و بارسو، ۲۰۰۷: ۱۹-۲۲). «فراترکیب به عنوان نوعی تحقیق علمی تعریف شده است که در آن یافته های تحقیق در مورد یک واقعه هدفمند، روند، تجربه یا پدیده دیگر موجود در گزارش های کتبی مطالعات کیفی کامل شده، از طریق روش های کیفی با کمی جمع بندی، یکپارچه یا در غیر این صورت جمع آوری می شود، بنابر این که این یافته های تحقیق می تواند مفیدتر به عنوان پایه ای برای عمل یا سیاست گذاری یا تحقیقات آینده پژوهی باشد» (ساندلوسکی، ۲۰۱۲: ۲۰).

«فراترکیب تحلیل یافته های مطالعات کیفی بوده و به جای خلاصه ای جامع از یافته ها، ترکیب تفسیری از یافته ها را ایجاد می کند. فراترکیب به عنوان یکی از حوزه های فرامطالعه، رویکردی نظام مند برای ترکیب پژوهش های کیفی مختلف در راستای

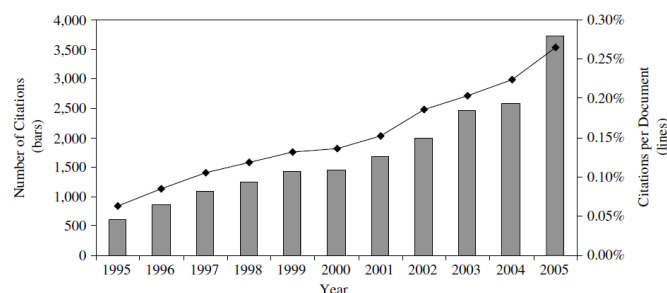
کشف زمینه‌های فرعی و اصلی است که موجب ارتقا دانش جدید شده و دید جامعی از پدیده مورد بررسی را بوجود می‌آورد. این روش مستلزم آن است که پژوهشگر بازنگری دقیق و عمیقی پیرامون موضوع پژوهش انجام دهد و یافته‌های پژوهش‌های کیفی مرتبط را ترکیب کند و از این طریق نمایش جامعی از پدیده‌های مورد بررسی را نشان دهد. روش فراترکیب، با ارائه یک نگاه جامع به موضوع یا پدیده، منجر به یکی شدن افق‌های مختلف پژوهشی می‌شود. همچنین مهمترین فایده‌های استفاده از این روش عبارت‌اند از: (۱) توسعه نظری یک موضوع، (۲) ارائه چکیده‌ای سطح بالا از یک موضوع و (۳) تلاش در جهت آنکه یافته‌های تحقیقات کیفی برای کاربردی‌ترین عمل، در دسترس تر باشند... بلکه جوهره این روش، تحلیل مطالعات کیفی است که در نهایت فهمی عمیق و کاربردی تر را در یک موضوع فراهم می‌آورد. فراترکیب روشی است که برای جمع‌بندی کردن مطالعات کیفی که مربوط به یک پدیده یا لااقل نزدیک به آن هستند، مفید است» (زیمر، ۲۰۰۶: ۳۱۷)

مهمترین ویژگی‌های روش فراترکیب عبارت‌اند از:

- (۱) بازایی جامع و سامانمند (سیستماتیک) همه پژوهش‌ها و گزارش‌های کیفی مرتبط با موضوع مورد نظر،
 - (۲) استفاده از همه روشهای مفید (کمی و کیفی) برای تحلیل آن‌ها
 - (۳) تفسیر و تحلیل نکات اصلی تحقیقات؛
 - (۴) استفاده از روشهای سامانمند (سیستماتیک) و مناسب کیفی برای جمع‌بندی نکات اصلی مطالعات کیفی
 - (۵) استفاده از فرایند تکرارپذیر برای افزایش روایی روش و خروجی فراترکیب» (ساندلوسکی و بارسو، ۲۰۰۷: ۲۲)
- «فراترکیب (سنتزپژوهی) تکنیک غیرآماري است که برای تلفیق، ارزیابی و تفسیر یافته‌های چندین تحقیق کیفی استفاده می‌شود. چنین مطالعاتی ممکن است برای شناسایی عناصر و مضامین اصلی مشترک آن‌ها ترکیب شود» (کرونین و همکاران، ۲۰۰۸: ۳۹).

«روش فراترکیب از روش‌های جدید و نوظهور در مطالعات کیفی است که استفاده از آن در تحقیقات علوم اجتماعی رو به گسترش بوده و می‌تواند در خلق و توسعه دانش، محققان علوم اجتماعی را یاری رساند. این روش جهت تفسیر سامانمند نتایج مطالعات کیفی برای تبیینی جدید از پدیده مشترک مورد مطالعه، استفاده می‌شود. افزایش بهره‌گیری از این روش، باعث اهمیت آشنایی محققان با جایگاه فراترکیب، مراحل انجام، نحوه اعتبار سنجی و مشکلات متداول در استفاده از آن می‌گردد» (عابدی جعفری و امیری، ۱۳۹۸: ۷۳).

به بیان دیگر روش فراترکیب نوعی روش تحقیقی است که برای ترجمه‌های تفسیری و یا ایجاد تئوری با بهره‌گیری از یکپارچگی و مقایسه یافته‌های مختلف استفاده می‌شود. هدف فراترکیب ایجاد تفسیری خلاقانه و یکپارچه از یافته‌های کیفی است. فراترکیب گردآوری و یکپارچه کردن مطالعات پیشین تأکید دارد، به نحوی که نقاط مشابه یافته‌های مطالعات پیشین را شناسایی و آن‌ها را بر اساس متغیرهایی باقابلیت اعتماد بالا یکپارچه می‌کند و نیز نتایجی از نوع روابط علی میان پدیده‌ها و ترکیب تفسیری هم چنین قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها را به دنبال دارد. شواهد حاصل از سنتز مطالعات کیفی می‌تواند بینشی عمیق را به پدیده مورد مطالعه ارائه دهد. سنتز تحقیقات کیفی اجازه میدهد تا دانش حاصل از مطالعات کیفی در مورد پدیده‌ای خاص در درک وسیع تر، عمیق تر و جامع تر از آن پدیده حاصل شود. نمودار شماره ۳ نشان از رشد تعداد استنادات علمی شامل اصطلاحات فراترکیب، بررسی سیستماتیک، مرور تحقیقات و فراترکیب در عنوان یا چکیده آن‌ها پس از انتشار چاپ اول کتاب راهنمای فراترکیب کوپر و هدگز (۱۹۹۴) طی سالهای ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵ بر اساس دو پایگاه اطلاع رسانی SCI و SSCI بوده است (کوپر و همکاران، ۲۰۰۶: ۱۰). نمودار مذکور معرف هر دو شاخص تعداد استنادات علمی و هم چنین تعداد استنادات نسبت به استنادات در دو پایگاه اطلاع رسانی گزارش بوده است. نتایج معرف افزایش ضریب تاثیر فراترکیب بر دانش در علوم و هم چنین علوم اجتماعی بوده است.

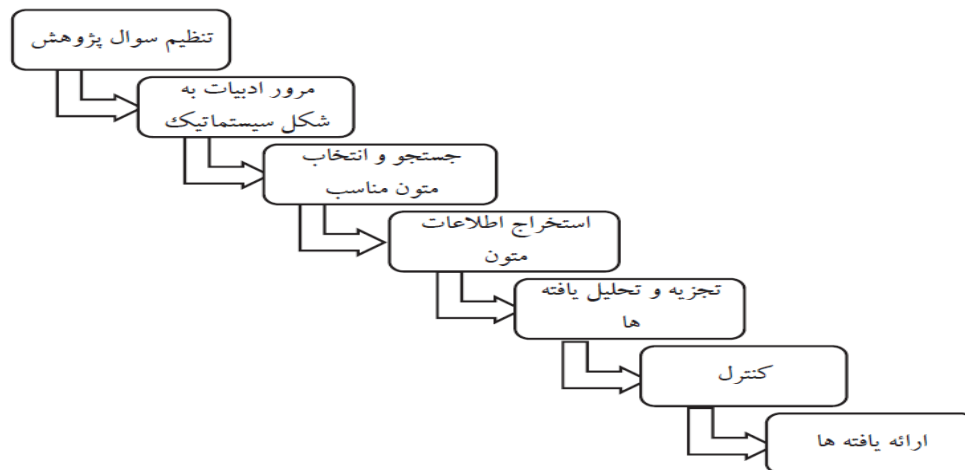
نمودار شماره ۳) استنادات مقالات بر اساس چهار واژه فراترکیب، بررسی سیستماتیک، مرور تحقیقات و فراترکیب بر اساس دو پایگاه اطلاع رسانی SCI و SSCI

۸- موج اولیه تحقیقات مبتنی بر روش فرا ترکیب در ایران

اولین موج «تحقیقات فراترکیب در ایران» اختصاص به سه مقاله «ارائه چارچوب فرآیندی برای آینده نگاری مبتنی بر روش فراترکیبی» (عباسی شاهکوه و همکاران، ۱۳۸۷)، «منا سنتز تحقیقات کیفی در علوم بهداشتی» (رفائی شیرپاک و همکاران، ۱۳۸۹) و «فراترکیب نتایج واکاویهای کیفی و مطالعات فرهنگی: واقعیت یا توهم» (ابو علی و دادهیر، ۱۳۸۹) گزارش شده است. البته لازم به ذکر است که طی چند سال اخیر تحقیقات متعدد و فراوانی بر اساس روش فراترکیب انجام گرفته است.

۹- چارچوب روش تحقیق

مطالعه حاضر از نوع کیفی بوده که در آن از روش "فراترکیب" استفاده شده است. فراترکیب مانند فرا تحلیل، برای یکپارچه سازی چندین مطالعه برای ایجاد یافته های جدید و تفسیر آن ها به کار می رود. با این حال بر خلاف فراترکیب که بر داده های کمی و رویکردهای آماری تأکید دارد، فراترکیب بر مطالعات کیفی و تفسیر و تحلیل عمیق آن ها به دلیل فهم عمیق تر است (پاترسون و همکاران، ۲۰۰۱ و بینچ و دی، ۲۰۱۰). هفت مرحله برای انجام فرا ترکیب ارائه شده که این مراحل عبارتند از: ۱) تنظیم و طرح سؤال پژوهش؛ ۲) بررسی و مرور ادبیات به شکل نظامند و سیستماتیک؛ ۳) جست و جو و انتخاب مقاله های مناسب؛ ۴) استخراج اطلاعات مقاله ها و متون؛ ۵) تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته های کیفی؛ ۶) کنترل کیفیت و ۷) ارائه یافته ها (سندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷: ۶۷) (نمودار شماره ۴).

نمودار شماره ۴) مراحل تحقیق فراترکیب از نظر ساندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷

اطلاعات تحقیق در باره «سرمایه فرهنگی» تا زمان انجام و جمع آوری اطلاعات (تیرماه ۱۴۰۰) با استفاده از چهار منبع اینترنتی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (sid.ir)، پایگاه اطلاع رسانی نشریات علمی ایران (magiran.com)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (Ensani.ir) گردآوری شده است. در مجموع ۲۲۹ مقاله مندرج در مجلات علمی پژوهشی برای پژوهش حاضر در نظر گرفته شد.

۱۰- تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش

الف) روند تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران: نخستین نشر مقاله در حوزه سرمایه فرهنگی اختصاص به سال ۱۳۸۱ داشته است. در مجموع ۱۲ مقاله موضوع تحقیق تا سال ۱۳۸۹ منتشر شده اند و از سال ۱۳۸۹ روند افزایشی در نشر مقالات حوزه سرمایه فرهنگی می شود. ۱۱ درصد تحقیقات اختصاص به دهه اول پژوهش (سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹) و ۸۹ درصد مقالات در دهه دوم پژوهش (سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰) ثبت شده اند. بررسی تاریخی نشر مقالات نشان از روند صعودی (افزایشی) در تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی دو دهه (سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰) داشته است و هم چنین نتایج فوق نشان از رشدتابان و بسیار فزاینده پژوهش سرمایه فرهنگی طی دهه دوم پژوهش داشته است (جدول شماره ۳).

جدول شماره ۳) توزیع فراوانی روند تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران بر حسب سال چاپ مقاله به تعداد و درصد

سال نشر	تعداد	درصد	سال نشر	تعداد	درصد
۱۳۸۰	۰	۰	۱۳۹۰	۸	۳/۵
۱۳۸۱	۱	۰/۵	۱۳۹۱	۱۸	۸
۱۳۸۲	۰	۰	۱۳۹۲	۱۵	۷
۱۳۸۳	۰	۰	۱۳۹۳	۲۰	۹
۱۳۸۴	۰	۰	۱۳۹۴	۲۸	۱۲
۱۳۸۵	۰	۰	۱۳۹۵	۲۳	۱۰
۱۳۸۶	۳	۱/۵	۱۳۹۶	۲۱	۹
۱۳۸۷	۳	۱/۵	۱۳۹۷	۲۳	۱۰
۱۳۸۸	۵	۲	۱۳۹۸	۲۰	۹
۱۳۸۹	۱۱	۵	۱۳۹۹	۲۹	۱۳

(ب) گرایشهای پژوهشی در تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران:

۱) کلیات سرمایه فرهنگی در ایران: ۸ مقاله به «چستی سرمایه فرهنگی در ایران» پرداخته اند که شامل مباحث عمومی، کیفی، تاریخی و نظری موضوع بوده و مبتنی بر روش کتابخانه ای (اسنادی) انجام گرفته اند
 ۲) وضعیت سرمایه فرهنگی در ایران: ۳۲ مقاله به «چگونگی وضعیت سرمایه فرهنگی در ایران» پرداخته اند که در چند بخش قابل تفکیک هستند:

الف) چگونگی سرمایه فرهنگی بر حسب میدان های مختلف برای نمونه دانشگاه، آموزش و پرورش، موسسات، معلمان، دانشجویان، سالمندان، زنان (۱۷ مقاله).

ب) تحقیقات سرمایه فرهنگی در سطح ملی (۶ مقاله)

ج) مقالات متکی بر مرور سابقه تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران (۶ مقاله).

د) مطالعه سرمایه فرهنگی بر اساس روش تحلیل محتوای کتب درسی (۳ مقاله)

۳) همبسته های سرمایه فرهنگی در ایران: سه مقاله به «همبسته های سرمایه فرهنگی در ایران» شامل مصرف گرایی، اوقات فراغت و سرمایه نمادین پرداخته اند

۴) پیشایندهای سرمایه فرهنگی در ایران:

الف) نتایج عمومی

یافته های پژوهش نشان از آن دارد که ۲۲ متغیر (موضوع) در خصوص شرایط و عوامل موثر بر سرمایه فرهنگی در ایران در قالب ۲۶ مقاله شناسایی گردیده اند. هفت متغیر موثر بر سرمایه فرهنگی در ایران دارای بیشترین فراوانی گزارش شده اند که بیشترین آن ها عبارتند از طبقه اجتماعی (۷ مقاله)، سرمایه اقتصادی (۶ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۴ مقاله)، سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، شبکه های اجتماعی مجازی، میراث فرهنگی (به صورت مشترک هر کدام در ۲ مقاله).

علاوه بر آن مابقی ۱۵ عوامل موثر که هر کدام در یک مقاله گزارش شده اند، عبارتند از: آموزش، اوقات فراغت، اینترنت، رادیو و تلویزیون، سواد رسانه ای، خانواده (سرمایه فرهنگی)، مصرف کالاهای معنوی، نگرش خلاق به گردشگری، مشارکت فرهنگی، سبک زندگی، مدیریت دانش، اعتماد اجتماعی، مشارکت آموزشی، مصرف رسانه ای، شوراهای روستایی.

ب) نتایج موضوعی:

نتایج موضوعی پیشایندهای سرمایه فرهنگی در ایران به ترتیب بیشترین فراوانی شامل چهار دسته اصلی عوامل اجتماعی (۱۴ متغیر)، عوامل سازمانی (۳ متغیر)، شرایط فناورانه نوین (۳ متغیر) و عوامل آموزشی و تربیتی (۲ متغیر) می باشند:

*شرایط فرهنگی اجتماعی شامل ۱۴ متغیر طبقه اجتماعی (۷ مقاله)، سرمایه اقتصادی (۶ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۴ مقاله)، میراث فرهنگی (۲ مقاله)، متغیرهای اوقات فراغت، سواد رسانه ای، خانواده (سرمایه فرهنگی)، مصرف کالاهای معنوی، نگرش خلاق به گردشگری، مشارکت فرهنگی، سبک زندگی، اعتماد اجتماعی، مصرف رسانه ای، شوراهای روستایی (هر کدام ۱ مقاله)

*شرایط سازمانی، شامل سه متغیر سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری (هر کدام در ۲ مقاله) و مدیریت دانش (در ۱ مقاله).

*شرایط فناورانه نوین، شامل سه متغیر شبکه های اجتماعی مجازی (۲ مقاله)، اینترنت، رادیو و تلویزیون (هر کدام در ۱ مقاله)

*شرایط آموزشی/تربیتی، شامل دومتغیر آموزش و مشارکت آموزشی (هر کدام در ۱ مقاله).

۵) پسایندهای سرمایه فرهنگی در ایران:

الف) نتایج عمومی

یافته های پژوهش نشان از آن دارد که ۹۳ متغیر به عنوان اثرات سرمایه فرهنگی در ایران در قالب ۱۵۸ مقاله شناسایی شده اند. بیشترین اثرات سرمایه فرهنگی اختصاص به ۲۵ متغیر سبک زندگی (۱۴ مقاله)، موفقیت تحصیلی (۱۳ مقاله)، هویت اجتماعی (۱۰ مقاله)، شادی و رفتارزیست محیطی (هر کدام در ۸ مقاله)، مدیریت بدن (۷ مقاله)، سلامت عمومی و سرمایه اجتماعی (هر کدام در ۴ مقاله)، تحرک اجتماعی، خشونت خانگی، اعتماد اجتماعی، اوقات فراغت و مشارکت اجتماعی (هر کدام در ۳ مقاله)، مسئولیت پذیری اجتماعی، سرمایه نمادین، بیگانگی اجتماعی، عملکرد سازمانی، سلامت اجتماعی، سواد رسانه ای، بهره وری نیروی انسانی، رفتار پر خطر، مشارکت سیاسی، کیفیت زندگی، مدارای اجتماعی، منزلت اجتماعی معلمان (هر کدام در ۲ مقاله) داشته اند علاوه بر آن ها مابقی اثرات ۶۸ گانه که هر کدام از آنها در یک مقاله آمده است عبارتند از: آموزش شهروندی جهانی، اثربخشی آموزشی، احساس امنیت اجتماعی، احساس تنهایی، احساس شهروندی، ارزشهای معطوف به توسعه، ازدواج موفق، میزان استفاده از فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی، استفاده از کتابخانه های عمومی، استقرار مدیریت دانش، انتخاب کالاهای مصرفی غربی، انتخاب نوع مدرسه، بازتولید طبقه اجتماعی، بحران هویت، گرایش والدین به تبعیض جنسیتی، تحقیرشدگی زنان، تخریب گری، ترس از جرم، ترک شغل، تعهد اجتماعی، تقدیرگرایی، توزیع قدرت در خانواده، توسعه پایدار شهری، تولیدات علمی دانشجویان، تولیدناخالص ملی، حقوق شهروندی، خانواده گرایی، خود پنداره بدنی، خودکارآمدی زبان انگلیسی، خودکارآمدی فرزندان، دلبستگی شغلی، رضایت زناشویی، رفتار ضد اخلاقی زنان، رفتار ضد شهروندی سازمانی، روابط زناشویی، سازگاری اجتماعی، میزان مطالعه، سلاقی و مصرف هنری، شکل گیری تبلیغات فرهنگی، شهروندی زیست محیطی، نگرش به فرزندآوری، سبک فرزندپروری، فرزندمداری، فرهنگ دانشگاهی، فرهنگ شهروندی، شهروندی فرهنگی، فضای فرهنگی خانواده، قانون گرایی، گرایش به کتابخوانی، آگاهی و رفتار والدین نسبت به کودک آزاری، توسعه گردشگری، گرایش به مد، مقایسه اجتماعی، مشارکت شهروندی، مشارکت ورزشی، مصرف غذاهای سنتی و مدرن، مقبولیت اجتماعی، درگیری تحصیلی، مهارت حل مسئله، نابرابری آموزشی، ناهنجاری های ترافیکی، نگرش به طلاق، نگرش خود توسعه ای، نگرش سوء مصرف موادمخدر، هوش فرهنگی، هویت ملی، اخلاق حرفه ای، تمایل به گردشگری

الف) نتایج موضوعی:

یافته های پژوهش نشان از آن دارد که ۹۳ متغیر به عنوان اثرات سرمایه فرهنگی در ایران در قالب ۱۵۸ مقاله شناسایی شده اند که به ترتیب شامل اثرات اجتماعی (۳۵ متغیر)، اثرات خانوادگی (۱۶ متغیر)، اثرات آموزشی (۱۰ متغیر)، اثرات فرهنگی (۸ متغیر)، اثرات سازمانی (۷ متغیر)، اثرات شهروندی (۶ متغیر)، اثرات رفتاری (۵ متغیر) و اثرات زیست شهری، فیزیکی و جسمانی، فناورانه، اقتصادی و سیاسی (هر کدام ۱ متغیر) بوده اند.

نتایج موضوعی پسا پندهای سرمایه فرهنگی در ایران به ترتیب بیشترین فراوانی، در ۱۲ بخش اصلی قابل دسته بندی می باشند:

اثرات اجتماعی (شامل ۳۵ متغیر): سبک زندگی (۱۴ مقاله)، هویت اجتماعی (۱۰ مقاله)، رفتارزیست محیطی (۸ مقاله)، مدیریت بدن (۷ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۴ مقاله)، تحرک اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اوقات فراغت، مشارکت اجتماعی (به صورت مشترک هر کدام در ۳ مقاله)، مسئولیت پذیری اجتماعی، سرمایه نمادین، بیگانگی اجتماعی، سلامت اجتماعی، سواد رسانه ای، رفتار پر خطر، کیفیت زندگی، مدارای اجتماعی، منزلت اجتماعی معلمان (به طور مشترک هر کدام در ۲ مقاله)، احساس امنیت اجتماعی، ارزشهای معطوف به توسعه، بازتولید طبقه اجتماعی، تخریب گری، ترس از جرم، تعهد اجتماعی، تقدیرگرایی، سازگاری اجتماعی، قانون گرایی، گرایش به مد، مقایسه اجتماعی، مقبولیت اجتماعی، ناهنجاری های ترافیکی، نگرش سوء مصرف موادمخدر، هویت ملی، توسعه گردشگری، تمایل به گردشگری (به طور مشترک هر کدام در ۱ مقاله)

اثرات خانوادگی (شامل ۱۶ متغیر): خشونت خانگی (۳ مقاله)، گرایش والدین به تبعیض جنسیتی، توزیع قدرت در خانواده، خانواده گرایی، رضایت زناشویی، رفتار ضد اخلاقی زنان، روابط زناشویی، نگرش به فرزندآوری، سبک فرزندپروری، فرزندمداری، فضای فرهنگی خانواده، خودکارآمدی فرزندان، تحقیر شدگی زنان، آگاهی و رفتار والدین نسبت به کودک آزاری، نگرش به طلاق و ازدواج موفق (هر کدام در ۱ مقاله)

۳) اثرات آموزشی (شامل ۱۰ متغیر): موفقیت تحصیلی (۱۳ مقاله)، انتخاب نوع مدرسه، آموزش شهروندی جهانی، اثربخشی آموزشی، فرهنگ دانشگاهی، خودکارآمدی زبان انگلیسی، تولیدات علمی دانشجویان، درگیری تحصیلی، مهارت حل مسئله، نابرابری آموزشی (به طور مشترک هر کدام در ۱ مقاله).

۴) اثرات فرهنگی (شامل ۸ متغیر): میزان مطالعه، سلاقی و مصرف هنری، شکل گیری تبلیغات فرهنگی، گرایش به کتابخوانی، هوش فرهنگی، مصرف غذاهای سنتی و مدرن، انتخاب کالاهای مصرفی غربی، استفاده از کتابخانه های عمومی (به طور مشترک هر کدام در ۱ مقاله)

۵) اثرات سازمانی (شامل ۷ متغیر): بهره وری نیروی انسانی و عملکرد سازمانی (هر کدام در ۲ مقاله)، دلبستگی شغلی، رفتار ضد شهروندی سازمانی، اخلاق حرفه ای، ترک شغل، استقرار مدیریت دانش (هر کدام در ۱ مقاله)

۶) اثرات شهروندی (شامل ۶ متغیر): احساس شهروندی، شهروندی زیست محیطی، فرهنگ شهروندی، شهروندی فرهنگی، مشارکت شهروندی، حقوق شهروندی (هر کدام در ۱ مقاله)

۷) اثرات رفتاری (شامل ۵ متغیر): شادی (۸ مقاله)، سلامت عمومی (۴ مقاله)، احساس تنهایی، نگرش خود توسعه ای، بحران هویت (هر کدام در ۱ مقاله)

۸) اثرات زیست شهری (توسعه پایدار شهری در ۱ مقاله).

۹) اثرات فیزیکی و جسمانی (دو متغیر خودپنداره بدنی و مشارکت ورزشی هر کدام در ۱ مقاله).

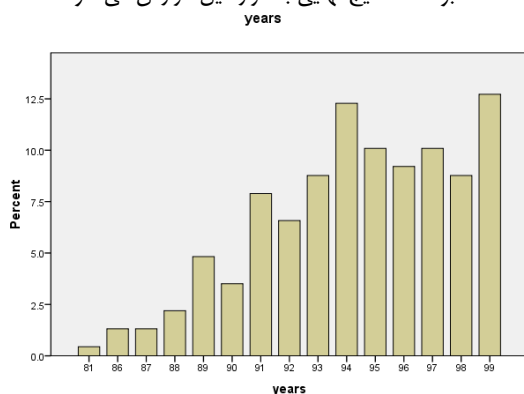
۱۰) اثرات فناورانه (میزان استفاده از فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی (۱ مقاله).

۱۱) اثرات اقتصادی (تولید ناخالص ملی ۱ مقاله).

۱۲) اثرات سیاسی (مشارکت سیاسی در ۲ مقاله).

۱۱- بحث و نتیجه گیری

روش فراترکیب از روش های جدید و نو ظهور در مطالعات کیفی است که استفاده از آن در تحقیقات علوم اجتماعی روبه گسترش بوده و می تواند در خلق و توسعه دانش، محققان علوم اجتماعی رایاری رساند. این روش جهت تفسیر سیستماتیک نتایج مطالعات کیفی برای تبیینی جدید از پدیده مشترک مورد مطالعه، استفاده می شود. سرمایه فرهنگی به منزله یکی از مفاهیم کانونی جامعه شناسی است که در سال های اخیر به خصوص در ایران مورد توجه صاحب نظران علوم اجتماعی قرار گرفته است. طی بیست سال گذشته، باتوجه به اهمیت سرمایه فرهنگی در ایران، تحقیقات متعددی در این خصوص انجام شده است. باتوجه به فراوانی و تنوع تحقیقات انجام شده، نیاز به انجام تحقیقات ترکیبی مثل فراترکیب در این حوزه احساس می شود. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی فراترکیب تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ بوده که نتایج نهایی به قرار ذیل گزارش می شوند:

نمودار شماره ۵) روند تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰

اول: روند تحقیقات سرمایه فرهنگی در

ایران: بررسی تاریخی نشر مقالات نشان از روند صعودی (افزایشی) در تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی دو دهه (سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰) داشته است (نمودار شماره ۵). البته در دهه دوم پژوهش از رشد شتابان بسیار فزاینده برخوردار بوده است.

دوم: گرایش های پژوهشی تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران:

نتایج استفاده از روش "فراترکیب" تحقیق را قادر به "ساخت و طراحی مدل جامع تبیین سرمایه فرهنگی در ایران" نموده است. بر اساس مدل پیشنهادی سرمایه فرهنگی قابل تفکیک و تبیین در چهار بخش بوده است. نتایج نهایی تحقیق نشان داد که گرایش های پژوهشی به ترتیب فراوانی در پنج بخش پسایندها (۱۵۸ مقاله و ۱۰۲ متغیر) (۷۰ درصد)، وضعیت (۳۲ مقاله و ۱۴ درصد)، پیشایندها (۲۶ مقاله و ۲۲ متغیر) (۱۱ درصد)، کلیات (۸ مقاله) (۳ درصد) و همیسته ها (۳ مقاله، ۳ متغیر) (۲ درصد) طبقه بندی شده اند (جدول شماره ۸).

جدول شماره ۸) انواع تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سال های ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ به تعداد و درصد

درصد	تعداد	گرایش های پژوهشی
۱۴	۳۲	تحقیقات در خصوص وضعیت سرمایه فرهنگی در ایران
۳	۸	تحقیقات در زمینه کلیات سرمایه فرهنگی در ایران
۱۱	۲۶	تحقیقات در حوزه پیشاندهای سرمایه فرهنگی در ایران
۷۰	۱۵۸	تحقیقات در زمینه پسایندهای سرمایه فرهنگی در ایران
۲	۳	تحقیقات در زمینه همیسته های سرمایه فرهنگی در ایران
۱۰۰	۲۲۷	جمع کل

پیشایندهای سرمایه فرهنگی

در ایران (شرایط وامل موثر):
(۴مقاله و ۲۲متغیر)(۱۱درصد):
طبقه اجتماعی (۷مقاله)، سرمایه اقتصادی (۴مقاله)، سرمایه اجتماعی (۴مقاله)، سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، شبکه های اجتماعی مجازی، میراث فرهنگی (به صورت مشترک هر کدام در ۲مقاله)، ۱۵متغیر هر کدام در ۱مقاله: آموزش، اوقات فراغت، اینترنت، رادیو و تلویزیون، سواد رسانه ای، خانواده (سرمایه فرهنگی)، مصرف کالاهای معنوی، نگرش خلاق به گردشگری، مشارکت فرهنگی، سبک زندگی، مدیریت دانش، اعتماد اجتماعی، مشارکت آموزشی، مصرف رسانه ای، شوراهای روستایی.

همبسته های سرمایه های فرهنگی در ایران

سرمایه فرهنگی در ایران
(۳ مقاله و ۲ درصد):
اوقات فراغت، سرمایه نمادین و مصرف گرایی

کلیات سرمایه فرهنگی در ایران
(۸ مقاله و ۳ درصد)

وضعیت سرمایه فرهنگی در ایران
(۲۲ مقاله و ۱۴ درصد)

پسایندهای سرمایه فرهنگی در ایران:

(اثرات، پیامدها و کارکردها) (۱۵۸مقاله و ۲۰متغیر)(۷۰درصد):

سبک زندگی (۴مقاله)، موفقیت تحصیلی (۳مقاله)، هویت اجتماعی (۱۰مقاله)، شادی و رفاه زیست محیطی (هر کدام در ۱مقاله)، مدیریت بدن (۷مقاله)، سلامت عمومی و سرمایه اجتماعی (هر کدام در ۴مقاله)، تحرک اجتماعی، خشونت خانگی، اعتماد اجتماعی، اوقات فراغت و مشارکت اجتماعی (هر کدام در ۳مقاله)، مسئولیت پذیری اجتماعی، سرمایه نمادین، بیگانگی اجتماعی، عملکرد سازمانی، سلامت اجتماعی، سواد رسانه ای، بهره وری نیروی انسانی، رفتار پرخطر، مشارکت سیاسی، کیفیت زندگی، مدارای اجتماعی، منزلت اجتماعی، معلمان (هر کدام در ۲مقاله)، آموزش شهروندی جهانی، اثربخشی آموزشی، احساس اجتماعی، احساس تنهایی، احساس شهروندی، ارزشهای معطوف به توسعه، ازدواج موفق، میزان استفاده از فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی، استفاده از کتابخانه های عمومی، استقرار مدیریت دانش، انتخاب کالاهای مصرفی غربی، انتخاب نوع مدرسه، بازتولید طبقه اجتماعی، بحران هویت، گرایش والدین به تبعیت جنسیتی، تحقیق در زمینه زنان، تحریک گری، ترس از جرم، ترک شغل، تعهد اجتماعی، تقدیرگرایی، توزیع قدرت در خانواده، توسعه پایدار شهری، تولیدات علمی دانشجویان، تولیدات خاص ملی، حقوق شهروندی، خانواده گزینی، خودکامداری، زبان انگلیسی، خودکارآمدی فرزندان، دلبستگی شفاهی، رضایت زناشویی، رفتار ضد اخلاقی زنان، رفتار ضد شهروندی سازمانی، روابط زناشویی، سازگاری اجتماعی، میزان مطالعه، سلاطین و مصرف هنری، شکل گیری تبلیغات فرهنگی، شهروندی زیست محیطی، نگرش به فرزندآوری، سبک فرزندآوری، فرزندماری، فرهنگ دانشگاهی، فرهنگ شهروندی، شهروندی فرهنگی، قضای فرهنگی، خانواده قانون گزینی، گرایش به کثرت گرایی، و رفتار والدین نسبت به کودک آزاری، توسعه گردشگری، گرایش به مذهب، سرمایه اجتماعی، مشارکت شهروندی، مشارکت ورزشی، مصرف غذاهای سستی و مدرن، مقبولیت اجتماعی، درگیری تحصیلی، مهارت حل مسئله، نابرابری آموزشی، باهتجاری های تفریحی، نگرش به طلاق، نگرش خود توسعه ای، نگرش سوم مصرف مواد مخدر، هوش فرهنگی، هویت ملی، اخلاق حرفه ای، تمایل به گردشگری (هر کدام در ۱مقاله)

نمودار ۶) نتیجه گیری نهایی پژوهش: انواع پنج گانه تحقیقات سرمایه فرهنگی در ایران طی سالهای ۱۳۸۱ تا ۱۴۰۰ (تعداد ۲۲۷ مقاله)

جمع بندی و نتیجه گیری یافته های نهایی پژوهش در خصوص دو بخش پیشایندها و هم چنین پسایندهای سرمایه فرهنگی در ایران به قرار ذیل گزارش می شود (نمودار شماره ۶):

(۱) پیشایندهای سرمایه فرهنگی در ایران:

(الف) نتایج موضوعی پیشایندهای (شرایط و عوامل موثر بر) سرمایه فرهنگی در ایران (۲۶ مقاله و ۲۲ متغیر) به ترتیب اختصاص به چهار دسته اصلی عوامل اجتماعی (۱۴ متغیر)، عوامل سازمانی (۳ متغیر)، شرایط فناورانه نوین (۳ متغیر) و عوامل آموزشی و تربیتی (۲ متغیر) می باشند.

(ب) هفت متغیر موثر بر سرمایه فرهنگی در ایران دارای بیشترین فراوانی گزارش شده اند که بیشترین آن‌ها عبارتند از طبقه اجتماعی (۷ مقاله)، سرمایه اقتصادی (۶ مقاله)، سرمایه اجتماعی (۴ مقاله)، سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری، شبکه های اجتماعی مجازی، میراث فرهنگی (به صورت مشترک هر کدام در ۲ مقاله). علاوه بر آن مابقی ۱۵ عوامل موثر که هر کدام در یک مقاله گزارش شده اند،

(۲) پسایندهای سرمایه فرهنگی در ایران:

(الف) نتایج موضوعی پسایندهای (اثرات، پیامدها و کارکردهای) سرمایه فرهنگی در ایران (۱۵۸ مقاله و ۹۳ متغیر) به ترتیب اختصاص به سیزده دسته اصلی اثرات اجتماعی (۳۵ متغیر)، اثرات خانوادگی (۱۶ متغیر)، اثرات آموزشی (۱۰ متغیر)، اثرات فرهنگی (۸ متغیر)، اثرات سازمانی (۷ متغیر)، اثرات شهروندی (۶ متغیر)، اثرات رفتاری (۵ متغیر) و اثرات زیست شهری، فیزیکی و جسمانی، فناورانه، اقتصادی و سیاسی (هر کدام ۱ متغیر) داشته اند.

(ب) بیشترین اثرات فرعی سرمایه فرهنگی اختصاص به ۲۵ متغیر سبک زندگی (۱۴ مقاله)، موفقیت تحصیلی (۱۳ مقاله)، هویت اجتماعی (۱۰ مقاله)، شادی و رفتارزیست محیطی (هر کدام در ۸ مقاله)، مدیریت بدن (۷ مقاله)، سلامت عمومی و سرمایه اجتماعی (هر کدام در ۴ مقاله)، تحرک اجتماعی، خشونت خانگی، اعتماد اجتماعی، اوقات فراغت و مشارکت اجتماعی (هر کدام در ۳ مقاله)، مسئولیت پذیری اجتماعی، سرمایه نمادین، بیگانگی اجتماعی، عملکردسازمانی، سلامت اجتماعی، سواد رسانه ای، بهره وری نیروی انسانی، رفتار پر خطر، مشارکت سیاسی، کیفیت زندگی، مدارای اجتماعی، منزلت اجتماعی معلمان (هر کدام در ۲ مقاله) داشته و مابقی اثرات ۶۸ گانه هر کدام در یک مقاله گزارش شده اند.

منابع

۱. بازگلی، حمیدرضا، محمدنقی ایمانی و محمود صفری. (۱۳۹۹). طراحی الگوی توسعه سرمایه فرهنگی در نظام آموزش و پرورش ایران، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، زمستان، شماره ۴۹، صفحات ۶۳-۸۰.
۲. بوردیو، پی.یر. (۱۳۸۰). نظریه کنش: دلایل عملی و انتخاب عقلانی، ترجمه مرتضی مردیپناه، تهران: نقش و نگار.
۳. بون ویتز، پاتریس. (۱۳۹۱) درس هایی از جامعه شناسی پی بوردیو. ترجمه جواد جهانگیری، تهران، نشر آگاه.
۴. رضایی، محمد و فاطمه تشویق. (۱۳۹۲). بازخوانی سنجه های سرمایه فرهنگی، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره دوم، شماره ۱، بهار، صفحات ۹-۳۵.
۵. شارع پور، محمود و غلامرضا خوش فر. (۱۳۸۱). رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان « مطالعه موردی شهر تهران» نامه علوم اجتماعی، دوره ۱۰، شماره پیاپی ۲۰، پاییز و زمستان، صفحات ۱۳۳-۱۴۷.
۶. شهسوار، امیر و جمیله علم الهدی. (۱۳۹۸). روش شناسی پژوهش مروری و نقش آن در تولید دانش: توسعه یک گونه شناسی، فصلنامه روش شناسی علوم انسانی، شماره پیاپی ۹۸، بهار، صفحات ۷۹-۱۰۵.
۷. شویره، کریستیان، اولیویه فونتن وژان پیرزرد. (۱۳۸۵). واژگان بوردیو، ترجمه مرتضی کتبی، تهران، نشر نی.
۸. عابدی جعفری، عابد و مجتبی امیری. (۱۳۹۸). فرا ترکیب، روشی برای سنتز مطالعات کیفی، فصلنامه علمی پژوهشی روش شناسی علوم انسانی، دوره ۲۵، شماره ۹۹، تابستان، صفحات ۷۳-۸۷.
۹. گرنفل، مایکل، (۱۳۸۹)، مفاهیم کلیدی پیربوردیو، ترجمه: محمد مهدی لیبی، تهران: افکار.
۱۰. محمدی، مجتبی، مهری دارایی و امین رحیمی کیا. (۱۳۹۹). شناسایی و اعتباریابی مدل سرمایه فرهنگی از دیدگاه مدیران آموزش و پرورش، مجله رهیافتی نودمدیریت آموزشی، بهمن و اسفندماه، شماره ۴۶، صفحات ۱۲۷-۱۵۰.
۱۱. موید حکمت. ناهید. (۱۳۹۵). سرمایه فرهنگی: درآمدی بر رویکرد نظری و روش شناسی پیر بوردیو، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

12. This article is not included in your organization's subscription. However, you may be able to access this article under your organization's agreement with Elsevier.

13. Bench, S, & Day, T. (2010) "The user experience of critical care discharges: a meta-synthesis of qualitative research", International journal of nursing studies, 47(4): 487-499.

14. Burgess.R. (1986).Key Variables in Social Investigation,London,Routledge and Kegan Paul.

15. Gittus.E. (1972).Key variables in social research. Heinemann Educational for the British Sociological Association.
16. Patterson, B., Thorne, Calnan, C., & Jillings. C. (2001) Meta- study of qualitative health research: a practical guide to meta-analysis and meta-synthesis.California press.
17. Sandelowski, M.; Barros, J. (2007), Handbook for synthesizing qualitative research, Springer publishing company Inc.
18. Sandelowski, M. (2012). Metasynthesis of qualitative research. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds.), APA handbooks in psychology. APA handbook of research methods in psychology, Vol. 2. Research designs: Quantitative, qualitative, neuropsychological, and biological(p. 19–36).
19. Templier, M, and G. Paré. (2015).A Framework for Guiding and Evaluating Literature Reviews.Communications of the Association for Information Systems 37, Article 6.112-137.
20. Zimmer L. (2006) "Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts", Journal of Advanced Nursing 53(3): 311–318.

تحلیل انتقادی محتوای کتب درسی مدارس از منظر توجه به مفاهیم تربیت شهروندی (مورد مطالعه: سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۵

کد مقاله: ۱۹۱۷۴

سجاد باباخانی^۱

چکیده

مقاله حاضر به بررسی مفهوم تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ می‌پردازد. در این پژوهش محقق بر آن است تا با استفاده از روش تحلیل انتقادی گفتمان به شیوه فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین نشان دهد که کتب درسی مدارس چه برداشتی از مفهوم تربیت شهروندی دارند و از این طریق به بازنمایی مفهوم تربیت شهروندی بپردازد. جامعه آماری شامل ۲۰ کتاب درسی مرتبط با تربیت شهروندی می‌باشد. که بصورت هدفمند انتخاب گردیده‌اند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که گفتمان مسلط تربیت شهروندی در نظام آموزش و پرورش کشور با توجه به کتب بررسی شده، گفتمان شهروند اخلاقی - قانون مدار می‌باشد. کتابهای درسی مورد بررسی از ارائه تصویری متوازن و همه جانبه از تربیت شهروندی ناتوان بوده‌اند و قادر نیستند رفتارهای شهروندی را به طور مطلوب در دانش آموزان شکل دهند. و این امر موجب عدم توسعه شهروندی گردیده است. بنابراین هرچه زودتر باید نسبت به فعال کردن «شهروند» در کتب درسی اقدام کرد.

واژگان کلیدی: تحلیل انتقادی گفتمان، تربیت شهروندی، کتب درسی مدارس، گفتمان.

۱- دانش آموخته دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران babakhani638@gmail.com

۱- مقدمه

اصول شهروندی در فرایند جامعه‌پذیری با آموزش‌های خانواده شروع و در مدرسه به صورت جدی و رسمی پیگیری می‌شود. محتوای کتاب‌های درسی مصوب و مورد استفاده در مدارس می‌تواند بخشی از وضعیت تربیت شهروندی جوامع را نشان دهند. آموزش و تربیت شهروندی سرمایه‌گذاری برای آینده مورد نظر کشور در تمامی ابعاد است، برای اینکه شهروندان جامعه را به حقوق شهروندی‌شان آشنا کنیم، و از شهروندان جامعه این انتظار را داشته باشیم که متعهد و مسئول باشند، باید در هر جامعه‌ای ارزش‌ها، طرز تلقی‌ها، بینش‌ها و مهارت‌ها به همراه الگوها و روش‌های مشارکت در زندگی جمعی یا مدنی به شکل ویژه‌ای منتقل کنیم؛ پس نیازمند آموزش شهروندی و تربیت شهروند مداری می‌باشیم (خطیب زنجانی، ۱۳۸۵: ۱۰).

امروزه اهمیت موضوع شهروندی به حدی است که در بسیاری از ادبیات موجود و مدون در سال‌های نخستین هزاره سوم تأکید ویژه‌ای به آن شده است (نیکنامی و مدانلو ۱۳۸۷). در آغاز قرن بیست و یکم، دیدگاه اکثر مربیان بزرگ تعلیم و تربیت، بر این باور استوار است که امروزه دیگر، وظایف مدارس تنها به آماده کردن کودکان و نوجوانان برای زندگی آینده در جامعه محدود نیست بلکه هدف اصلی آموزش و پرورش، تجربه و تمرین عرصه‌های گوناگون زندگی در مدرسه به عنوان یک جامعه‌ی کوچک است؛ جامعه‌ی که در آن تقویت تفکر انتقادی و خلاق به جای روحیه‌ی همنوایی، تقویت همکاری‌ها، فعالیت‌ها و تعاملات گروهی به جای رقابت‌های انفرادی و یادگیری‌های سطحی و گذرا، تقویت اعتماد به نفس به جای خودپارہ منفی و آموزش یادگیری به جای یاد دادن مورد توجه قرار می‌گیرد. این رویکرد نشان دهنده اهمیت بسزای آموزش‌های شهروندی برای اقشار گوناگون مردم جامعه در سطوح گوناگون و بویژه دانش‌آموزان مدارس می‌باشد؛ امری که در اهداف کلی آموزش و پرورش ایران و به تبع آن در مدارس، اگر نگوییم کاملاً نادیده انگاشته شده، مورد غفلت و فراموشی قرار گرفته است (برخواری و جمشیدیان، ۱۳۸۷: ۱۲).

در این پژوهش هدف محقق بر آن است تا با تحلیل انتقادی مفاهیم تربیت شهروندی مطرح شده در کتب درسی مدارس پس از انقلاب اسلامی نشان دهد که کتب درسی مدارس چه برداشتی از مفهوم تربیت شهروندی دارند و از این طریق به بازنمایی مفهوم تربیت شهروندی بپردازد. حال با توجه به اهمیت زیادی که تربیت شهروندی در مسیر رشد و تحول جامعه ایران پس از انقلاب اسلامی می‌تواند داشته باشد، این پرسش مطرح می‌شود که کتاب‌های درسی مرتبط به شهروندی پس از انقلاب اسلامی، مفهوم تربیت شهروندی را چگونه بازنمایی کرده‌اند؟ دانستن این نکات از آن جهت اهمیت دارد که مفهوم تربیت شهروندی مطرح شده در کتب درسی به عنوان واقعیت شهروندی در نسل‌های آینده جامعه پذیرفته می‌شود و مبنای عمل و انتظارات افراد قرار می‌گیرد. تحلیل انتقادی مفاهیم تربیت شهروندی در کتب درسی، وضعیت این موضوع را برای سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران تربیتی، آشکار می‌کند. و بینشی نسبت به آینده فراهم خواهد آورد. تحلیل و نقد گفتارهای تربیت شهروندی، با مشخص نمودن بار معنایی و اهداف پنهان و ارتباط متن با قدرت و بافت اجتماعی، علاوه بر روشنگری نقاط قوت و ضعف، بازنگری‌های احتمالی در تصمیمات و برنامه‌ریزی‌ها را، موجب گشته و به بهبود نظام آموزشی در بعضی زمینه‌ها، منجر می‌گردد.

۲- مبانی نظری پژوهش

مفهوم "شهروندی" یکی از دیرپاترین مفاهیم سیاسی- اجتماعی است که از دوران یونان باستان تا کنون مورد توجه شمار زیادی از اندیشمندان سیاسی و اجتماعی قرار داشته است (گلشن فومنی، ۱۳۷۵: ۱۷). اولین فیلسوف و متفکر سیاسی که به مفهوم شهروند در تئوری‌های سیاسی پرداخته است افلاطون بود (برخورداری و جمشیدیان، ۱۳۸۷: ۲۴). اما رواج ویژه مفهوم شهروندی و جامعه مدنی در زمان معاصر، غالباً به اندیشه‌های سیاسی متفکران اروپایی قرن هفدهم به خصوص تامس هابز و جان لاک برمی‌گردد (فرمehنی فراهانی، ۱۳۸۹: ۲۵). واژه شهروند در ادبیات ما واژه‌ای جدید است، به طوری که حتی در فرهنگ‌های عمومی مثل فرهنگ معین و امید مطرح نشده است. این اصطلاح در ادبیات سیاسی و حقوقی ما سابقه چندانی ندارد. در ایران تا قبل از مشروطیت به جای واژه شهروند از کلمه رعیت و رعایا استفاده می‌شد. در فرهنگ‌های دو زبانه مثل حییم و آریان پور، شهروند به معنای بومی، شهری، اهل شهر، تابع، رعیت، شهرنشینی که از خدمت لشکری و شهربانی آزاد باشد، تعریف شده است (رضایی پور، ۱۳۸۵: ۹). مفهوم امروزی کلمه شهروند به معنای ساکن یا اهل شهر نیست، بلکه اساسی‌ترین بار معنایی آن، این است که در اداره امور عمومی شهر دخالت و مشارکت دارد (فرمehنی فراهانی، ۱۳۸۹: ۵). شهروندی زائیده زیستن در دنیای معاصر است. شهروندی با تأکیداتی تازه در تلاش است با ایجاد تفاهم در زندگی اجتماعی، راه پیشرفت و ارتقاء جامعه را هموار سازد. شهروندی طرح سؤالاتی است در ارتباط با ماهیت جامعه، عدالت، مراقبت، مسئولیت، دولت، آزادی، تعاملات اجتماعی، احترام و به ویژه ارزش‌ها، که علاوه بر نوع ارتباط هر فرد با چنین موضوعاتی، نوع واکنش افراد را نیز شامل می‌شود (کمیس، ۲۰۰۱). شهروندی با حقوق انسانی در زندگی اجتماعی پیوند خورده است (پارکر^۲، ۲۰۰۰). شهروندی وظایف و مسئولیت‌ها را در بین افراد جامعه توزیع می‌کند و در نهایت امکان مشارکت افراد در فعل و انفعالات اجتماعی را فراهم می‌سازد (کوکداس^۳، ۲۰۰۱؛ مک

1 Combs
2 Parker
3 Kukathas

دونالد^۱، ۱۹۹۹). شهروندی بر تعهد با وظیفه‌ای که برای دیگران مناسب است دلالت دارد، مهربانی و تدبیر را نشان می‌دهد و خدمات مطلوبی را به جامعه عرضه می‌کند (سامرز^۲، ۲۰۰۲). مارشال^۳ معتقد است: شهروندی موقعیتی است که به اعضای جامعه اعطا می‌گردد. همه افرادی که صاحب چنین موقعیتی هستند، ضمن این که از حقوقی برخوردار می‌باشند، باید وظایفی را نیز که از آن موقعیت بر می‌خیزد بر عهده گیرند. به عبارت دیگر هر موقعیت اعطا شده، حقوق و مسئولیت‌هایی را نیز شامل می‌شود (استریجوس^۴، ۲۰۰۳) شهروندی نخستین بار برای ایجاد انسجام و روح جمعی میان افراد جامعه در علوم اجتماعی مطرح شد (مینکلر^۵، ۱۹۹۸). این مفهوم خیلی سریع در حوزه تعلیم و تربیت رواج پیدا کرد، به طوری که امروزه از جمله مهمترین اهداف پاره سیستم‌های آموزشی به شمار می‌رود (ویتنی^۶، ۲۰۰۰). تربیت شهروندی از عناصر و مباحث مختلفی بوجود می‌آید (سرز و هبرت^۷، ۲۰۰۵). و بسته به ماهیت نظام‌های سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه در مکان‌ها و زمان‌های مختلف، شکل‌ها و ماهیت‌های مختلف و متنوعی به خود می‌گیرد (تسی^۸، ۲۰۰۱). تربیت شهروندی در طول تاریخ به اشکال متفاوت به تصور در آمده است. تربیت شهروندی به آن بخش از فعالیت‌های تعلیم و تربیت اطلاق می‌شود که در اشکال رسمی و غیر رسمی افراد یک جامعه را برای عضویت در جامعه سیاسی آماده می‌کند. تربیت شهروندی هم در اشکال صریح و هم در اشکال ضمنی دنبال می‌شود و محتوای آموزشی آن، هم در سطح ملی و هم در سطح منطقه‌ای یافت می‌شود (فتیحی و اجارگاه ۱۳۸۱: ۱۸۹). و در تعریفی دیگر تربیت شهروندی فرایندی است که شهروندان فعال، مطلع، حساس و کارآمد در زندگی مدنی و امور مربوط به ناحیه خود را ایجاد می‌نماید و جنسیت‌ها، نژادها و ساختار طبقاتی را معرفی می‌کند و عدالت اجتماعی و تنوع را گسترش می‌دهد و افراد را به تأمل و مشارکت در جریان‌ات سیاسی و تصمیم‌گیری آماده می‌نماید (نلسون و کرر^۹، ۲۰۰۵).

۳- پیشینه پژوهش

در نظام آموزش و پرورش ایران و کشورهای مختلف محققین به بررسی ابعاد و جنبه‌های مختلفی از تربیت شهروندی پرداخته‌اند. تعدادی از این پژوهش‌ها را که ارتباط بیشتری با موضوع پژوهش حاضر دارند مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهیم: بهشتی^{۱۰} (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «شاخص‌های شهروندی در کتب علوم اجتماعی دوره متوسطه نظری» مؤلفه‌های حقوق شهروندی را با روش توصیفی، تحلیل محتوی مورد بررسی قرار داده است. یافته‌های این بررسی نشان می‌دهد کتب علوم اجتماعی در خصوص آموزش شهروندی به عنوان مهم‌ترین متولی جامعه پذیر کردن دانش آموزان در فقر شدید به سر می‌برد. جمالی تازه‌کند و همکاران^{۱۱} (۱۳۹۲) تحقیقی را با هدف بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت شهروندی در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه انجام داده‌اند. در این پژوهش مؤلفه‌های تربیت شهروندی در کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که کتاب‌های درسی به یک نسبت به مؤلفه‌های شهروندی نپرداخته است.

در پژوهشی دیگر یآوری و همکاران^{۱۲} (۱۳۹۲) به تدوین اهداف برنامه درسی دوره متوسطه با تأکید بر تربیت شهروندی، پرداختند. در این تحقیق دریافتند که در کتاب‌های درسی دوره متوسطه، توجه اصولی و همه‌جانبه به آموزش و تربیت شهروندی دانش آموزان نشده است.

کولادو و آخورا^{۱۳} (۲۰۰۶) به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی اسپانیا در رابطه با مؤلفه‌های تربیت شهروندی دموکراتیک پرداخته‌اند. برای تحلیل کتاب‌ها، ۵ مؤلفه مدنظر قرار گرفت: مسئولیت‌پذیری، مشارکت، حل تعارضات، تنوع و حقوق بشر، نتایج تحقیق بیانگر آن بود که ایده آل‌های مدنظر اتحادیه اروپا پیرامون تربیت شهروندی به صورت نامتوازن و در برخی موارد بسیار سطحی، در کتاب‌های مورد بررسی، مورد توجه قرار گرفته است.

رز و همکاران^{۱۴} (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «آنچه به عنوان صدای دانش آموز در مورد شهروندی فعال؟: آموزش شهروندی در اسکاتلند» گفتگوی معلم با معلم را درباره مشارکت به مثابه شهروندی مورد بررسی قرار داده‌اند که پیامد این فعالیت‌ها متنوع بودند از جمله: بهبود کارآمدی مدارس، توسعه مهارت‌ها و ایجاد احساس قدرتمندی و ایفای نقش در دانش آموزان در خلال مشارکت.

1 Mcdonald

2 Summers

3 Marshal

4 Strijbos

5 Minkler

6 Whitney

7 Sears & Hebert

8 Tse

9 Nelson & Kerr

10 Collado & Atxurra

11 Ross & etall

فاس و راس^۱ (۲۰۱۲) در پژوهشی که در زمینه برنامه‌های درسی لازم در زمین شهروندی در کشور ایرلند انجام داده اند، کتاب های درسی دوره ابتدایی را از لحاظ توجه به مؤلفه‌های تربیت شهروندی مورد تحلیل انتقادی قرار دادند. آنها استدلال کرده اند که برنامه درسی دوره ابتدایی نسبت به دوره راهنمایی بر سرنوشت و نقش فعال شهروند در جامعه حاضر تأکید بیشتری دارد. قیرو و لوید^۲ (۲۰۲۰) پژوهشی با عنوان «از آموزش شهروندی تا شهروندی: به سمت جهت‌گیری شهروندی قوی‌تر در برنامه درسی» انجام دادند. یافته‌های پژوهش آنان بیانگر این است که اگر آموزش‌های اخلاقی دانش آموزان همراه با آموزش شهروندی باشد می‌تواند تأثیر بیشتری بر دانش آموزان داشته باشد و آنان را به سمت اخلاق محوری و انتقادگرایی سوق می‌دهد. تربیت شهروندی در برنامه درسی مدارس از اهمیت و جایگاه قابل توجهی برخوردار است.

۴- روش تحقیق

برای انجام این پژوهش از روش تحلیل گفتمان انتقادی^۳ نورمن فرکلاف^۴ استفاده شده است. تحلیل گفتمان روشی کیفی است که هدف از آن پر کردن خلأ میان تحلیل‌های خرد و کلان از پدیده‌های اجتماعی است. براین اساس تحلیل در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین (فرکلاف، ۱۳۷۹) انجام خواهد گرفت. برای تحلیل گفتمان تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس (۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰) از میان کتب درسی که منتشر شده‌اند به کتاب‌هایی که بطور خاص به مفاهیم مرتبط با تربیت شهروندی پرداخته‌اند رجوع می‌شود. جامعه آماری تعداد ۲۰ کتاب درسی شامل مطالعات اجتماعی و تفکر و پژوهش مقطع ابتدایی (۵ کتاب) و آداب و مهارت‌های زندگی، تفکر و سبک زندگی، مطالعات اجتماعی از دوره راهنمایی/متوسطه اول (۸ کتاب) و کتاب‌های آشنایی با قوانین مهم اجتماعی، مطالعات اجتماعی، جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی، آداب و مهارت‌های زندگی، فعالیت‌های گروهی و اجتماعی (۷ کتاب) از دوره متوسطه دوم می‌باشد. نمونه‌گیری در تحلیل گفتمان نمونه‌گیری آماری نیست بلکه این نمونه‌گیری، تحلیلی و مبتنی بر هدف، در واقع نمونه‌گیری از موارد برجسته است. در واقع در این روش از نمونه‌گیری، محقق باید از میان مجموعه‌ای که در اختیار دارد، تعداد نمونه‌هایی را برگزیند که با هدف مورد نظر وی بیشترین سازگاری را داشته باشد. در این مطالعه شیوه نمونه‌گیری، نمونه‌گیری هدفمند می‌باشد. در واقع سعی شده است که ابتدا تمامی کتب انتخابی در دوره‌ی تعیین شده، مطالعه و بررسی شود و سپس از میان تمام کتب مورد بررسی متن‌های را که بیشترین قرابت و نزدیکی را با مفهوم شهروندی داشته و جنبه نمونه معرف را داشتند یا بیشترین نقش را در بازنمود گفتمان تربیت شهروندی داشته‌اند، برای تحلیل نهایی انتخاب شده است.

۵- یافته‌ها

۵-۱- تحلیل انتقادی مفاهیم تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس در سطح توصیف

برای بررسی نمودن ویژگی‌های صوری متن کتاب های درسی مرتبط با تربیت شهروندی با تجزیه و تحلیل کتب درسی فراوانی مقوله های تربیت شهروندی در کتب فوق الذکر استخراج گردید و در قالب جدول مربوطه (جدول شماره ۱) تعداد و درصد هریک از مقوله‌ها در هر مقطع تحصیلی بصورت جداگانه و سپس به طور کلی در تمامی مقاطع از بیشترین فراوانی تا کمترین فراوانی مرتب گردید. رتبه بندی واژگان ارزشی موجود در متن می‌تواند بخشی از آنچه که ساختار متن در خود دارد را نشان دهد. در سطح توصیف تحلیل انتقادی گفتمان تربیت شهروندی برای بررسی ویژگی‌های صوری متن کتب درسی مورد پژوهش به بررسی واژگان و مفاهیم تربیت شهروندی اقدام می‌نماییم.

واژگان کانونی: احترام به خانواده، رعایت آداب معاشرت و گفتگو، همکاری و مشارکت، حفظ محیط زیست، خودآگاهی، توانایی حل مسأله، احترام به حقوق دیگران، حس وطن دوستی و احترام به نشانه های ملی، داشتن حق انتخاب، پیشگیری از رفتارهای پرخطر مانند (پرخاشگری، اعتیاد و...)، احترام و عمل به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، روحیه اعتماد به نفس، امانت‌داری و حفظ اموال عمومی و شخصی، زندگی جمعی (هم زیستی مسالمت آمیز)، تفکر انتقادی (ارزیابی نقادانه مسایل)، تصمیم‌گیری منطقی و عاقلانه، استفاده درست از امکانات، پرورش روحیه ساده زیستی، عدالت خواهی، پرورش روحیه تعهد و وفای به عهد، احساس همدلی و همدردی و درک دیگران، مقابله با فرهنگ بیگانه و غربزدگی، رعایت بهداشت فردی و عمومی، برابری اجتماعی، برقراری ارتباط با دیگران، داشتن روحیه نظم و قانون‌مداری، پرورش روحیه خدمت رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی، مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی.

واژگان پرسامد: داشتن حق انتخاب، احترام و عمل به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، احترام به حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی، رعایت آداب معاشرت و گفتگو، حس وطن دوستی و احترام به نشانه های ملی، برقراری ارتباط با دیگران،

1 Foss & Ross

2 Ghebru and Lloyd

3 Critical Discourse Analysis

4 Norman Fairclough

پرورش روحیه خدمت رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی، داشتن روحیه نظم و قانون مداری، خودآگاهی، توانایی حل مسأله، حفظ محیط زیست همکاری و مشارکت، احترام به خانواده، پیشگیری از رفتارهای پرخطر مانند (پرخاشگری، اعتیاد و...).

واژگان سلبی: نابرابری اجتماعی، عدم مشارکت، نقض آزادی، عدم حق انتخاب، بی‌توجهی به قوانین و مقررات، تخریب محیط زیست، بی‌توجهی به حقوق دیگران، انجام رفتارهای پرخطر، تصمیم‌گیری عجولانه و غیر منطقی، هنجارشکنی، بی-مسئولیتی، ظلم و ستم، انزواطلبی، خودمحوری، عدم رعایت نظافت، فقر فرهنگی، عهد شکنی، تجمل گرایی، بی‌عدالتی، تفکر خطی و همگرا، تخریب اموال عمومی، عدم اعتماد به نفس، غریزدگی و توجه به فرهنگ بیگانه.

جدول ۱- رتبه بندی و درصد توزیع واژگان ارزشی تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس

رتبه بندی	واژگان ارزشی و مؤلفه های تربیت شهروندی	مقطع ابتدایی		مقطع متوسطه اول		مقطع متوسطه دوم		مجموع	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱	برقراری ارتباط با دیگران	۲۳	۴/۸	۵۵	۱۰	۴/۷	۱۸	۹۶	۶/۸
۲	داشتن روحیه نظم و قانون مداری	۳۲	۶/۶	۴۲	۷/۷	۴/۷	۱۸	۹۲	۶/۵
۳	پرورش روحیه خدمت رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی	۲۷	۵/۶	۳۲	۵/۸	۷/۲	۲۷	۸۶	۶/۱
۴	مسئولیت پذیری فردی و اجتماعی	۳۳	۶/۹	۲۶	۴/۷	۳/۲	۱۲	۷۱	۵
۵	احترام به خانواده	۳۷	۷/۷	۱۹	۳/۴	۱/۸	۷	۶۳	۴/۵
۶	رعایت آداب معاشرت و گفتگو	۱۹	۳/۹	۳۹	۷/۱	۱/۳	۵	۶۳	۴/۵
۷	همکاری و مشارکت	۳۵	۷/۳	۱۶	۲/۹	۱/۸	۷	۵۸	۴/۱
۸	حفظ محیط زیست	۲۱	۴/۴	۲۸	۵/۱	۲/۱	۸	۵۷	۴
۹	خودآگاهی	۶	۱/۲	۲۱	۳/۸	۶/۹	۲۶	۵۳	۳/۸
۱۰	توانایی حل مسأله	۹	۱/۹	۱۹	۳/۵	۶/۶	۲۵	۵۳	۳/۸
۱۱	احترام به حقوق دیگران	۱۵	۳/۱	۲۵	۴/۵	۳/۷	۱۴	۵۴	۳/۸
۱۲	حس وطن دوستی و احترام به نشانه های ملی	۳۲	۶/۶	۱۱	۲	۱/۸	۷	۵۰	۳/۶
۱۳	داشتن حق انتخاب	۱۴	۲/۹	۱۸	۳/۳	۵	۱۹	۵۱	۳/۶
۱۴	پیشگیری از رفتارهای پرخطر مانند (پرخاشگری، اعتیاد و...)	۱۲	۲/۵	۱۷	۳/۱	۵	۱۹	۴۸	۳/۴
۱۵	احترام و عمل به ارزش ها و هنجارهای جامعه	۹	۱/۹	۲۵	۴/۵	۳/۴	۱۳	۴۷	۳/۳
۱۶	روحیه اعتماد به نفس	۵	۱	۲۲	۴	۴/۲	۱۶	۴۳	۳/۱
۱۷	امانت داری و حفظ اموال عمومی و شخصی	۱۸	۳/۷	۱۵	۲/۷	۲/۴	۹	۴۲	۳
۱۸	زندگی جمعی (هم زیستی مسالمت آمیز)	۱۷	۳/۵	۱۳	۲/۴	۲/۶	۱۰	۴۰	۲/۸
۱۹	تفکر انتقادی (ارزیابی نقادانه مسایل)	۰	۰	۱۵	۲/۷	۶/۴	۲۴	۳۹	۲/۷
۲۰	تصمیم گیری منطقی و عاقلانه	۱۶	۳/۳	۱۲	۲/۲	۲/۶	۱۰	۳۸	۲/۷
۲۱	استفاده درست از امکانات	۱۸	۳/۷	۱۲	۲/۲	۱/۸	۷	۳۷	۲/۶
۲۲	پرورش روحیه ساده زیستی	۲۶	۵/۴	۷	۱/۳	۱/۱	۴	۳۷	۲/۶
۲۳	عدالت خواهی	۱۳	۲/۷	۱۰	۱/۸	۳/۷	۱۴	۳۷	۲/۶
۲۴	پرورش روحیه تعهد و وفای به عهد	۱۱	۲/۳	۱۴	۲/۵	۲/۴	۹	۳۴	۲/۴
۲۵	احساس همدلی و همدردی و درک دیگران	۱۰	۲/۱	۱۲	۲/۲	۲/۹	۱۱	۳۳	۲/۳
۲۶	مقابله با فرهنگ بیگانه و غریزدگی	۰	۰	۷	۱/۳	۳/۴	۲۳	۳۰	۲/۱
۲۷	رعایت بهداشت فردی و عمومی	۱۶	۳/۳	۷	۱/۲	۱/۱	۴	۲۷	۱/۹

۲۸	برابری اجتماعی	۶	۱/۲	۸	۱/۶	۱۱	۲/۹	۲۵	۱/۸
۲۹	شهروندی جنسیتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مجموع		۴۸۰	۱۰۰	۵۴۷	۱۰۰	۳۷۷	۱۰۰	۱۴۰۴	۱۰۰

واژگان دوقطبی: انونگرایی در مقابل قانونگریزی، مشارکت در تقابل با عدم مشارکت، تفکر خلاق و واگرا در مقابل تفکر خطی و همگرا، منطق و گفتگو در مقابل خشونت، وفای به عهد در برابر عهد شکنی، خدمت‌رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی در تقابل با ظلم و ستم به دیگران، حفاظت از محیط زیست در برابر تخریب محیط زیست، آزادی و مشارکت در برابر بی‌عدالتی، احترام و عمل به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه در مقابل هنجار شکنی، مصالح فردی در برابر منافع عمومی، برقراری ارتباط با دیگران در تقابل با انزواطلبی، بی مسئولیتی در مقابل پذیرش مسئولیت در اجتماع.

مفاهیم تربیت شهروندی متن: مشارکت مردم در انتخابات، حاکمیت قانون در جامعه، برگزاری انتخابات آزاد، توجه به فرهنگ قومی و منطقه‌ای، تقویت توانایی حل مسئله، توجه به حفظ محیط زیست، مشارکت در امور اجرایی، توجه به اقلیت‌ها، توسعه مشارکت‌های مردمی، حقوق اجتماعی، توجه به اهمیت نهاد خانواده، آموزش آداب معاشرت و گفتگو، توجه به بهداشت فردی و عمومی، توجه به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، عدالت، فرصت مساوی، آزادی، مشارکت، حقوق شهروندی، تامین فرصت‌ها و امکانات تربیت شهروندی، پذیرش تفاوت‌ها، توجه به تفکر واگرا و خلاقانه.

در متن کتاب‌های درسی بررسی شده واژگان کانونی که بیشترین تکرار را داشته‌اند و بیش از انتظار مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارتند از: «برقراری ارتباط با دیگران»، «داشتن روحیه نظم و قانون مداری»، «پرورش روحیه خدمت‌رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی»، «مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی»، «احترام به خانواده»، «رعایت آداب معاشرت و گفتگو». گروه دوم واژگان که در حد انتظار مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارتند از: «همکاری و مشارکت»، «حفظ محیط زیست»، «خودآگاهی»، «توانایی حل مسئله»، «احترام به حقوق دیگران»، «حس وطن دوستی و احترام به نشانه‌های ملی»، «داشتن حق انتخاب»، «پیشگیری از رفتارهای پرخطر مانند (پرخاشگری، اعتیاد و...)»، «احترام و عمل به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه»، «روحیه اعتماد به نفس»، «امانت‌داری و حفظ اموال عمومی و شخصی». گروه سوم واژگان که کمتر از حد انتظار مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارتند از: «زندگی جمعی (هم‌زیستی مسالمت‌آمیز)»، «تفکر انتقادی (ارزیابی نقادانه مسایل)»، «تصمیم‌گیری منطقی و عاقلانه»، «استفاده درست از امکانات»، «پرورش روحیه ساده‌زیستی»، «عدالت‌خواهی»، «پرورش روحیه تعهد و وفای به عهد»، «احساس همدلی و همدردی و درک دیگران»، «مقابله با فرهنگ بیگانه و غریزدگی»، «رعایت بهداشت فردی و عمومی»، «برابری اجتماعی»، «شهروندی جنسیتی». در کتب درسی مقطع ابتدایی اولویت‌های اول تربیت شهروندی، «احترام به خانواده»، «همکاری و مشارکت»، «مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی» می‌باشد در حالی که در کتب درسی مقطع متوسطه اول مقوله‌های «برقراری ارتباط با دیگران»، «داشتن روحیه نظم و قانون مداری»، «رعایت آداب معاشرت و گفتگو» از اولویت برخوردار هستند و در مقطع متوسطه دوم «پرورش روحیه خدمت‌رسانی به مردم و بهزیستی اجتماعی»، «خودآگاهی» و «توانایی حل مسئله» از اولویت برخوردار هستند. بنابراین در هیچ کدام از مقاطع تحصیلی اولویت‌های اول برای تربیت شهروندی یکسان نبوده و در هر مقطع تحصیلی اولویت‌های متفاوتی در نظر گرفته شده ولی در هر سه مقطع مقوله «شهروند جنسیتی» مورد توجه واقع نشده است. از دیگر موارد قابل ملاحظه در این بررسی، سهمی است که دوره‌های مختلف تحصیلی در آموزه‌های شهروندی داشته‌اند. بنابر نتایجی که از جدول (۱) بدست می‌آید دوره ابتدایی ۳۴٪ دوره میانه‌نمایی ۳۹٪ و دوره دبیرستان ۲۷٪ مطالب کتب درسی مورد بررسی در خصوص تربیت شهروندی بوده است.

۵-۲- تحلیل انتقادی مفاهیم تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس در سطح تفسیر

- آن گونه که ملاحظه می‌شود در کتب درسی بررسی شده در هیچ کدام از مقاطع تحصیلی مصادیقی کاملی از تمامی ابعاد و مؤلفه‌های شهروندی وجود ندارد. به عبارتی هرکدام از مقاطع تحصیلی تنها ابعادی چند از تربیت شهروندی را مد نظر قرار داده‌اند. و سایر ابعاد و مؤلفه‌ها مغفول واقع شده‌اند. بطوری که آموزه‌های مرتبط با شهروندی جنسیتی، برابری اجتماعی، رعایت بهداشت فردی و عمومی، مقابله با فرهنگ بیگانه و غریزدگی، احساس همدلی و همدردی و درک دیگران، پرورش روحیه تعهد و وفای به عهد در در کتب درسی به شدت کم مایه‌اند.

- آموزه‌های شهروندی منعکس شده در کتب درسی مدارس ایران عمدتاً تکلیف‌مدارانه است. و فقدان نگرش و رویکرد مسأله‌محور برای تربیت شهروندی کاملاً مشهود می‌باشد.

- محتوای کتب درسی مورد بررسی بر مفاهیم، تاریخچه و اشکال تربیت شهروندی تأکید دارند و سعی در درگیر کردن ذهنی دانش آموزان با مسائل مرتبط با تربیت شهروندی ندارد. این امر باعث می‌شود دانش آموزان به حفظ کردن مطالب بپردازند و از تفکر و تعمق درباره موضوع بازمانند.

- پرداختن به آموزش حقوق و وظایف شهروندی در کتب درسی بدون ایجاد بافت تربیت شهروندی در مدارس و جامعه نمی‌تواند باعث تربیت شهروندان مطلوب گردد.

- در کتب درسی بیشتر بر شرح وظایف و اختیارات سازمان‌ها و نهادهای که در زمینه حقوق شهروندی وظایف و اختیاراتی دارند تأکید شده است؛ و به راهکارهای عملی و عینی تربیت شهروندان مطلوب پرداخته است. روشن است که تأکید بر وظایف یک سازمان یا نهاد، لزوماً تحقق تربیت شهروندی را نمی‌تواند در پی داشته باشد. بنابراین محتوای کتب درسی مورد بررسی به دلیل توجه کمتر به دانش عملی و روشی و همچنین عدم اجرای فعالیت‌های مناسب جهت ایجاد فرصت لازم برای تمرین رفتارهای مطلوب شهروندی نمی‌تواند باعث توسعه و پایداری رفتارهای مطلوب در دانش آموزان گردد.

- محتوای مطالب مطرح شده در خصوص تربیت شهروندی بدون توجه به علایق، نیازها و رغبت‌های دانش آموزان در نظر گرفته شده و همین امر موجب تأثیر گذاری کمتر این مطالب بر دانش آموزان گردیده است.

- عدم توجه به سطوح مختلف هدف‌های تربیت شهروندی (محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی) در متن کتب درسی مورد بررسی، بطوری که کتب درسی بیشتر بر اهداف ملی متمرکز می‌باشد.

- مطالب بیان شده در خصوص تربیت شهروندی برای فراگیران در سراسر کشور در قالب کلی و یکسان تدوین گردیده است در حالی که کشور ما دارای تنوع زیادی از لحاظ فرهنگی، قومی، مذهبی و زبانی می‌باشد. عدم توجه به اقلیت‌های قومی، دینی، مذهبی و قشرهای مختلف جامعه، موجب تأثیر گذاری کمتر مطالب مطرح شده بر دانش آموزان می‌گردد.

- عدم توجه به حیطه‌های مختلف تربیت شهروندی (دانش، نگرش و مهارت) در متن کتب مورد بررسی، مطالب مطرح شده بصورت منظم در قالب حیطه‌های دانش، نگرش و مهارت بیان نگردیده است. و به مقوله مهارت‌ها و نگرش‌های شهروندی در کتاب‌های مورد مطالعه در حد بسیار پایینی پرداخته شده است.

۳-۵- تحلیل انتقادی مفاهیم تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس در سطح تبیین

بیشترین نارسایی مربوط به تربیت شهروندی نه از حیث کمیت بلکه از نوع کیفیت است. به بیان بهتر، در کتاب‌های درسی، بسیار به ارزش‌ها پرداخته شده، اما تنها این مطالب ذکر شده و دستمایه‌ی لفاظی قرار گرفته است. آنچه مهم است، ژرفای آموزش این ارزش‌هاست که در حد انتظار ارزش‌های مزبور در کتب درسی مدارس بعد از انقلاب اسلامی، نهادینه نشده‌اند. و به تبع آن این ارزش‌های شهروندی نمی‌توانند در جامعه بازتاب مناسبی پیدا کنند و در آینده تأثیرات اجتماعی سازنده‌ای داشته باشند.

تربیت شهروندی بازنمود شده در کتب درسی پس از انقلاب اسلامی در نظام آموزش و پرورش دولت‌های مختلف به دلیل رویکردهای متفاوتی که دولت‌ها به مسائل شهروندی داشته‌اند تنها به مقوله‌ها و ابعاد خاصی از تربیت شهروندی که در راستای حفظ وضعیت موجود سیاسی و تقویت ساختارهای قدرت بوده توجه داشته و این امر موجب عدم توسعه شهروندی در جنبه‌های مختلف گردیده است. بطوری که می‌توان گفت تربیت شهروندی در خدمت قدرت‌های موجود (دولت‌های وقت) بوده است. در اثر تغییر دولت‌ها اولویت‌های تربیت شهروندی در کتب درسی مدارس متناسب با جهت‌گیری‌های سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دولت‌های مختلف تغییر یافته است. بنابراین هرچه زودتر باید نسبت به فعال کردن «شهروند» بطوری که به همه ابعاد تربیت شهروندی بطور متوازن پرداخته شود اقدام نمود. برای دستیابی به این هدف کتب درسی مدارس می‌توانند نقش تعیین کننده‌ای ایفا کنند. در جامعه معاصر ایران، مقوله تربیت شهروندی به گونه‌ای جدی مورد توجه نظام آموزش و پرورش نیست و عدم تناسب برنامه‌های درسی نظام آموزش و پرورش با بسیاری از نیازهای جدید خصوصاً نیازهای سیاسی - اجتماعی و فرهنگی بوضوح قابل مشاهده است. این بیان بویژه در مورد نظام آموزش رسمی در قالب مراحل و مقاطع تحصیلی رسمی مصداق دارد. اما در عین حال در آموزش و پرورش ایران، فرصت‌های متعددی برای پرداختن به این ضرورت اساسی وجود دارد که از میان آنها می‌توان به کتب درسی دارای محتوای تربیت شهروندی اشاره نمود.

۶- بحث و نتیجه گیری

تحلیل گفتمان انتقادی، گفتمان را در ارتباط با عوامل سیاسی - اجتماعی و فرهنگی تحلیل و به بررسی بازتاب ایدئولوژی و قدرت در گفتمان‌ها و بررسی چگونگی جهت‌گیری گفتمان‌ها در تثبیت یا تغییر وضعیت سیاسی موجود می‌پردازد. تحلیل متون کتب درسی مورد بررسی مؤید نگاه نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی به مفهوم تربیت شهروندی است. گفتمان مسلط تربیت شهروندی در کتب درسی، گفتمان شهروند اخلاقی - قانون مدار است. کتب مورد بررسی کمتر به نقش شهروندان در فرایند برآورده

شدن حقوق شهروندی توجه می‌کنند، بلکه تمرکز آنها بر وظیفه دولت برای تحقق بخشیدن به حقوق و زمینه‌های دستیابی به آن است. کتب درسی مقاطع تحصیلی مختلف دارای اولویت‌های متفاوتی در زمینه تربیت شهروندی می‌باشند، بطوری که در مقطع ابتدایی شهروند اجتماعی و مدنی و در دوره دبیرستان شهروند سیاسی مدنی از اولویت برخوردار است. در یک جمع بندی، بر اساس فراوانی‌های حاصل از این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که کتاب‌های مرتبط با تربیت شهروندی در مقاطع تحصیلی مختلف از نظر ایجاد و پرورش مفاهیم و مؤلفه‌های مورد بررسی برای تربیت شهروندی دارای عملکرد نسبتاً ضعیف هستند و زمینه‌های لازم برای تعلیم و تربیت شهروندی را در دانش آموزان فراهم نمی‌کند. از این رو لزوم بازنگری و اعمال اصلاحاتی در خصوص محتوای کتب درسی به شدت احساس می‌شود. این یافته با نتایج یآوری و همکاران (۱۳۹۲) همسو است که معتقدند در کتاب‌های درسی دوره متوسطه، توجه اصولی و همه جانبه به آموزش و تربیت شهروندی دانش آموزان نشده است. همچنین نتایج تحقیق بهشتی (۱۳۸۶) نیز در مورد شاخص‌های شهروندی در کتب علوم اجتماعی دوره متوسطه نظری تأیید کننده این یافته می‌باشد. بررسی نتایج حاصل از تحلیل کتب درسی موجود و اجرا شده در نظام آموزش و پرورش در خصوص تربیت شهروندی نشان دهنده این می‌باشد که این کتب از ارائه تصویری متوازن و همه جانبه از تربیت شهروندی ناتوان بوده و قادر نیست رفتارهای شهروندی را به طور مطلوب در دانش آموزان شکل دهند. بطوری که در برخی از کتب بیش از حد انتظار پرداخته شده و در برخی دیگر متناسب با حجم کتاب به مقوله‌های تربیت شهروندی توجه نشده است. همچنین لازم است به همه مقوله‌های تربیت شهروندی به صورت متوازن و متعادل در کتب درسی پرداخته شود تا انتظار تربیت شهروند مطلوب را داشت ولی این اصل رعایت نشده است و به برخی از مقوله‌ها بیش از حد انتظار و به برخی از آنها کمتر از حد انتظار در کتب درسی اشاره شده است که نشانگر این نکته می‌باشد به برخی از مقوله‌های تربیت شهروندی بیشتر اهمیت داده شده و به برخی از آنها کمتر توجه شده و از این اصل که همه مقوله‌های تربیت شهروندی از یک میزان اهمیت برخوردار هستند و به همه آنها باید بصورت متعادل و متوازن پرداخته شود دور شده و این امر منجر به این خواهد شد دانش آموزان در تمام ابعاد به صورت مطلوب و متوازن رشد نکنند جدول (۱) بیانگر این موضوع است. جمالی تازه کند و همکاران (۱۳۹۲) نتایج مشابهی در این زمینه بدست آوردند، آنها نشان دادند که کتاب‌های درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه به یک نسبت به مؤلفه‌های شهروندی نپرداخته‌اند. همچنین این یافته همسو با تحقیق کولادو و آخورا (۲۰۰۶) نیز می‌باشد. نتایج تحقیق آنان بیانگر آن بود که ایده آل‌های مدنظر اتحادیه اروپا پیرامون تربیت شهروندی به صورت نامتوازن و در برخی موارد بسیار سطحی، در کتاب‌های مورد بررسی، مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین لازم است به تربیت دانش آموزان در تمام ابعاد تربیت شهروندی توجه کافی نمود، اهداف و محتوای کتب درسی را با توجه به تمام ابعاد تربیت شهروندی تهیه و تدوین کرده و آنها را به مرحله عمل رساند تا هرچه زودتر بتوان بر این ضعف بزرگ و اساسی در نظام آموزشی غلبه یافت. بدیهی است که بازنمایی درست تربیت شهروندی به ریشه گرفتن شهروندی در جامعه ایران کمک شایانی خواهد کرد و موجب بسط پایه‌های نظام حکومتی مردم سالار در کشور خواهد شد. علیرغم تلاش‌های انجام شده در سال‌های اخیر در ابعاد آموزشی، پرورشی و تبلیغی در زمینه تربیت شهروندی، این اقدامات همراه با موفقیت کامل نبوده است. مهمترین شاهد این ادعا مشکلات عیدیه‌ای است که در بعد اجتماعی و سیاسی فراروی کشور قرار گرفته است از جمله هنجارشکنی‌ها، ارزش سبزی‌ها و کم توجهی و بی‌توجهی به قوانین و مقررات اجتماعی می‌باشد. شاید راه حل این مشکلات بازاندیشی و تأملی مجدد بر اهداف و وظایف نظام تعلیم و تربیت رسمی باشد که در قانون آن تربیت شهروندی قرار دارد، مقوله‌ای که غفلت از آن می‌تواند نتایج زیان بارتر از آنچه که تاکنون تجربه کرده ایم، به دنبال داشته باشد. یافته حاضر با نتایج قیرو و لوید (۲۰۲۰) همسویی زیادی دارد. نتایج تحقیق آنان نیز بیانگر اهمیت جایگاه تربیت شهروندی در برنامه درسی مدارس می‌باشد.

۷- پیشنهادها

- ۱- به دفتر تألیف و برنامه ریزی پیشنهاد می‌شود در تدوین و سازماندهی کتب درسی به حیطه‌های مختلف «دانش و شناخت»، «مهارت» و «ارزش‌ها و نگرش‌ها» در زمینه تربیت شهروندی در کتب درسی توجه نمایند. و با بازنگری در محتوای کتاب‌های مربوطه به حیطه‌هایی که کمتر مورد توجه قرار گرفته اند، بیشتر تأکید شود.
- ۲- با توجه به نتایج تحقیق محتوای کتب درسی بیشتر به صورت سنتی به آموزش شهروندی می‌پردازد. و دانش آموزان را به سمت تفکر همگرا و تکیه بر حافظه شناختی هدایت می‌نمایند. لذا باید برای تأثیر مطلوب بر روی فراگیران محتوای کتب درسی دانش آموزان را به اندیشیدن به صورت انتقادی و داشتن دید نقادانه به وقایع اجتماعی و سیاسی ترغیب نماید.
- ۳- ارائه مفاهیم تربیت شهروندی در قالب مفاهیم جذاب مانند داستان‌ها، شعر، نقاشی، کاریکاتور در کتب درسی جهت دریافت بهتر و تأثیرپذیری بیشتر توسط دانش آموزان.

- ۴- همان گونه که نتایج تحقیق نشان می‌دهد کتاب‌های درسی مدارس مرتبط به تربیت شهروندی به برخی از مؤلفه‌های تربیت شهروندی توجه زیادی معطوف داشته و از پرداختن به برخی دیگر دریغ شده است. لذا به طراحان و مؤلفان کتاب‌های درسی توصیه می‌شود که با توجه به اهمیت همه مؤلفه‌های تربیت شهروندی در این راستا بازنگری نمایند. و به گنجانیدن برخی مؤلفه‌های مغفول مانده تربیت شهروندی مانند «پرورش روحیه تعهد و وفای به عهد»، «احساس همدلی و همدردی و درک دیگران»، «مقابله با فرهنگ بیگانه و غربزدگی»، «رعایت بهداشت فردی و عمومی»، «برابری اجتماعی»، «شهروندی جنسیتی» اهتمام ورزند.
- ۵- آموزش صرف مباحث شهروندی در کتاب‌های درسی دوره‌های مختلف تحصیلی نمی‌تواند باعث نهادینه شدن این مفاهیم و ایجاد یک شخصیت شهروندی مطلوب در دانش آموزان گردد. بلکه باید به ارتباط مؤثر میان مدارس و مؤسسات بیرون از مدرسه به منظور همسوسازی رفتارهای شهروندی توجه شود.
- ۶- در تدوین محتوای کتب درسی ضمن توجه به اصل کاربردی بودن محتوا به تلفیق مفاهیم و مهارت‌های شهروندی- اجتماعی، با پدیده‌ها و رویدادهای زندگی خارج از مدرسه فراگیران اقدام نمایند.

منابع

۱. برخورداری مهین و عبدالرسول جمشیدیان (۱۳۸۷)، «تربیت شهروندی (با تأکید بر مؤلفه‌ها)»، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی
۲. بهشتی سید صمد (۱۳۸۶)، «شاخص‌های شهروندی در کتب علوم اجتماعی دوره متوسطه نظری»، فصلنامه رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۳۵، صص ۵۷-۵۲
۳. خطیب زنجانی نازیلا (۱۳۸۵)، «آموزش شهروندی نیاز جامعه امروز»، روزنامه کیهان، ۹ دی.
۴. جمالی تازه‌کند محمد، طالب‌زاده نوبریان محسن و ابوالقاسمی محمود (۱۳۹۲)، «تحلیل جایگاه مؤلفه‌های تربیت شهروندی در محتوای برنامه درسی علوم اجتماعی دوره متوسطه»، فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی، دوره ۲۰، شماره ۱۰، صص ۱۹-۱
۵. گلشن فومنی محمدرسول (۱۳۷۵)، «جامعه‌شناسی آموزش و پرورش»، تهران: نشر شیفته
۶. فتحی واجارگاه کورش (۱۳۸۱)، «برنامه‌های درسی تربیت شهروندی»، مجله پژوهش دانشگاه اصفهان، دوره ۱۴، شماره ۲، صص ۲۰۶-۱۸۱
۷. فرمehنی فراهانی محسن (۱۳۸۹)، «تربیت شهروندی»، تهران: انتشارات آبیژ
۸. فرکلاف نورمن (۱۳۷۹)، «تحلیل گفتمان انتقادی» ترجمه جمعی از مترجمان، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها
۹. رضایی‌پور آرزو. (۱۳۸۵)، «مجموعه کامل قوانین و مقررات حقوق شهروندی»، تهران: انتشارات آریان
۱۰. نیکنامی مصطفی و مدانلو یاسمن (۱۳۸۷)، «تعیین مؤلفه‌های آموزش شهروندی در دوره راهنمایی تحصیلی جهت ارایه یک چارچوب نظری مناسب»، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، دوره ۲، شماره ۱، صص ۱۶۴-۱۳۷
۱۱. یآوری، زهرا، کشتی آرای، نرگس و احمدی غلامرضا (۱۳۹۲)، «تدوین اهداف برنامه درسی در دوره متوسطه با تأکید بر تربیت شهروندی»، دوماهنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دوره ۴، شماره ۱۳، صص ۱۶۶-۱۴۷
12. Combs, C. (2001). A Conceptual Framework Toward a Democratic Citizenship Curriculum, and Its Implication for Education Drama. Unpublished Master of Education Thesis. University of Monitoba.
13. Collado, M.C., and Atxurra, R. L.(2006). Democratic citizenship in textbooks in Spanish primary curriculum. Curriculum studies, 38(2).
14. Fass, D., and Ross,W. (2012). Identity, diversity and citizenship: A critical analysis of textbooks and curricula in Irish schools. International Sociology, 27(4).
15. Ghebru, B., and Lloyd, M. (2020). From civic to citizenship education: Toward a stronger citizenship orientation in the Ethiopian CEE curriculum. International Journal of Educational Development, 72 (C),101-122.
16. Kukathas, C. (2001). Education and Citizenship in Diverse Societies. International Journal of Research, 35(3).
17. Mcdonald, D. G. (1999). Implementation of Programs of Deliberation and Civic Education to Counter Erosional Effects of Civic Apathy Upon Liberal-Democratic Politics. Unpublished Master of Thesis. University of Western Ontario.
18. Minkler, J. (1998). Active Citizenship. Empowering America's Youth. Available at: <https://www.frenso.edu/sps/minkler/index.html>.
19. Nelson, J., and Kerr, D. (2005). Active Citizenship: Definitions, Goalsand Practices, International review of curriculum and assessment framework.

20. Parker, G. (2000). Citizenship, Contingency and Countryside. Rights, Culture, Land and the Environment. London and New York: Routledge.
21. Ross, H., Munn, P. and Brown, J. (2007). what counts as student voice in active citizenship case studies?: education for citizenship in Scotland. Education Citizenship and Social Justice, 2(3), 237-256.
22. Sears, A., and Hébert, Y. (2005). Citizenship Education. Canadian Education Association, Available at: https://www.ca/mediaen/citizenship_education.
23. Strijbos, S. (2001). Global Citizenship and the Real World of Technology. International Journal of Education Research, 23(4).
24. Summers, J. Y. (2002). A proposal Model for Anchorage Adult Civic Education. Unpublished Master of Education Thesis.
25. Tse, K. C. (2001). Society and Citizenship Education in Transition. The Case of Macau. International Journal of Educational Research, 21(4).
26. Whitney, H. (2000). What Is Citizenship? Available at: <https://www.citizen.org.UK/educational.htm-6k>.

Critical analysis Content of school textbooks From the point of view of the concepts of citizenship education (Case Study: Years 2001 to 2021)

Abstract

The present article examines the concept of citizenship education in school textbooks between 2001 and 2021. In this research, the researcher is going to use the method critical discourse analysis In a method Fairclough In three levels of description, interpretation and explanation To show what school textbooks are from the concept of citizenship education And thus representing the concept of citizenship education. The statistical population includes 20 related textbooks related to citizenship education. Which are purposefully selected. The results of the research indicate that the dominant discourse of citizenship education in the education system of the country according to the reviewed books is a moral-law-oriented citizen discourse. The textbooks reviewed failed to provide a balanced and comprehensive picture of citizenship education. And they are not able to shape citizenship behaviors well in their students. This has led to a lack of citizen development. Therefore, as soon as possible, it is necessary to activate the citizen In textbooks.

Keywords: Citizenship Education, Critical Discourse Analysis, Discourses, School text books.

بررسی میزان تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۵

کد مقاله: ۱۵۴۰۸

کرم اله جوانمرد^۱، اکبر طالب‌پور^۲، فضل‌الله پرنو^۳

چکیده

رفتارهای مخاطره‌آمیز سلامت جسمی، و روانی-اجتماعی فرد را تهدید می‌کنند و احتمال نتایج منفی و مخرب جسمی، روان شناختی و اجتماعی را در فرد افزایش می‌دهند. پژوهش حاضر به دنبال بررسی میزان تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز بوده. تحقیق پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گردیده است. جامعه آماری تحقیق دانشجویان دانشگاه رازی شهر کرمانشاه و روش نمونه‌گیری، ترکیبی از نمونه‌گیری طبقه‌بندی و تصادفی ساده بوده. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۷۵ نفر تعیین شد. داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل و تحلیل قرار گرفته است. نتایج یافته‌های تحقیق نشان داده است که: بین جنس، وضعیت تاهل و محل سکونت با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود نداشته است. بین سن، درآمد و تحصیلات با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود نداشته است. همچنین بین متغیرهای مستقل اصلی تحقیق (ایجاد روابط، اوقات فراغت، اطلاع و آگاهی) با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود داشته است. یافته‌ها حاکی از آن است که متغیر فرار از واقعیت زندگی بیشترین میزان واریانس ۰/۵۵ درصد از رفتار مخاطره‌آمیز و متغیر عدم کنترل و سانسور با ۰/۰۳ درصد کمترین واریانس را داشته است. نتیجه: میزان ضریب تعیین ۰/۴۵ درصد تغییرات متغیر وابسته (رفتار مخاطره‌آمیز) توسط متغیرهای مستقل (شبکه‌های اجتماعی) تبیین شده است.

واژگان کلیدی: شبکه‌های اجتماعی، سلامت جسمی، سلامت روانی. رفتار مخاطره‌آمیز

۱- استادیار و عضو هیات علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره).
Javanmard.k@gmail.com

۲- استادیار و عضو هیات علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره).

۳- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه حضرت آیت الله العظمی بروجردی (ره).

رفتار پرخطر با عنوان خطرپذیری به صورت رفتارهایی که احتمال پیامدهای منفی، ناخوشایند و مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را افزایش می‌دهد، تعریف شده است. مهم‌ترین رفتارهای پرخطر عبارت‌اند از: مصرف الکل و تنباکو، رابطه جنسی نایمن، رانندگی خطرناک و خشونت میان فردی می‌باشد. رفتارهای پرخطر مهمترین عامل به خطر افتادن سلامت جامعه و به خصوص نوجوانان هستند. امروزه شیوع رفتارهای پرخطر بخصوص در نوجوانان و جوانان به یکی از مهمترین و گسترده‌ترین دل نگرانیهای جوامع بشری تبدیل شده است. رفتارهای مخاطره آمیز در سطح جهان دارای رشد تصاعدی بوده است. هزینه پزشکی و مراقبتی آن رو به افزایش است. حال آنکه پیشگیری، تنها راه مقابله تشخیص داده شده است، تغییر رفتارهای مردم مستلزم اطلاع و آگاهی آنهاست. در ایران از افزایش رفتارهای پرخطر شامل مصرف مواد، مصرف الکل، خطرپذیری جنسی، رانندگی خطرناک و خشونت، استفاده از مواد روان گردان، روابط جنسی نامشروع و ... در حوزه جوانان خبر می‌دهند. وضعیت‌های اجتماعی نابسامان، ملال آور و پراضطراب یکی از عوامل اصلی توقف استعدادها و باروری خرد و اندیشه در یک جامعه است که می‌تواند روابط فرد با اجتماع را مختل نموده، به تدریج نیروی انسانی را ضعیف کرده، قوای جسمی و فکری را فرسوده و انسان‌ها را برای قبول ضعف و ناتوانی که مغایر با توسعه و تعالی است، آماده سازد. از سوی دیگر همواره باید توجه داشت که پیشرفت سریع علم و فناوری، علی‌رغم ایجاد مزایای فراوان، خلأهایی را نیز برای انسان معاصر به وجود آورده است.

حرکت مخاطره‌آمیز سلامت جسمی، و روانی-اجتماعی فرد را تهدید(اسپوریمتز، ۲۰۰۱:۹۹۶) و احتمال نتایج مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را برای فرد افزایش می‌دهد(کارگرگ و گورر، ۲۰۰۳) و از نظر اجتماعی، رفتارهای منفی و ناشایست تلقی می‌شوند (دونوان و همکاران، ۲۱:۱۹۹۱) که با بعضی از نتایج نامطلوب همبسته هستند(Boyer, 2006:87). و «اعمال ارادی، هدفمند و مبتنی بر منظور، که بالقوه آسیب و صدمه را برای فرد به دنبال داشته باشند»(Lightfoot, 1997:46). رفتارهای مخاطره‌آمیز به رفتارهایی همچون سیگار کشیدن، مصرف مواد مخدر، الکل، رانندگی خطرناک و فعالیت جنسی زود هنگام گفته می‌شود که احتمال پیامدهای منفی و مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را در فرد افزایش دهد. خطرپذیری علاوه بر این که انجام رفتارهای پرخطر را در بر می‌گیرد، به آسیب‌پذیری و در معرض خطر بودن از سوی محیط و نزدیکان و نیز گرایش‌ها، تمایلات و باورهای نادرست و تهدیدکننده فرد در مورد رفتارهای پرخطر اشاره دارد(زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷:18). همچنین دانشمندان علوم اجتماعی و بهداشت، رفتارهای مخاطره آمیز را «هرگونه عملکرد، عادت یا فعالیتی که فرد را در معرض خطر بیماری یا مشکلات وابسته به سلامت قرار دهد» تعریف می‌کنند، این رفتارها به طور کلی شامل: کشیدن سیگار، شروع روابط جنسی از سنین پایین، تعدد شرکای جنسی، خشونت خانگی، استفاده نکردن از کمر بند ایمنی در هنگام رانندگی، استفاده نکردن از کلاه ایمنی در هنگام موتور سواری یا دوچرخه سواری و مصرف غذاهای پرچرب می‌باشد (Modest, 2004,33). بیونش^۱ رفتار مخاطره‌آمیز را به سه گروه لغزش‌ها، خطاها و تخلفات تقسیم کرد: لغزش به علت مشکلاتی در توجه حافظه و پردازش اطلاعات، خطاها به دلیل ناتوانی یا نارسایی در قضاوت و یا اشتباهات فرد در انتخاب اعمال و مسیر نادرست برای رسیدن به مقصد، بدون آگاهی به اشتباه بودن آن به وجود می‌آیند (بیونش، ۲۰۰۲).

پژوهشگران معتقدند گرایش‌ها نوجوانان به رفتارهای مخاطره‌آمیز که روز به روز نیز در حال افزایش است، انعکاسی از مشکلات هیجانی و روان‌شناختی است که با آنها روبرو هستند. آرنوفسکی^۲ اظهار داشته است که احساس افسردگی، تنهایی و انزوا اغلب با رفتارهای مخاطره‌آمیز در نوجوانان بویژه خودکشی رابطه مستقیم دارد و به طور مشابه عزت‌نفس بالا و داشتن منابع حمایتی اجتماعی قوی از عوامل محافظت‌کننده نوجوان در برابر رفتارهای مخاطره‌آمیز هستند(Reininger, et al, 2005:61-150).

مخاطره جویی را به عنوان رفتاری که شامل منافع کوتاه مدت متوسط به بالاست که پشت سر آن پتانسیلی برای زیان‌های بیشتر طولانی مدت وجود دارد تعریف می‌کنند(Leather, 2009:297). در کاربران اینترنتی حول محور مشترکی به صورت مجازی دور یکدیگر جمع می‌شوند و جماعت‌های آنلاین را تشکیل می‌دهند(محمد مهدی مولایی، ۱۳۸۹). این شبکه‌های گونه‌ای از الگوهای تماس هستند که در آنها تعامل‌ها و ارتباطات بین عوامل شبکه‌ای توسط یک پایگاه فنی و زیرساخت اینترنت مورد پشتیبانی قرار می‌گیرد. در این شبکه‌ها هدف، علاقه یا نیاز مشترک می‌تواند عنصری پیوند دهنده باشد که باعث می‌شود تا عوامل مرتبط حتی بدون حضور فیزیکی احساس کنند که در یک اجتماع و جمع حقیقی قرار گرفته‌اند(هایدمان، ۲۰۱۰، به نقل از شهایی و بیات، ۱۳۹۱). در واقع شبکه‌های اجتماعی، خدمات آنلاینی هستند که به افراد اجازه می‌دهند در یک سیستم مشخص و معین پروفایل شخصی خود را داشته باشند، خود را به دیگران معرفی کنند، اطلاعات‌شان را به اشتراک بگذارند و با دیگران ارتباط برقرار کنند. از این طریق افراد می‌توانند ارتباط‌شان با دیگران را حفظ کرده و هم چنین ارتباط‌های اجتماعی جدیدی را شکل دهند(بوید و الیسون، ۲۰۰۷:۱۲). دانشجویان ایرانی پس از طی مراحل دبیرستان و قبولی در امتحان کنکور، در بازه‌ای زمانی حساس از مراحل رشد خود، جهت ادامه تحصیلات عالی به محیطی اغلب به دور از خانواده، به دانشگاه وارد می‌شوند(جوادی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۲). عوامل متعددی همچون محرک‌های درونی و عوامل تنش‌زای بیرونی، می‌تواند سلامت اجتماعی و روانی آن‌ها را به خطر اندازد

1- Bionch
2- Arenofsky

و در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی و خطرپذیری قرار دهد (مونک، ۱۹۹۹؛ به نقل از سهرابی، ۱۳۸۶: ۵). شبکه‌های اجتماعی فضای است که فرد در آن به یادگیری انواع رفتارها روی می‌آورد و عضویت دانشجو در یک از شبکه‌های اجتماعی می‌تواند سبب بروز رفتار مخاطره آمیز شود. لذا تأثیرات این گونه شبکه‌ها در دوران دانشجویی بروز بیشتری می‌یابد. در این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سوال هستیم، که آیا شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره آمیز دانشجویان تأثیر دارد؟

۲- هدف کلی

بررسی میزان تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز در بین دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه.

۳- پیشینه تحقیق

رحمانی و همکاران (۱۳۹۵)، در تحقیقی تحت عنوان «تأثیر روابط اجتماعی بر بروز رفتارهای پرخطر نوجوان شهر بجنورد» پرداختند. نتایج تحقیق در بعد ساختی رابطه اجتماعی نشان داد که شبکه روابط اجتماعی نوجوان با خویشاوندان بلافاصله تأثیر منفی و معنادار و شبکه دوستان و همسایگان تأثیر مثبت و معنادار بر رفتارهای پرخطر نوجوان دارد. شبکه خویشاوندی گسترده تأثیری بر بروز رفتارهای مذکور ندارد. نتایج تحقیق در بعد کارکردی رابطه اجتماعی نشان داد که عزت نفس بر رفتارهای پرخطر نوجوان تأثیر منفی و معناداری دارد.

احمدی و معینی (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر جوانان: مطالعه موردی شهر شیراز» با تأکید بر نظریه کنترل اجتماعی هیرشی به بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر در میان نوجوانان ۱۹-۲۹ سال شهر شیراز پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین درآمد دبستگی به خانواده و دوستان تعهد به هنجارها مشارکت باور به اوصاف اخلاقی مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر رابطه معناداری وجود دارد.

بوستانی (۱۳۹۱) در تحقیقی با عنوان «سرمایه اجتماعی و رفتار پرخطر نمونه مورد مطالعه: دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان» به بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی سرمایه مالی و سرمایه انسانی بر بروز رفتارهای پرخطر در میان دانش آموزان دبیرستانی شهر کرمان می‌پردازد. نتایج تحلیلی تحقیق نشان داده است که شبکه روابط با معلمان و مسئولان مدرسه شبکه روابط خانواده و مدرسه، شبکه روابط پاسخگو با اعضای خانواده با رفتار خطرناک رابطه منفی معنادار اما در حوزه شبکه روابط با گروه دوستی هیچ رابطه معناداری با رفتارهای پرخطر وجود ندارد.

بدریان و همکاران (۱۳۸۹)، در تحقیقی تحت عنوان «رفتارهای مخاطره آمیز در دانش آموزان پسر مقطع اول دبیرستان از نظر معلمان آن‌ها در شهر اصفهان» پرداختند، در ۶۸/۱ درصد مواد دانش آموزان از نظر بروز رفتارهای مخاطره آمیز کلامی بی‌خطر و ۱/۴ درصد پرخطر بودند ۶۴ درصد دارای رفتاری بی‌خطر غیر کلامی بوده‌اند و ۶/۹ درصد نیز بالای حد متوسط بوده‌اند از نظر معلمان هیچ یک از دانش آموزان از نظر رفتارهای مخاطره آمیز غیر کلامی پرخطر نبوده‌اند ۲۴ درصد دارای محیط خانواده آشفته می‌باشند معلمان دانش آموز خطاکار را در ۲۹/۶ درصد موارد با اخراج دانش آموز از کلاس درس و ۲۸/۱ درصد با احضار والدین دانش آموز به مدرسه تنبیه کرده بودند.

زاده محمدی و احمد آبادی (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «هم‌وقوعی رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان دبیرستان‌های شهر تهران» با بررسی روی دانش آموزان مقطع متوسطه در شهر تهران میزان هم‌وقوعی بین ۵ رفتار پرخطر (گرایش به جنس مخالف، رابطه و رفتار جنسی، مصرف الکل، مصرف سیگار و مصرف مواد مخدر و روان گردان) را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تحلیلی تحقیق نشان داده شده است که مصرف الکل دوستی با جنس مخالف و مصرف مواد مخدر و روان گردان به همراه جنسیت (پسر) تحصیلات مادر (دانشگاهی) رشته تحصیلی (انسانی) و درآمد خانواده (زیر ۲۰۰ هزار تومان) بیشترین واریانس خطرپذیری جنسی را در نوجوانان تبیین کرده است.

مازافرو و همکاران (۲۰۰۶) در تحقیقی با عنوان «افسردگی، استرس و حمایت اجتماعی به عنوان پیش‌بینی‌های رفتار پرخطر جنسی و بیماری‌های مقاربتی در زنان جوان» ۴۰۳ زن ۱۴-۲۵ ساله را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد افسردگی، استرس و حمایت اجتماعی کم با رفتارهای پرخطر جنسی و بیماری‌های مقاربتی رابطه داشته است.

بالاند (۲۰۰۳) با بررسی نوجوانان ۹-۱۹ ساله ساکن محله‌های کم درآمد شهری در شهر موبیل ۳ در ایالت آلاباما آمریکا به این نتیجه رسید که احساس ناامیدی در نوجوانان با بروز رفتارهای پرخطر در میان آنان رابطه معناداری دارد. در تحقیقی به منظور پیش‌بینی رفتارهای پرخطر نوجوانان و تعیین گروهی که در معرض بیشترین خطرات رفتاری قرار دارند ۴۳۲ دانش آموز دبیرستانی در هند مورد مطالعه قرار گرفتند. داده‌های حاصل از این تحقیق نشان داد که جنسیت، قصد ترک تحصیل از مدرسه، ساختار خانوادگی، عزت نفس و مشکلات عاطفی بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار پرخطر در نوجوانان است.

- 1- Mazzaferro et al
- 2- Bolland
- 3- Mobile, Alabama

بدین ترتیب که نوجوانانی که دارای پروفایل جنسیت پسر، دارای قصد ترک تحصیل از مدرسه، زندگی در خانواده تک والدی و دارای عزت نفس پایین باشند، در بالاترین خطر برای روی آوردن به رفتارهای پرخطرند (Peng & Nichols, 2003). در مطالعه طولی دیگری روی سلامت نوجوانان ایالات متحده، ده مورد از رفتارهای پرخطر شامل مصرف مداوم تنباکو، مصرف مداوم الکل، دائم الخمر بودن، مصرف اخیر ماری جوانا، مصرف اخیر سایر مواد بجز ماری جوانا، درگیری فیزیکی، حمل اسلحه در مدرسه، افکار مربوط به خودکشی، اقدام به خودکشی ناموفق و ارتباط جنسی نایمن در ۱۴۵ دانش آموز دبیرستانی کلاس هفتم تا دوازدهم مورد بررسی قرار گرفت. داده‌های این تحقیق حاکی از آن بود که شیوع درگیری فیزیکی در کل گروه‌ها بیش از سایر رفتارها بوده و مصرف اخیر سایر مواد بجز ماری جوانا کمترین شیوع را نسبت به سایر رفتارهای پرخطر داشته است دانش آموزان پسر به طور کلی بیشتر از دانش آموزان دختر درگیر انواع رفتارهای پرخطر شده اند. البته در مورد افکار و رفتار مربوط به خودکشی این استثناء وجود داشت که شیوع آن در دختران بیشتر از پسران بوده است (Lindberg, Boggess & Williams).

۴- چارچوب نظری

۴-۱- نظریه های روان شناختی مخاطره جویی

مبنای روان شناختی تئوری های رفتارهای خطرپذیری نقش شناخت ویژگی های شخصیتی و ویژگی های زمینه ای مانند عزت نفس را در رفتارهای خطرپذیری آزمون می کند. نقش شناخت: تئوری های شناخت از رفتارهای مخاطره جویی به شیوه های که افراد خطر را درک می کنند و در مورد انجام خطر تصمیم می گیرند توجه می کند. نقش شخصیت: نفوذ نسبی عوامل فردی بر تصمیم گیری نوجوانان ممکن است بازگو کننده گرایش کلی به سمت رفتارهای نامتعارف باشد تئوری رفتار مساله ساز جسورانه نامتعارف بودن در شخصیت را با احتمال افزایش درگیری در رفتارهای مساله دار مانند فعالیت های جنسی مخاطره آمیز مصرف مواد و انحراف مرتبط می کند نامتعارف بودن در سیستم شخصیتی در ارزش بیشتری که فرد برای وابستگی به جای پیشرفت قائل می شود انتظار پایین تر برای پیشرفت تحصیلی، دینداری کمتر و تمایل بیشتر برای انحراف بیان می شود. هیجان خواهی به عنوان یک ویژگی شخصیتی برای تشریح رفتارهای مخاطره جویی به کار می رود نقش ویژگی های زمینه ای: عزت نفس، افسردگی و جایگاه کنترل اغلب به عنوان پیش بینی کننده های نظری رفتارهای مخاطره جویی در نظر گرفته می شوند (Sles & Iewin, 2009:35).

۴-۲- نظریه های محیطی و اجتماعی رفتار مخاطره جویی

در رفتارهای مخاطره جویی نظر دارد این تئوری ها آزمون می کنند که چگونه زمینه های محیطی و اجتماعی مدل ها، فرصت ها و نیروهای تقویتی را برای شرکت نوجوانان در رفتارهای مخاطره جویی فراهم می کند. نقش خانواده: نوجوانی زمان ظهور استقلال و تفرد از خانواده است والدین نقش مهمی را در تعیین درگیری نوجوانان در رفتارهای مخاطره جویی ایفا می کنند نوجوانان ممکن است درگیری در رفتارهای مخاطره جویی را به وسیله مشاهده رفتار والدین شان یاد بگیرند، نوجوانان کمتر احتمال دارد مواد مخدر مصرف کنند یا فعالیت های جنسی را آغاز کنند، زمانی که والدین حمایت های عاطفی و پذیرش ارائه می کنند و روابط نزدیکی با فرزندان شان دارند نظارت والدین به طور وسیعی به عنوان همبسته مهم با رفتارهای مخاطره جویی نوجوانان مطالعه شده است به طور وضوح تاثیر ساختار خانواده و نظارت روی رفتارهای خطرجویی نوجوانان با ویژگی های رابطه والد فرزندی مرتبط است. تاثیر والدین روی رفتارهای نوجوانان بر سطح کیفیت رابطه بین نوجوانان و والدین متفاوت است. سطح بالای تضاد خانودگی با نرخ افزایش یافته های رفتارهای خطرجویی در نوجوانان رابطه دارد، رویکرد والدین به پرورش فرزندان ممکن است روی احتمال درگیری نوجوانان در رفتارهای مخاطره جویی تاثیر داشته باشد. نقش همسالان: یکی از کارهای مرتبط با رشد نوجوانان درگیر شدن در استقلال فردی از خانواده و هم ذات پنداری با گروه همسالان است به طور سنتی «فشار همسالان» به عنوان عامل سبب شناسانه در رفتارهای مخاطره جویی نوجوانان در نظر گرفته می شود. نقش جامعه: تاثیرات جامعه ای مانند رسانه های جمعی و هنجارهای جامعه ممکن است بر رفتارهای مخاطره جویی تاثیر داشته باشد، الگوهای نقشی برای چینی رفتارهایی به طور منظم توسط رسانه ها (شامل رفتارهای جنسی محافظت نشده و مصرف الکل) ارائه می شود انتظارات فرهنگی ممکن است روی شروع رفتارهای مخاطره جویی تاثیر داشته باشد (Sales & Irwin 2009:38-41).

۵- روش شناسی تحقیق: جامعه آماری-نمونه پژوهش

روش تحقیق حاضر، پیمایشی است و ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه بوده است، جامعه آماری مورد مطالعه کلیه دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه بوده است. که در زمان تحقیق (سال ۱۳۹۵) تعداد کل آنها برابر ۱۳۵۰۰ نفر تعیین گردیدند. در این تحقیق برای محاسبه حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد که مطابق این جدول حجم نمونه ۳۷۵ نفر انتخاب

گردید. است بعد از تعیین حجم نمونه، با استفاده از روش نمونه گیری طبقه‌ای، عمل نمونه گیری انجام شده است. در این روش چارچوب نمونه‌گیری مطابق با مقطع تحصیلی دسته بندی گردید. بدین ترتیب که ابتدا نسبت دانشجویان هر مقطع تحصیلی به کل جامعه آماری محاسبه گردید سپس این نسبت‌ها برای نمونه مورد نظر نیز محاسبه و پس از آن نمونه مورد نظر از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شد است.

ب) ابزار پژوهش و آزمون های آماری و تجزیه و تحلیل داده‌ها: پرسشنامه خطرپذیری (ARQ)، گالونه، مور، موس و بوید: (۲۰۰۰) و پرسشنامه سیستم کنترل رفتار پرخطر جوانان (YRBSS) و با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی و محدودیت‌های اجتماعی جامعه ایران، مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی (IARS) ساخته شده است. مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی (زاده محمدی و احمدآبادی، ۱۳۸۷) شامل ۳۸ گویه برای سنجش آسیب‌پذیری نوجوانان در مقابل ۷ دسته رفتارهای پرخطر از قبیل خشونت، سیگار کشیدن، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل، رابطه و رفتار جنسی و گرایش به جنس مخالف است که پاسخگویان موافقت یا مخالفت خود را با این گویه‌ها در یک مقیاس ۵ گزینه‌ای از کاملاً موافق (=۵) تا کاملاً مخالف (=۱) بیان می‌کنند. اعتبار مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی (IARS) به روش همسازی درونی و با کمک آلفای کرونباخ و روایی سازه آن با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و روش تحلیل مولفه‌های اصلی مورد بررسی قرار گرفته است. برای استفاده از شبکه‌های اجتماعی از پرسشنامه شبکه‌های اجتماعی (امیر فلاحی، ۱۳۹۲ و بگ نظر جالبی ۱۳۹۴) استفاده شد، مقیاس شبکه‌های اجتماعی شامل ۴۶ گویه بود که شامل ابعاد، فرار از واقعیت زندگی، یادگیری و تاثیرپذیری، ایجاد روابط، آگاهی و اطلاع، اوقات فراغت و عدم کنترل و سانسور بود. که پاسخگویان میزان استفاده خود را با این گویه‌ها در یک مقیاس ۶ گزینه‌ای از اصلاً (=۰) تا خیلی زیاد (=۵) بیان می‌کنند. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل و قرار گرفته است.

جدول ۱ جدول ضریب پایایی مقیاس‌ها

ضریب پایایی		تعداد گویه‌ها	متغیرها	
پیش آزمون	پس آزمون			
۰/۷۷	۰/۷۶	۶	رانندگی خطرناک	رفتار مخاطره‌آمیز
۰/۸۰	۰/۸۰	۵	خشونت	
۰/۷۲	۰/۸۳	۵	سیگار کشیدن	
۰/۸۲	۰/۸۳	۸	مصرف مواد مخدر	
۰/۸۰	۰/۸۸	۷	مصرف الکل	
۰/۸۹	۰/۸۸	۶	دوستی با جنس مخالف	
۰/۷۴	۰/۸۰	۵	رابطه و رفتار جنسی	
۰/۸۲	۰/۸۳	۴	خودکشی	شبکه‌های اجتماعی
۰/۹۰	۰/۹۱	۷	فرار از واقعیت زندگی	
۰/۷۶	۰/۷۸	۸	یادگیری و تاثیرپذیری	
۰/۸۴	۰/۸۸	۸	ایجاد روابط	
۰/۸۶	۰/۷۹	۹	آگاهی و اطلاع	
۰/۸۴	۰/۸۱	۷	اوقات فراغت	
۰/۸۴	۰/۸۱	۷	عدم کنترل و سانسور	
۰/۹۳	۰/۹۲	۴۶	رفتار مخاطره آمیز	مقیاس کل
۰/۹۲	۰/۹۲	۴۶	شبکه‌های اجتماعی	

۶- تحلیل یافته‌های استنباطی

فرضیه اصلی: بین عضویت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌داری وجود دارد. مطابق جدول ۲ ضریب همبستگی ۰/۴۰۴ و سطح معنی‌داری (sig=۰/۰۰۰) می‌باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین دو متغیر عضویت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌دار مثبت و مستقیم وجود دارد. یعنی هر چه استفاده از شبکه‌های اجتماعی بیشتر باشد رفتار مخاطره آمیز بیشتر است. پس این فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۲ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین عضویت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز

شبکه‌های اجتماعی / رفتار مخاطره آمیز	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری	تعداد معتبر
	۰/۴۰۴	۰/۰۰۰	۳۷۵

بین ایجاد روابط در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌داری وجود دارد.

مطابق جدول ۳ ضریب همبستگی ۰/۳۴۴ و سطح معنی‌داری (sig=۰/۰۰۰) می‌باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین دو متغیر ایجاد روابط در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌دار مثبت و مستقیم وجود دارد. یعنی هر چه ایجاد روابط در شبکه‌های اجتماعی بیشتر باشد امکان رفتار مخاطره آمیز بیشتر است. پس این فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۳ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین ایجاد روابط در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز

ایجاد روابط / رفتار مخاطره آمیز	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	تعداد معتبر
	۰/۳۴۴	۰/۰۰۰	۳۷۵

بین اوقات فراغت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌داری وجود دارد. مطابق جدول ۴ ضریب همبستگی ۰/۲۲۱ و سطح معنی‌داری (sig=۰/۰۰۰) می‌باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین دو متغیر اوقات فراغت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌دار مثبت و مستقیم وجود دارد. یعنی هر چه گذاران اوقات فراغت در شبکه‌های اجتماعی بیشتر باشد امکان رفتار مخاطره آمیز بیشتر است. پس این فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۴ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین اوقات فراغت در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز

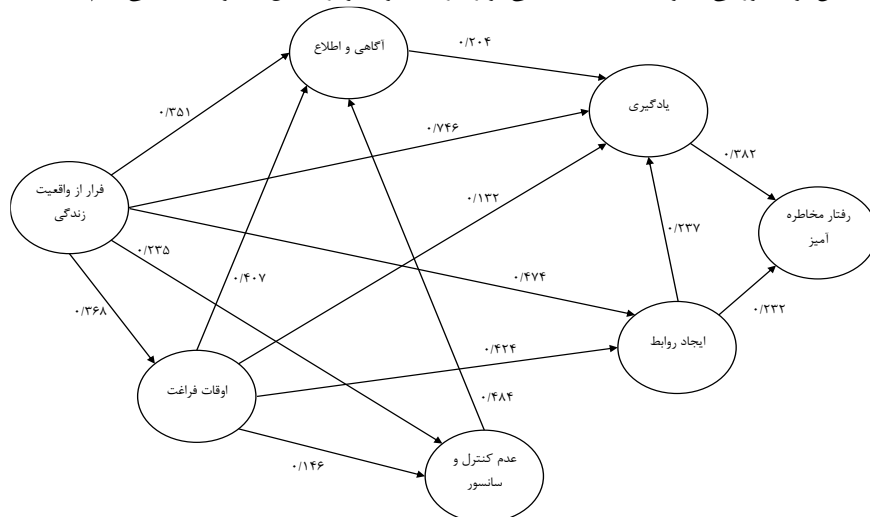
اوقات فراغت / رفتار مخاطره آمیز	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	تعداد معتبر
	۰/۲۲۱	۰/۰۰۰	۳۷۵

بین اطلاع و آگاهی در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌داری وجود دارد. مطابق جدول ۵ ضریب همبستگی ۰/۱۰۸ و سطح معنی‌داری (sig=۰/۰۳۷) می‌باشد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین دو متغیر اطلاع و آگاهی در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز رابطه معنی‌دار مثبت و مستقیم وجود دارد. یعنی هر چه اطلاع و آگاهی در شبکه‌های اجتماعی بیشتر باشد رفتار مخاطره آمیز بیشتر است. پس این فرضیه تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد.

جدول ۵ نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین اطلاع و آگاهی در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره آمیز

اطلاع و آگاهی / رفتار مخاطره آمیز	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی‌داری	تعداد معتبر
	۰/۱۰۸	۰/۰۳۷	۳۷۵

در این تحقیق برای بررسی تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره آمیز از تحلیل مسیر استفاده می‌کنیم.

جدول ۶ خلاصه جدول تأثیر متغیرها بر رفتار مخاطره آمیز

متغیر	تأثیر مستقیم	تأثیر غیرمستقیم	تأثیر کل
یادگیری	۰/۳۸۲	-	۰/۳۸۲
ایجاد روابط	۰/۲۳۲	۰/۰۰۹	۰/۳۳۲
آگاهی و اطلاع	-	۰/۰۷۷	۰/۰۷۷

یافته‌های حاصل از تحلیل مسیر نشان دهنده آن است که:

میزان تاثیر مستقیم متغیر یادگیری بر رفتار مخاطره‌آمیز ۰/۳۸ درصد و میزان تاثیر کل آن برابر با ۰/۳۸ درصد است. میزان تاثیر مستقیم متغیر ایجاد روابط بر رفتار مخاطره‌آمیز ۰/۲۳ درصد و میزان تاثیر غیرمستقیم آن برابر با ۰/۰۹ درصد و تاثیر کل آن برابر با ۰/۳۲ درصد است. میزان تاثیر غیرمستقیم متغیر اوقات فراغت بر رفتار مخاطره‌آمیز ۰/۲۲۲ درصد و میزان تاثیر کل آن برابر با ۰/۲۲۲ درصد است.

۷- نتیجه گیری

آشنا کردن این نسل با خطرات جسمانی، رفتاری، اخلاقی و استفاده‌های نامناسب، غیر ضروری و زاید فن‌آوری‌های جدید و تقویت مبانی ارزشی، اخلاقی و ایجاد خود کنترلی و خود ایمنی در آنها برای استفاده بهینه از فن‌آوری‌های جدید با توجه فرهنگ بومی سازی جامعه کنونی ما بسیار مهم است. هدف اصلی این تحقیق بررسی میزان تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز بوده است در این باره طیف گسترده‌ای از نظریات مورد بررسی قرار داده شد. این تحقیق به روش پیمایش و با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام گرفت. جامعه آماری تحقیق دانشجویان دانشگاه رازی کرمانشاه و روش نمونه‌گیری، ترکیبی از نمونه‌گیری طبقه‌بندی و تصادفی ساده بوده است. حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۷۵ نفر تعیین شد. داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار spss مورد تحلیل و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که: بین جنس، وضعیت تاهل و محل سکونت با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود نداشت. بین سن، درآمد، تحصیلات و وضعیت شغلی با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود داشت. همچنین بین متغیرهای مستقل اصلی تحقیق (ایجاد روابط، اوقات فراغت، اطلاع و آگاهی)، با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود داشت. یافته‌های تحلیل مسیر نیز حاکی از آن است که متغیر فرار از واقعیت زندگی بیشترین میزان واریانس ۰/۵۵ درصد از رفتار مخاطره‌آمیز و متغیر عدم کنترل و سانسور با ۰/۰۳ درصد کمترین واریانس را تبیین نمودند. همچنین میزان ضریب تعیین ۰/۴۵ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد ۰/۴۵ درصد تغییرات متغیر وابسته (رفتار مخاطره‌آمیز) توسط متغیرهای مستقل (شبکه‌های اجتماعی) تبیین شده است. ادعای مبنی بر اینکه نظریه‌های بیولوژیکی مبنای رفتار مخاطره‌آمیز هستند در این تحقیق رد می‌شود. یافته‌های این تحقیق نشان داد که ۷/۷ درصد پاسخگویان در خانواده سابقه اعتیاد به مواد مخدر، ۴۰/۵ درصد سابقه مصرف مشروبات الکلی در خانواده، ۲/۴ درصد سابقه خودکشی در خانواده و ۲/۴ درصد سابقه سرقت در خانواده را دارا هستند که این نتایج بیانگر آن هست که نظریه‌های بیولوژیکی به ندرت تبیین کننده رفتار مخاطره‌آمیز در بین دانشجویان هستند. این ادعا مبنی بر اینکه که نظریه‌های روان شناختی (نقش شناخت و ویژگی‌های شخصیتی) را مبنای رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌دانند در این تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که شناخت پاسخگویان از ابعاد رفتار مخاطره‌آمیز در حد بالای قرار دارد و همچنین ویژگی‌های شخصیتی پاسخگویان از بروز رفتار مخاطره‌آمیز در آنان جلوگیری می‌کند، به طوری یافته‌های تحقیق نشان داد که تمام پاسخگویان خودکشی را راهی برای فرار از مشکلات ندانستند و به خودکشی فکر نمی‌کنند. فقط ۴/۸ درصد پاسخگویان اظهار داشتند در حد زیاد و خیلی زیاد تجربه رابطه جنسی قبل از ازدواج را داشته‌اند. ۱۲/۵ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد نزدیکی جنسی را مشکل آور ندانسته‌اند. و ۴۰ درصد هم در حد بالایی اعتقاد داشتند که دوستی‌های و ارتباط جنسی با جنس مخالف انسان را برای زندگی آینده آماده نمی‌کند. همه پاسخگویان همه اعتقاد داشتند که الکل و مواد مخدر و سیگار آدم را آرام نمی‌کند. در مورد خشونت نیز هم فقط ۲/۹ درصد پاسخگویان در حد زیاد و خیلی زیاد مرتکب خشونت شده‌اند و ۷۰ درصد پاسخگویان در حد بالا و خیلی بالایی نیز اعلام داشتند به قوانین رانندگی احترام می‌گذارند به طوری که ۷ درصد پاسخگویان در حد زیاد و خیلی زیاد تمایل به سرعت زیاد داشتند. این ادعا مبنی بر اینکه که نظریه‌های محیطی و اجتماعی (نقش همسالان والدین کارکرد و ساختار خانواده و نهادها) را مبنای رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌دانند در این تحقیق مورد تایید قرار می‌گیرد، یافته‌های این تحقیق نشان داد که ۵۰/۴ درصد اعتیاد، ۶۳/۵ درصد مصرف مشروبات الکلی، ۱۴/۹ درصد خودکشی، ۴۱/۱ درصد سابقه بازداشت و زندان و ۱۷/۳ درصد سرقت و دزدی در بین دوستان و همسالان و محیط حاکم از تاثیرگذاری نظریه‌های محیطی و اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز می‌باشد. نظریه مدل زیستی - روانی و اجتماعی مخاطره‌جویی که طبق این مدل عوامل زیست شناختی، روان شناختی و محیطی و اجتماعی روی رفتارهای مخاطره‌جویی نوجوانان تاثیر می‌گذارند. عوامل زیست شناختی که زمینه رفتارهای مخاطره‌جویی را در نوجوانان فراهم می‌کند شامل، جنسیت مذکر پیش زمینه‌های ژنتیکی و تاثیرات هورمونی است. عوامل پیش‌زمینه‌ای روان شناختی شامل هیجان‌خواهی ادراک از خشم، افسردگی و عزت نفس پایین است. عوامل پیش‌زمینه‌ای محیطی و اجتماعی شامل سبک فرزندپروری نامتناسب الگوسازی از والدین درگیر در رفتارهای مخاطره‌جویی رفتارهای همسالان و وضعیت اجتماعی - اقتصادی است، که فقط قسمت زیستی آن در این تحقیق تایید نمی‌شود، چون بین جنسیت و رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود نداشت و رفتارهای مخاطره‌آمیز بین دو جنس یکسان هست همچنین مطابق با یافته‌های تحقیق در بالا مبنای بیولوژیکی رفتار مخاطره‌آمیز در این تحقیق تایید نشد. اما مبنای روانی و اجتماعی رفتارهای مخاطره‌آمیز در این تحقیق تایید شد.

ادعای نظریه مدل شخصیتی محیطی و رفتاری (نظریه مشکل جسور) که یک نظریه روان شناختی - اجتماعی است که به بررسی چگونگی تعامل عوامل فردی و اجتماعی در شکل‌گیری رفتارهای هنجار و بهنجار می‌پردازد، مطابق با یافته‌های تحقیق در بالا که مبنای روانی و اجتماعی رفتارهای مخاطره آمیز در این تحقیق تأیید شد، این نظریه هم مورد تأیید قرار می‌گیرد. مدل اعتقاد به سلامتی برای درک و پیش‌بینی رفتارهای مخاطره آمیز علیه سلامتی است مدل باور سلامت (مدل اعتقاد به سلامتی) است. در این مدل رفتار خطر زمانی اتخاذ می‌شود که فرد درک صحیحی از ابتلا به خطر نداشته باشد و یا شدت ادراک خطر را ضعیف ارزیابی کند. همچنین نوجوانی که نتواند منافع ترک رفتارهای پرخطر را درک کنند بیشتر در معرض خطر قرار می‌گیرد در این تحقیق مورد تأیید قرار نمی‌گیرد زیرا همه پاسخگویان همه اعتقاد داشتند که الکل و مواد مخدر و سیگار آدم را آرام نمی‌کند. در مورد خشونت نیز هم فقط ۲/۹ درصد پاسخگویان در حد زیاد و خیلی زیاد مرتکب خشونت شده‌اند و ... که این یافته‌ها حاکی از آن هست که پاسخگویان درک صحیحی از عواقب ابتلا به رفتار مخاطره‌آمیز داشته‌اند. ادعای نظریه بی‌سازمانی اجتماعی که مسائل اجتماعی را محصول درهم ریختگی سازمان اجتماعی و فرهنگی می‌داند، چنان که خودکشی، اعتیاد، خشونت، الکلیسم و سایر مسائل اجتماعی از این نگاه برآیند گسیختگی مناسبات هنجاری مردمی است که جامعه ثبات و استمرار خود را مدیون آن هاست. به سخن دیگر اشکال گوناگون نابهنجاری، نتیجه دگرگونی و گسیختگی قوانینی نظام بخش و سازمان دهنده ای است که قبلاً وجود داشته‌اند؛ ولی به واسطه تغییرات نابهنجار اجتماعی، واژگون شده و سپس به وجود آورنده انحراف شده‌اند، در این تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد، زیرا از یک طرف بین شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره‌آمیز رابطه وجود داشت و از طرفی دیگر شبکه‌های اجتماعی به دلیل عدم اعمال کنترل و سانسور باعث کاهش کارایی نهادهای اجتماعی مانند، خانواده و تضعیف مقیدهای خویشاوندی به عنوان نیروهای غیررسمی کنترل اجتماعی، همچنین کاهش انسجام سنتی اجتماعی شده‌اند. که این نشانگر تأیید این نظریه در این تحقیق می‌باشد. ادعای نظریه یادگیری که براساس این نظریه جرم و کجروی رفتاری است که افراد آن را می‌آموزند، در این تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد، شیوع ۵۰/۴ درصد اعتیاد، ۶۳/۵ درصد مصرف مشروبات الکلی، ۱۴/۹ درصد خودکشی، ۴۱/۱ درصد سابقه بازداشت و زندان و ۱۷/۳ درصد سرقت و دزدی در بین دوستان و همسالان و محیط حاکی از تأثیرگذاری نظریه یادگیری بر رفتار مخاطره‌آمیز می‌باشد. همچنین در این تحقیق بین یادگیری و تأثیرپذیری با رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری وجود داشت. همچنین نظریه کنترل اجتماعی که آسیب‌پذیری اجتماعی را حاصل ضعف ابزار کنترل اجتماعی و ضعف یا گسستگی پیوند اجتماعی میان فرد و جامعه می‌داند در این جامعه مورد تأیید قرار می‌گیرد چون بین عضویت افراد در شبکه‌های اجتماعی و رفتار مخاطره‌آمیز رابطه وجود داشت و همچنین بین عدم کنترل و سانسور افراد در فضای مجازی و رفتار مخاطره‌آمیز نیز رابطه وجود داشت. علت تأیید نظریه‌های عوامل روان‌شناختی و محیطی و اجتماعی، بی‌سازمانی اجتماعی، یادگیری و کنترل در این تحقیق این هست که رفتارهای مخاطره‌آمیز محصول جامعه و شرایط جامعه هست و دانشجویان از طریق یادگیری اقدام به آموختن رفتار مخاطره‌آمیز می‌کنند و شبکه‌های اجتماعی در این تحقیق محیطی است که دانشجویان در آن رفتار مخاطره‌آمیز را فرا می‌گیرند.

- چون تأثیر شبکه اجتماعی بر رفتار مخاطره‌آمیز رابطه معنی‌داری داشت، پیشنهاد می‌شود در سطحی وسیع‌تر تأثیر اینترنت و استفاده از فناوری اطلاعات بر رفتار مخاطره‌آمیز مورد تحقیق قرار گیرد.

منابع

۱. حمزاده کرمانی، روح الله (۱۳۹۰). بازاندیشی در فرهنگ و رسانه تهران: چاپار.
۲. احمدی، ح و معینی، م (۱۳۹۴). بررسی رابطه مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر جوانان شهر شیراز، تحقیقات راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ۴، شماره ۱، پیاپی ۹، ۲۴-۱.
۳. اسماعیلی، کاظم (۱۳۸۶). بررسی رابطه وضعیت خلق با میزان استفاده از اینترنت در دانشجویان کارشناسی پرستاری اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۴. امیدوار، احمد علی و صارمی، علی‌اکبر (۱۳۸۱). اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب‌شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس‌های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت، مشهد: تمرین.
۵. آزاد مرزآبادی، اسفندیار (۱۳۸۳). بررسی نقش استرس‌های فرهنگی در بهداشت روان دانشجویان سومین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس.
۶. باریکانی، آمنه (۱۳۸۷). رفتارهای پرخطر در نوجوانان مدارس راهنمایی و دبیرستان‌های شهر تهران، مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال ۱۴، ش ۲، ۱۹۸-۱۹۲.
۷. باستانی، سوسن و صالحی هیکویی، مریم (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی شبکه و جنسیت: بررسی ویژگی‌های ساختی، تعاملی و کارکردی شبکه اجتماعی زنان و مردان در تهران، نامه علوم اجتماعی، شماره ۳۰، ۹۵-۶۳.
۸. بدریان، مجید، شکور، مهسا، کشوری، ماهرخ و بدریان، حمید (۱۳۸۹). رفتارهای مخاطره‌آمیز در دانش‌آموزان پسر مقطع اول دبیرستان از نظر معلمان آنها، فصلنامه دانشکده پرستاری مامایی و پیراپزشکی رفسنجان، سال چهارم، شماره سوم و چهارم، ۹-۱.

۹. جوادینیا، سید علیرضا، عرفانیان، مرتضی، عابدینی، محمدرضا، عسکری، مجید، عباسی، علی و بیجاری، بیتا (۱۳۹۲). الگوی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان دانشگاه بیرجند، فصلنامه طب و تزکیه، دوره ۲۲، شماره ۲، ۳۹-۴۴.
۱۰. رحمانی، مریم، قاسمی، وحید و هاشمیان‌فر، علی (۱۳۹۵). تاثیر روابط اجتماعی بر بروز رفتارهای پرخطر نوجوانان شهر بجنورد، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و هفتم، شماره پیاپی ۶۱، شماره اول، ۱-۲۶.
۱۱. رحیمی موقر، آفرین، سهیمی ایزدیان، الهه و یونسین، مسعود (۱۳۸۵). مطالعه مروری وضعیت مصرف مواد در دانشجویان کشور. مجله پایش، سال پنجم، شماره ۵، ۳۸-۴۱.
۱۲. ریتزر، جورج (۱۳۸۸). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، مترجم: محسن ثلاثی، تهران: علمی.
۱۳. زاده محمدی، علی، احمدآبادی، زهره و حیدری، محمود (۱۳۹۰). تدوین و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال هفدهم، شماره ۳، ۲۱۸-۲۲۵.
۱۴. سلیمی، علی و محمد داوری (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی کجروی، قم: تحقیق‌کده حوزه و دانشگاه.
۱۵. سورین، ورنر و تانکارد، جیمز (۱۳۸۴). نظریه‌های ارتباطات، مترجم، علیرضا دهقان، تهران: دانشگاه تهران.
۱۶. سلیمانی نیا، لیلا، محمدخانی پروانه و جزایری، علی (۱۳۸۴). نقش سلامت روان در ظهور رفتارهای پرخطر نوجوانان، مجله رفاه اجتماعی، شماره ۱۹، ۷۵-۹۰.
۱۷. سیدمن، استیون (۱۳۸۸). کشاکش آراء در جامعه‌شناسی، مترجم، هادی جلیلی، تهران: نی.
۱۸. شهبایی، محمود و قدسی، بیات (۱۳۹۱). اهداف و انگیزه‌های عضویت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه‌ای درباره جوانان شهر تهران)، مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال سیزدهم، شماره بیستم، ۶۱-۸۶.
۱۹. شهبایی، محمود و قدسی، بیات (۱۳۹۱). اهداف و انگیزه‌های عضویت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه‌ای درباره جوانان شهر تهران)، مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال سیزدهم، شماره بیستم، ۶۱-۸۶.
۲۰. عدلی‌پور، صمد؛ یزدخواستی، بهجت و کیخانی، الهام (۱۳۹۲)، «حوزه عمومی و گفتگو در فضای مجازی شبکه‌های اجتماعی»، مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال چهارم، شماره ۲۱: ۸۱-۱۰۱.
۲۱. قاسم‌زاده، لیلی (۱۳۸۵). احساس تنهایی، عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مبتلا و غیر مبتلا به استفاده آسیب شناختی از اینترنت، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم.
۲۲. کاپلان، جرالد. سادوک، بنیامین. (۱۳۸۳)، خلاصه روان‌پزشکی، (نصرت‌الله پورافکاری)، تهران، انتشارات شهرآب.
۲۳. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵)، عصر اطلاعات (اقتصاد - جامعه - فرهنگ)، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
۲۴. کرایب، یان (۱۳۸۸). نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، مترجم، عباس مخبر، تهران: آگه.
۲۵. محمدی، علی زاده و احمدآبادی، زهره (۱۳۸۷). هم‌وقوعی رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان دبیرستان های شهر تهران خانواده تحقیقی، سال چهارم، شماره ۱۳، صص. ۸۷-۱۰۰.
۲۶. مولایی، محمد مهدی (۱۳۸۹). شبکه‌های اجتماعی مجازی. سایت جنگ نرم.
۲۷. مولایی، محمد مهدی (۱۳۸۹). شبکه‌های اجتماعی مجازی. سایت جنگ نرم، www.psyop.ir
۲۸. میناوند، محمدقلی (۱۳۸۷). «مقدمه‌ای بر اینترنت و توسعه سیاسی»، مجله سیاست، شماره ۲: ۲۵۳-۲۷۵.
۲۹. نیک منش، زهرا، خسروی، زهره، کیامنش، علیرضا، بنی‌جمالی، شکوه‌السادات و کاظمی، یحیی (۱۳۸۹). عوامل موثر بر رفتارهای مخاطره‌آمیز نوجوانان، مجله علوم رفتاری، دوره ۴، شماره ۳، ۲۳۹-۲۳۳.
۳۰. وبستر، فرانک (۱۳۸۰). نظریه‌های جامعه‌اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، تهران: انتشارات قصیده سرا.
۳۱. هابرماس، یورگن (۱۳۸۰). جهانی شدن و آینده دموکراسی - منظومه پساملی، ترجمه کمال پولادی، تهران نشر مرکز.
۳۲. یزدخواستی، بهجت، عدلی‌پور، صمد و سپهری، آسیه (۱۳۹۲). «تحلیل محتوای صفحات و گروه‌های شبکه اجتماعی فیس‌بوک با نظریه حوزه عمومی هابرماس»، فصلنامه ارتباطات، دوره ۲، شماره ۱، صفحه ۸۷-۱۱۰.
33. Boyer, T. W. (2006). The development of risk-taking: A multi-perspective review. *Developmental Review*, 26, 291-345
34. Carr Gregg, M. R. C., & Grover, S. R. (2003). Risk taking behaviour of young women in Australia, screening for health risk behaviours. *Medical Journal of Australia*, 178, 601-604.
35. Everett, Sh.A. Malarcher, A.M. Sharp, D.J. Husten, C.G. Giovino, G.A. (2000) "Relationship Between Cigarette, Smokeless Tobacco, and Cigar Use, and Other Health Risk Behaviors Among U.S. High School Students", *Journal of School Health*, 70(6): 234-240.
36. Greenberger, E., & McLaughlin, C. S. (1998). Attachment, coping and explanatory style in late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 27(2), 121-139.
37. Holt-Lunstad, J. Smith, T.B. Layton, J.B. (2010) "Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review". *PLoS Med*, 7(7):1-20.
38. Jessor, R. (1992). Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. In D. E. Rogers & E. Ginzberg (Eds.), *Adolescents at risk: Medical and social perspectives*, 19-34. Boulder, CO: Westview.

39. Leather, N.C. (2009) "Risk-Taking Behaviour in Adolescence: A Literature Review", *Journal of Child Health Care*, 13(3): 295–304.
40. Light Foot, c.(1997). *The Culture of Adolescent Risk Taking*. New York: the Guilford Press.
41. Mazzaferro, K.E. Murray, P.J. Ness, R. B. Bass, D.C. Tyus, N. Cook, R.L. (2006) "Depression, Stress, and Social Support as Predictors of High-Risk Sexual Behaviors and STIs in Young Women", *Journal of Adolescent Health*, 39(4): 601–603.
42. McCarthy, C. J., Moller, N. P., & Fouladi, R.T. (2001). Continued attachment to parents: Its relationship to affect regulation and perceived stress among college students. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 33, 198-212.
43. Modeste, Naomi; Tamayose, Teri (2004) *Dictionary of Public Health promotion and education terms and concepts*. 2nd Edition, Jossey-Bass.
44. Pillari, V. (1998). *Human behavior in the social environment: The developing person in a holistic context*. Pacific Grove: CA. 242.
45. Reininger, BM. Evans, AE. Griffin, SF. Sanderson, M. Vincent, ML. Valois, RF. Parra-Medina, D. (2005), *Predicting Adolescent Risk Behaviors Based on an Ecological Framework and Assets*, *American Journal of Health Behaviors*, 29(2):150-61
46. Rubington, Earl & Martin S. Weienberg(1989). *The Study of Social Problems*. Oxford: Oxford Press.
47. Sales, J.M. Irwin, J. Charles, E. (2009) Chapter 3: Theories of Adolescent Risk Taking: The Biopsychosocial Model, in: DiClemente, R.J., Santtle, J.S., Crosby, R.A. (Eds), *Adolescent Health: Understanding and Preventing Risk Behaviors*, San Francisco: Jossey-Bass. P.31-50.
48. Siegel Larry and Joseph Senna (1997). *Juvenile Delinquency*. New York: West Publishing Company.
49. Song, Y. Ji, C. (2010) "Sexual Intercourse and High-Risk Sexual Behaviours among A National Sample of Urban Adolescents in China", *Journal of Public Health*, 32(3):312–321.
50. Zamboanga, B.L. Carlo, G. Raffaelli, M. (2004) *Problem Behavior Theory: An Examination of the Behavior Structure System in Latino and non-Latino College Students*, *Revista Interamericana de Psicología/Interamerican Journal of Psychology*, 38(2): 253-262.

مطالعه مقایسه‌ای نقش انقلاب‌های اجتماعی در تحولات نظام پوشاک زنان مورد مطالعه: انقلاب اسلامی ایران و انقلاب مارکسیستی چین

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸

کد مقاله: ۷۷۸۳۹

مجید اسدی فارسانی^۱، هایده زندی^۲

چکیده

انقلاب‌ها با توجه به زیربنای فکری و اعتراضی شکل می‌گیرند که نمود آن تفکر در بخش‌های مختلف زندگی جامعه قابل مشاهده می‌باشد. بنابراین پوشاک به عنوان یکی از مهم‌ترین نمودهای فرهنگی و زندگی اجتماعی از قابل توجه‌ترین مولفه‌هایی است که می‌توان تغییرات را در آن مشاهده نمود. از این رو دو تفکر دینی که نگاهی به موازین الهی دارد و تفکر مارکسیستی که نگرشی مادی و انسانی دارد به عنوان دو رویکرد اصلی در این پژوهش به عنوان نمونه‌های مطالعاتی در نظر گرفته شده‌اند که اولی در ایران و دومی در چین رخ داده است. این دو رویکرد اساسی در انقلاب‌ها از جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی یا فرهنگی قابل بررسی هستند که چگونه بر نوع پوشش زنان نفوذ داشته است و آنها را دچار تحول نموده است. از این رو با استفاده از روش توصیفی تحلیلی با رویکردی کیفی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای سعی بر آن شد تا چگونگی بازنمود این دو تحول انقلابی در لباس زنان مشاهده گردد. در نهایت نتایج حاصله نشان داد که نوع سادگی و فاصله از سرمایه‌داری و مدگرایی مولفه‌های مشترک هر دو انقلاب در نظام پوشاک زنان بود و توجه به برابری برای کمونیست‌ها و از طرفی تطابق با شریعت برای مسلمانان ملاک مورد توجه برای فرم پوشش زنان قلمداد گردید.

واژگان کلیدی: گفتمان، اسلام، کمونیست، پوشاک زنان، ایران، چین.

۱- استادیار، گروه ارتباط تصویری، دانشکده هنر و علوم انسانی دانشگاه شهرکرد. (نویسنده مسول) majid.asadi@sku.ac.ir

۲- کارشناس ارشد طراحی پارچه و لباس و مدرس دانشگاه.

۱- مقدمه

انقلاب اسلامی ایران با رهبری مرجع دینی شاهد تغییراتی بنیادین در اساس و ارکان جامعه ایران شد که این تغییرات اساسا ریشه در رویکرد مذهبی داشت که همه زوایای جامعه نفی شده ایران دوره شاهنشاهی را تحت لوای خود قرار داد. به واسطه ی آموزه های دینی و اسلامی، پوشش و پوشاندن بدن برای بانوان در اجتماع الزامی است. امام خمینی (ره) در ۱۵ اسفند ۱۳۵۷ در یک سخنرانی فرمودند: "وزارت خانه ی اسلامی نباید در آن معصیت باشد. در وزارتخانه های اسلامی نباید زن ها لخت بیایند؛ زن ها بروند، اما با حجاب باشند. مانعی ندارد برون کار بکنند، لکن با حجاب شرعی باشند". (رمضانی، ۱۳۸۶: ۲۶۷) با انقلاب فرهنگی، دانشگاه ها برای ایجاد دگرگونی در بنیاد نظام آموزشی و دست زدن به یک انقلاب وسیع که بر مبنای اصالت ها و ارزش ها و حقایق انقلاب اسلامی استوار باشد تعطیل شدند و لزوم رعایت حجاب برای بانوان کارمند در ادارات و مدارس و همچنین در اماکن عمومی شکل قانونی به خود گرفت. اما در انقلاب چین شاهد تغییراتی بنیادی در جامعه ای هستیم که اساس این تغییرات هر چند بر پایه ی یک جنبش مردمی (دهقانی) شکل گرفت، اما جنبشی بود که در آن انقلابیون خواهان یکسان سازی جامعه و پرهیز از هرگونه تبعیض طبقاتی شدند. حرکتی که با رهبری مائو آغاز و به پیروزی رسید. به واسطه این تغییرات که اساس آن حذف هر گونه تبعیض در سطح جامعه و تقسیم ثروت در میان همه ی اقشار آن بوده، ساده زیستی در سر لوحه امور قرار می گیرد. به واسطه ی همین نگرش مارکسیستی، پوشش که یکی از مظاهر قوی در فرهنگ جامعه به سمت ساده گرایی پیش رفت، لباس های گشاد و پرچین و شکن و مملو از تزئینات امپراطوری منچو که بسیار فاخر و گران قیمت بودند، آرام آرام در بستر جامعه به دست فراموشی سپرده می شوند. در این جنبش عظیم، زن و مرد در کنار هم برای رسیدن به آزادی و برابری تلاش کردند و برای رسیدن به آنچه که آنها حق خود می انگاشتند از هیچ فعالیتی فرو گذاری نمودند. در این بین به واسطه ی قرار گرفتن در شرایط خاص به لحاظ موقعیت منقلب شده اجتماع، نوع فعالیت های فیزیکی و ساده پوشی لازمه پوشش بانوان مبارز چینی می شود و همین فرم تغییر یافته بعدها به عنوان لباس رسمی و اصلی بانوان چین ماندگار می گردد. از این رو مسئله پژوهشی حاضر بر این است که گفتمان ها و ایدئولوژی های انقلابی چگونه خود را با زبان پوشاک بیان می کنند و بدین جهت دو انقلاب بزرگ ایران و چین، که انقلاب ایران بر پایه ایدئولوژی و گفتمان معنوی و انقلاب چین بر اساس ایدئولوژی مادی گرایانه شکل گرفته است مورد واکاوی قرار گیرد. این دو به لحاظ تفاوت های عمیق در ماهیت و محتوا می توانند گفتمان های متفاوتی را در صورت بخشی بر فرم پوشش نشان دهند.

۲- روش پژوهش

ساختار این پژوهش از نوع کیفی، ماهیت آن توصیفی-تحلیلی و سپس به تطبیق و مقایسه موضوع پژوهش پرداخته شده است. هدف آن در نهایت کاربردی می باشد. برای جمع آوری داده ها از روش کتابخانه ای و اسنادی استفاده شده است. در روش مذکور چه در فضای واقعی و چه در فضای مجازی (اینترنت) انواع روش های متن خوانی، تصویر خوانی و استفاده از عکس ها، نقشه ها، سندخوانی و مدارک و مستندات بهره گرفته شده است.

۳- پیشینه پژوهش

علی محمد حاضری و ابراهیم ایران نژاد در پژوهشی با عنوان انقلاب چین و مقایسه تطبیقی آن با انقلاب اسلامی ایران در نشریه متین، به مقایسه این دو انقلاب می پردازد و جنبه های اشتراکی و افتراقی اجتماعی را سر لوحه پژوهش خود قرار می دهند. زندی، متین؛ در پایان نامه ی خود با عنوان تاثیر تحولات اجتماعی بر پوشاک زنان چین در دوره ی چینگ و ایران دوره ی صفوی، افشار، زند و قاجار (مطالعه ی موردی: پای پوش) در سال ۱۳۹۵ پای پوش زنان ایران، در دوره های صفوی تا قاجار و پای پوش زنان دوره ی چینگ در چین و هم چنان تاثیر تحولات اجتماعی این دوران بر طراحی پای پوش بانوان را مورد بررسی و کندو -کاو قرار داده است. رادمهر، گلناز؛ در پایان نامه ی خود با عنوان مطالعه ی نفوذ غرب بر شرایط اجتماعی و فرهنگی دوران پهلوی و تاثیرات آن بر تغییر سبک پوشاک آن دوران در سال ۱۳۹۲ با این هدف صورت گرفت که دگردیسی پوشش در این دوره تحت تاثیر چه انگاره های اجتماعی قرار دارد و سیر تغییرات آن چگونه و تحت تاثیر چه عواملی بوده است. اما با توجه به مطالعات صورت گرفته مساله پژوهش حاضر مورد مطالعه قرار نگرفته است.

۴- تحولات پوشش بانوان بعد از انقلاب ۵۷

با پیروزی انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ و تغییر نظام شاهنشاهی به جمهوری اسلامی تغییراتی بسیار مهم در همه ی ابعاد جامعه اعم از اقتصاد، سیاست، فرهنگ و مذهب به وقوع می پیوندد که تحولات پوششی بخصوص در حوزه ی پوشاک بانوان که از مظاهر فرهنگ ایرانی محسوب می شود بسیار مشهود بود.

پوشش خارج از منزل بانوان در ایران بعد از انقلاب اسلامی که به عنوان لباس اصلی شامل؛ ۱-روسری و مقنعه، ۲-مانتو (روپوش) ۳-شلوار، ۴-جوراب، ۵-چادر

۱- سر پوش و مقنعه: استفاده از روسری به طوری که موها و گردن پوشیده باشد. روسری ها اغلب در قطع مربع و مستطیل و در اندازه های کوچک و بزرگ و متوسط بود و نیز از جنس کرپ، کرپ ژرژت، ابریشم مصنوعی و در طرح های ساده و رنگ های تیره و کدر مانند مشکی، سورمه ای، آبی تیره و خاکستری بودند و اغلب از روسری های نقش دار و چهار خانه در مکان هایی مانند مهمانی و خیابان و خارج از محیط های اداری استفاده می شد. روسری ها در ابتدا مانند (تصویر ۱) در زیر گلو گره می خورد قطع روسری ها به حدی بزرگ بود که سر و گردن بانوی استفاده کننده را کاملاً پوشش دهد. اما بعد ها مانند (تصویر ۲) طرفین روسری در زیر چانه، به روش سنتی سنجاق می شدند و مازاد روسری در جلو بدن و روی سینه رها می گردید.

تصویر ۲- سمت چپ: روسری با سنجاق، بعد از انقلاب ۵۷، مأخذ: Faradeed.ir

تصویر ۱- سمت راست: روسری با گره برای زنان، بعد از انقلاب ۵۷، مأخذ: Faradeed.ir

هم چنین بعد ها قطعه ای دیگر با نام مقنعه که پوششی کامل تر به لحاظ حفظ اصول و قواعد شرعی پوشش محسوب می گردید وارد مجموعه ی پوشاک بانوان ایران، بخصوص در بخش های اداری و دولتی می گردد. مقنعه نیز مانند روسری ها در انواع جنس های مختلف متناسب با رنگ مانتو و نیز در انواع فرم های مختلف، مانند مدل چانه دار یا بی چانه مورد استفاده قرار می گرفت.

۲- مانتو: مانتو راحت و متناسب با شئونات جامعه ی اسلامی که دارای آستین و قدی بلند، بسیار گشاد و راحت تا به زانو، که به همراه شلوار پوشیده می شد. مانتوهای اولیه در این دهه به صورت جلو باز که به وسیله ی دکمه های متناسب با مدل و رنگ مانتو به هم آمده و بسته می شدند و نیز مدل های جلو بسته، آستین بلند با یقه ی برگردان و اغلب در رنگ های تیره بودند که البته با گذشت زمان انواع مانتوهای مختلف با طرح ها و رنگ های متنوع تر در دهه های بعد به بازار عرضه شدند که بر اساس موقعیت های متفاوت و مکان های گوناگون از ادارات و مدارس و مکان های عمومی گرفته تا میهمانی ها و مراسم های رسمی طراحی می شدند. در این دهه رنگ مانتوها اغلب مشکی، قهوه ای، بژ، کرم، سورمه ای یا خاکستری بودند که به مرور در اواخر همین دهه رنگ های دیگر مانند سبز، آبی و... به آنها اضافه شدند. گشادی و تنگی، کوتاهی و بلندی مانتوها بسته به مد روز تغییر می یافت. یقه های مانتو ها در انواع فرم های مختلف بر اساس مد روز مثل یقه ی ایستاده که قابلیت پوشش دهی بالایی را داشت و یا یقه ای برگرد دار طراحی و دوخته می شدند. (جدول ۱) نمونه آنالیز مانتو بانوان بعد از انقلاب ۵۷ را نشان می دهد.

ذکر این نکته در اینجا خالی از لطف نیست که بدانیم؛ مانتو از زمان پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون بسیار مورد استقبال بانوان قرار گرفت و در حقیقت جزء اصلی پوشاک بانوان ایرانی در اقصی نقاط کشور ثبت و به رسمیت در آمد. دلایل گرایش به چنین پوششی را می توان به طور اهم در موارد زیر خلاصه نمود:

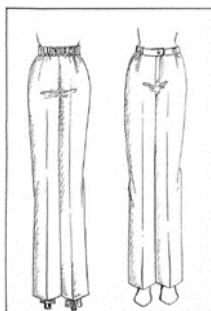
الف- قانون اجباری شدن حجاب بر مذاق بسیاری از بانوان ایرانی سازگار نبود لذا استفاده از مانتو به جای چادر انتخابی مناسب تر محسوب می گردید.

ب- بسیاری بر این باور بودند که چادر پوششی دست و پاگیر است و بانوانی که بخش اعظم روز را در فضایی خارج از منزل می گذرانند انتخاب پوشش مانتو برای آنان راحت تر و قابل قبولتر بود.

ج- تنوع در رنگ و مدل و جنس (زمستانی و تابستانی بودن جنس مانتو ها) و عدم تنوع در مدل تا حدودی رنگ چادر ها بر طرفداران استفاده از مانتو می افزود.

جدول ۱: آنالیز خطی مانتوهای اوایل انقلاب

ه: مانتو پیلی دار گشاد	د: مانتو مدل دار گشاد	ج: مانتو چین دار گشاد	ب: مانتو یقه بسته	الف: مانتو گشاد و بلند

تصویر ۳: نمونه شلوار پارچه ای متناسب برای مانتو

۳- شلوار: در این دوره شلوار به عنوان جزء لاینفک از پوشش بانوان بخصوص در دواير دولتی مورد استفاده بانوان قرار گرفت. این شلوارها بسیار ساده و معمولاً همرنگ و هم جنس مانتو ها دوخته و مورد استفاده ی بانوان قرار می گرفت. البته بعد ها استفاده از شلوارهایی از جنس و رنگ متفاوت نسبت به مانتو نیز مرسوم و رایج گردید. ۴- جوراب: نیز شامل مقررات وضع پوشاک گردید. اما نکته ی قابل ذکر در باب استفاده از جوراب، عدم استفاده از جوراب های بسیار نازک (شیشه ای) در محیط های اداری و دواير دولتی بود. در نتیجه جوراب های کاملاً ضخیم چه در محیط های اداری و چه خارج از آن و به عنوان استفاده ی شخصی مورد اقبال بانوان واقع شد مخصوصاً اگر بانویی در باب استفاده از شلوار دچار معذوریت می گردید (دوران بارداری و)

۵- چادر: استفاده از چادر همچنان متداول و رایج بود. این چادر ها با فرم چادر های سنتی به رنگ مشکی و طرح دار و رنگی مورد استفاده قرار می گرفت. یکی از انواع چادر هایی که در انقلاب رواج یافت چادر آستین دار بود که جلوی آن بسته بود و سرتا پای بانوان را می پوشاند. توضیح این که این فرم چادر که در (تصویر ۵) قابل رویت می باشد با وجود بسته بودن جلو آن به دلیل آزادی دست های پوشنده ی چادر و راحتی آن به هنگام انجام فعالیت های فیزیکی مختلف بسیار مورد توجه قرار گرفت.

تصویر ۴- چادر های زنان انقلابی و نمونه آنالیز خطی آن.

۵- دلایل تحولات پوششی بانوان بعد از انقلاب ۵۷

تفاوت های ساختاری در نوع پوشش بانوان در بعد از انقلاب ۵۷ نسبت به دوره ی قبل از انقلاب به دلیل تغییرات گفتمانی بسیار مشهود و آشکار است. این تفاوت ها را می توانیم به صورت اهم در موارد زیر خلاصه نماییم:

- ۱- رویکرد سیاسی: تبدیل حکومت شاهنشاهی به جمهوری و نظام اسلامی (تغییر گفتمان و نظام ساختاری کشور) از مهمترین دلایل تغییر پوشش بانوان در بعد از انقلاب اسلامی در بهمن ۵۷ محسوب می شود.
- ۲- رویکرد ایدئولوژیک: در حکومت اسلامی ایرانی، اساس گفتمان پوشش اسلامی، (شیعه) بر پایه ی (عفت) بنا نهاده می شود. در حقیقت اساس گفتمان پوشش دینی در بعد از انقلاب ۵۷ ایران در گام اول بر پایه ی کنترل امیال درونی و جلوگیری از تن نمایی می باشد. این حرکت بر اساس عقل گرایی منطقی بر پایه ی کرامت انسانی صورت می پذیرد. در حقیقت هر بانوی اسلام گرای شیعی مذهب بر اساس آموزه های دین اسلام می داند که ارزش او در حدی فراتر از جسم خاکی و فانی او می باشد که بخواهد آن را بی چیزی به دیگران عرضه نماید. در این گفتمان عفاف بانوی مسلمان

هم زینتی زیبا برای اندرون اوست و او را از آلودگی ها بر حذر می دارد، و هم حجابی در ظاهر اوست که او را از آلودگی های ظاهری که خود و جامعه اش را می آلود بر حذر می دارد.

۳- رویکرد اجتماعی: پس از پیروزی انقلاب و قطع وابستگی به بیگانگان، تغییر الگوهای مصرفی با توجه به دستورات شرعی دین اسلام و برنامه های ایدئولوژیکی از جمله مهمترین رویکردهای اجتماعی در این مقطع تاریخی محسوب می شود. نفی تجمل گرایی، خود نمایی، نفی وابستگی فرهنگی و در زیر مجموعه ی این ره آورد قرار دارند.

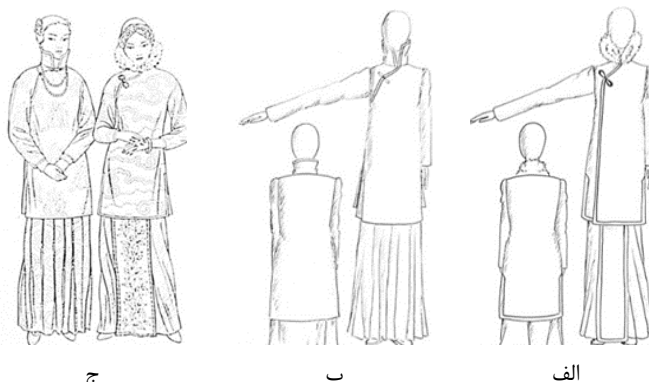
۴- رویکرد اقتصادی: نفی مصرف گرایی و اسراف بخصوص بعد از جنگ تحمیلی ایران و عراق از دیگر ره آوردهای پیروزی انقلاب اسلامی و تغییر پوشش بانوان می باشد. در دوره ی پهلوی دوم به دلایل متعدد که پیش تر ارائه گردید مد و مد گرایی از مشغله های مهم فکری بانوان محسوب می گردید و به دلیل عدم استفاده از حجاب در بخش اعظم جامعه بخصوص در بین کارمندان و کارکنان دولتی و یا خصوصی به روز بودن بانوان لازمه ی زندگی اجتماعی آنان محسوب می گردید که در نتیجه هزینه های فراوانی را برای بانوان به دلیل حضور مستمر در اجتماع چه به لحاظ بار زمانی و چه به لحاظ بار مالی به همراه داشت. بعد از پیروزی انقلاب و بر اساس فرامین دین اسلام که بخصوص بانوان را به ساده پوشی دعوت می نمود می توانست دارای جنبه های اقتصادی بسیار وسیعی در بعد خرد و کلان به همراه داشته باشد بخصوص بعد از جنگ تحمیلی ایران و عراق حفظ وضعیت اقتصادی از اهمیت ویژه و ارزنده ای برخوردار بود.

۵-۱- جمهوری خلق چین

بعد از سال ۱۹۱۱ و سقوط امپراطوری چین و در جریان حرکت ها و جنبش های انقلابی تا سال ۱۹۴۹ و تاسیس جمهوری خلق چین تغییراتی در پوشش بانوان چین وجود آمد. ابتدایی ترین و ساده ترین حرکت در تغییرات اولیه پوشاک بانوان توجه به سادگی و کارآمدی لباس ها بود. در حقیقت این عمل یک حرکت افراطی برای کنار گذاشتن طرح های سنتی لباس های چینی بود. براساس بررسی مدارک و تصاویر برجای مانده از دوران بعد از سقوط سلسله چینگ شاید بتوان جهش های تغییراتی پوشاک بانوان را در این مقطع زمانی به دو بخش مهم تقسیم بندی نماییم. همان طور که پیش تر گفته شد اساس تغییرات پوشاک در این دوره بر پایه ساده سازی و بی پیرایگی و نیز کار آمدی پوشاک بنا نهاده شد، اما در واقعیت با این اصل مواجه هستیم که، از سال ۱۹۱۱ تا ۱۹۴۹ که به طور رسمی انقلاب چین به پیروزی کامل دست می یابد دو گروه تغییرات را در پوشش بانوان چین مشاهده می نماییم: در گروه اول با تغییراتی بسیار سطحی نسبت به دوره قبل مواجه می شویم. درحقیقت این تغییرات بسیار ابتدایی و اندک نسبت به سیستم پوششی بانوان طبقه متوسط و اشراف چین در قبل از انقلاب ۱۹۱۱ می باشد. اما هر قدر که جریان جنبش به پاخاسته توسط توده های رنج کشیده جامعه با هدایت رهبران این جنبش پیش می رود، تغییرات پوشاک به لحاظ اصل توجه به ساده گرایی در آنها محسوس تر و عمیق تر به نظر می رسد که البته خود دارای دلایلی متعدد می باشد.

۶- تحولات پوشش بانوان

جدول ۲: پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری،
مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۲)

۱- تونیک های تنگ و بلند با چاک بغل و دکمه های ساده ی دست ساز جایگزین ردهای بلند و فاخر دوره قبل گردید. در زیر تونیک ازدامن های بلند که گاه به صورت ساده و گاه بصورت پیلی دار بود بهره می جستند، برای تزئین لباس از خز استفاده می شد و اما همچون گذشته سربند ابریشمین با قیطان طلا و جواهرات و قطعات گلدوزی زینت بخش بانوان چینی بود.

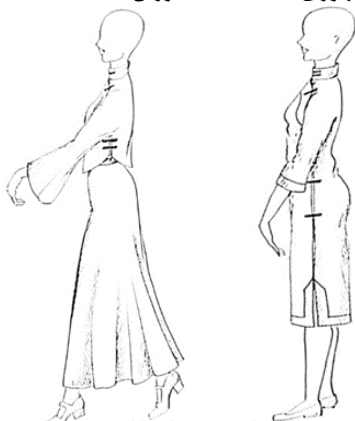
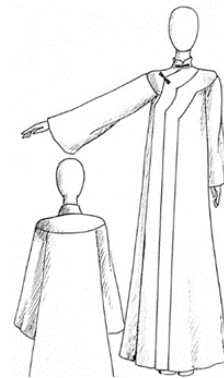
۲- استفاده از ردهای ساده و بلند که مملو از نقوش نمادین و سنتی بود نیز در بین بانوان چینی مرسوم بود. برای تزئین این ردهای بلند از نواری بهره می جستند که گل هایی با نخ ابریشمین نقره ای و طلایی بر روی آن گلدوزی شده بود. نکته مهم در اینجا ساده بودن خود بانوان به لحاظ آرایش موی سر و چهره آنان می باشد همچنان که در تصاویر نیز قابل رویت است استفاده از کلاه در این دوره منسوخ می گردد. تصاویر زیر آنالیزی خطی از نمونه های این پوشش را نمایش می دهد. (تصویر ۵ و ۶)

تصویر ۷- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۴)

تصویر ۵ و ۶- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۳)

تصویر ۸- پوشش بانوان، دوره ی اول جمهوری، مأخذ: (کلاهدوزان، ۱۳۸۷: ۵۵)

۴- در گام های بعدی لباس ها به فرم تنگ تر و کوتاه تر، تا حدود زانو تغییر شکل یافتند. البته این تغییرات بیانگر تاثیر مدل های غربی بر لباس بانوان این دوره می باشد. این فرم لباس معروف به مدل (چونگ سام) یا (چی پو) بود. دکمه های لباس دست ساز بودند و گل های روی لباس با نخ های طلایی و رنگی گلدوزی می شدند. (تصویر ۸) نمونه ای از این فرم پوششی را نمایش می دهد.

۳- بتدریج لباس ها کوتاه و تنگ شدند، این تغییرات بطنی خود نشانی از تمایل بانوان به سوی سادگرایی و نفوذ جنبش انقلابی در بین تمام اقشار جامعه بود. آستین بلوزها هم چون قد آنها به کوتاهی گرایید. اما هم چنان از نخ های طلایی و نقره ای در گلدوزی ها استفاده می شد. تصویر ۶ نمونه ای از این فرم پوششی را نمایش می دهد.

۷- تحولات لباس توده مردم چین

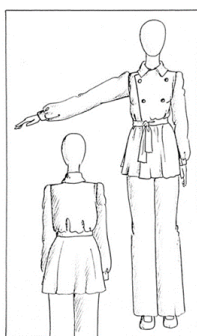
در حقیقت این انقلاب جنبش توده ای ملی آرمان گرا بود که مصمم به کسب برابری واقعی بودند. این تغییرات در نظام جامعه و حرکت به سوی جامعه ای بی طبقه و ساده سازی به غیر از ابعاد سیاسی در ابعاد فرهنگی و اقتصادی نیز تاثیرات عمیقی داشت. جنگ داخلی، حمله ژاپنی ها، قحطی و فقر و متاسفانه اشتباه مائو جهت جهانی سازی جنبش کمونیستی، فقر و کشتار و نابسامانی های بسیاری را به همراه داشت. اما با وجود تمام این نابسامانی ها توده های رنجبر و در این میان بانوان، در این جامعه نوین ارزش و اعتباری می یابند که پیش تر چنین حسی را از انسان بودن خود تجربه نکرده بودند. فرهنگ غنی چین دستخوش تغییراتی می شود که اساس آن از بطن جامعه متحول شده چین گرفته شده بود که یکی از قوی ترین مظاهر آن یعنی پوشاک را نیز متحول ساخت. "نیم تنه معمولی اعضای حزب"، این پوششی بود که تمام مردان و بانوان چینی که خود را در شروع، اوج گیری و پیروزی انقلاب سهیم می دانستند به تن می -کردند. حتی بعدها، جوانان چینی که در اوج مبارزات کمونیست ها حتی به دنیا نیامده بودند نیز این لباس را به عنوان پوشش رسمی خود پذیرفته بودند.

۷-۱- فرم پوشاک بانوان جمهوری خلق چین

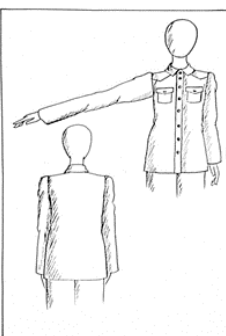
ساختار اصلی پوشاک بانوان بر پایه ی پوشاک بانوان مبارز چینی بنیاد نهاده شد. این بانوان که هم زنانی مبارز در بیرون از فضای خانه و هم یک زن خانه دار در کاشانه ی خود بودند، به واسطه ی نوع کار، سطح طبقاتی زندگی و نیز فعالیت های مبارزاتی و نوع تفکرات؛ سبکی بسیار ساده ای را در پوشش خود برگزیدند که اساسا از ساختار پوشش مردان سرچشمه می گرفت.

تصویر ۹- پوشش بانوان انقلابی و آنالیز خطی، دوره ی انقلاب،
مأخذ: www.cpcnews.cn

تصویر ۱۰- پوشش همسر مائو، دوره ی انقلاب،
مأخذ: www.cpcnews.cn

تصویر ۱۱- کت افسران ارتش چینی، مأخذ: Mashreghe

تصویر ۱۲: منسوجات ساده در دامن و لباس بانوان چینی، دوره ی انقلاب،
مأخذ: www.cpcnews.cn

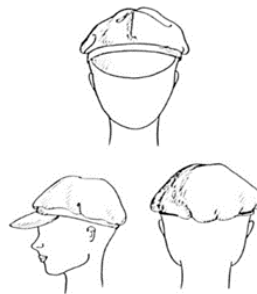
این سبک پوشش در بین تمامی بانوانی که در راه رسیدن به آرمان های خود راه مبارزه را برگزیده بودند یکسان و همانند بود. بانویی که در صدر این مبارزات قرار داشت (همسر مائو تسه تونگ رهبر انقلاب چین) در کنار بانویی که در پایین ترین سطح جامعه برای رسیدن به غایت آرزویش در مبارزه علیه ظلم بود، همه و همه در یک سطح، پوشش خود را بر می گزیدند. (تصویر ۱۰) نمونه ای از این پوشش را بر تن همسر مائو (رهبر جنبش خلق چین) نمایش می دهد. می توان اهم پوشش بانوان را در این دوره به ترتیب زیر عنوان نماییم:

۱- کت یا نیم تنه: این لباس که پوششی بسیار ساده و در نوع خود بسیار کار آمد بود غالباً از جنس کتان تهیه می -گردید. بانوان چینی مبارزه به طور معمول تونیک های بلندی به تن می کردند که بسیار شبیه کت افسران ارتش بود. (تصویر ۱۱) نمونه ای از کت افسران ارتش را در دوره ی انقلاب چین نمایش می دهد. این نیم تنه ها دارای قدی بلند بود به گونه ای که معمولاً تا زیر باسن فرد پوشنده را پوشش می داد. آستین های لباس بلند و شمشیری طراحی شده بود. یقه های کت یا همان تنیک های بلند در مدل های بسیار ساده طراحی می گردید؛ این یقه ها گاهی یک یقه ای ایستاده (دیپلمات) یا دارای برگردانی ساده در فرم های مختلف (یقه ی شکاری یا ب.ب.) با دکمه هایی دست ساز که یا در یک ردیف و یا در دو ردیف به روی هم آمده و بسته می شد. معمولاً بر روی سینه ی نیم تنه ها همانند کت افسران ارتش جیب هایی تعبیه می گردید که دارای در پوش بودند.

۲- شلوار: بانوان چینی شلواری راحتی و فراخ بر تن می نمودند که حرکت آنها را به هنگام فعالیت های روزمره آسان تر می نمود و بسیار راحت و کار آمد می نمود در مقایسه با پوشش بسیار سنگین و دست و پاگیر دوره ی قبل (امپراطوری چین). در کنار استفاده از شلوار که معمولاً بسیار ساده و اصولاً هم رنگ و هم جنس نیم تنه ها دوخته می شد دامن نیز در بین این بانوان مرسوم بود، اما دامن هایی بسیار ساده که هیچ شباهتی به فرم دامن های قبلی نداشت. نکته ای در اینجا تذکرش خالی از لطف نیست سادگی منسوجات بافته شده ای است که مورد استفاده بانوان قرار می گرفت. (تصویر ۱۲) به نمونه ای از این تن پوش (دامن) با بالاتنه ای بسیار ساده اشاره می نماید.

تصویر ۱۳: کلاه، مائو، رهبر جمهوری چین، مأخذ: Mashreghnews. Ir

تصویر ۱۴- پوشش دانشجویان گارد سرخ، مأخذ: Faradeed.ir

درمیان دانشجویان و دانش آموزان چینی نیز همین روال پوششی ادامه داشت. حتی در انقلاب فرهنگی دانشجویان و دانش آموزان که گارد سرخ مائو را تشکیل دادند همان هایی که هرگز در دوران سخت انقلاب حضور نداشتند و از راهپیمایی طولانی تنها داستان هایی را شنیده بودند، نیز همان پوشش ویژه انقلابیون چین را به عنوان لباس اصلی و رسمی خویش برگزیدند: کلاه هایی تخت و گرد با لبه هایی کوتاه شبیه کلاه مائو، پیراهن هایی بایقه برگردان (یقه ب.ب)، تونیک های بلند ساده با جیب هایی بر روی سینه و دو جیب در پایین تونیک با در جیبی که به وسیله دکمه به روی لباس باز و بسته می شد. به دور گردن خود از شال گردن های قرمز رنگ استفاده می کردند، که ویژه گارد سرخ مائو محسوب می شد. بر روی بازوهایشان نیز از بازو بندهای قرمز رنگ بهره می جستند.

شلوارهای ساده تکمیل کننده لباس آنها بود که به صورت معمول هم رنگ با بخش بالاتنه ی لباس انتخاب می گردید. جنس لباس ها غالباً از الیاف طبیعی گیاهانی نظیر کتان بود و در رنگ آمیزهای کرم، خاکی و سبز مورد استفاده قرار می گرفتند. (تصویر ۱۳) دانشجویان گارد سرخ چین را نمایش می دهد.

۸- دلایل تحولات پوششی بانوان بعد از انقلاب کمونیستی چین

مهمترین دستاوردهای انقلاب مردمی و کمونیستی چین و یا به عبارت بهتر مهمترین دلایل انقلاب چین را می توان به صورت اهم در موارد زیر خلاصه نمود:

۱- رویکرد سیاسی: حذف نظام طبقاتی حاکم بر اجتماع چین و توجه به اصل حاکمیت مردم (مردم سالاری) یکی از مهم ترین و اصلی ترین دلایل به وقوع پیوستن انقلاب چین بود. اعتراض به وضعیت نظام حاکم بر اجتماع (نظم فئودالی) که منجر به ظلم و ستم فراوان به کشاورزان می شد از دلایل متعدد این انقلاب مردمی محسوب می گردد. با وقوع این انقلاب همانگونه که پیشتر مطرح گردید نظام طبقاتی حذف و اصل حاکمیت مردم که از اصلی ترین اصول انقلاب مردمی چین بوده است (سه اصل مهم دکتر سون یات سن) جایگزین آن می گردد. از دیگر دلایل وقوع انقلاب چین وضعیت نابهنجار داخلی، وقوع جنگ ژاپن با چین اوضاع داخلی کشور را تضعیف نموده و شرایط تغییر نظام را مهیا نموده بود.

۲- رویکرد اقتصادی: از اصلی ترین و مهم ترین دستاوردهای ایدئولوژی کمونیستی، (حذف نظام سرمایه داری) و تقسیم ثروت های الهی در بین تمام مردم جامعه می باشد. همانگونه که پیش تر نیز مطرح گردید، نظام حاکم بر اجتماع چین نظامی فئودالی بود و اقتصاد آن متکی به کشاورزی و زمین داران برای تضمین مالکیت خود و دریافت حقوق خود به دستگاه دولتی وابسته بودند. همین امر موجب فشار زیاد بر کشاورزان و تضعیف حقوق آنان و نیز ایجاد فاصله ی طبقاتی فاحش و نیز ایجاد نظام سرمایه داری می گردید. از طرف دیگر اوضاع نا بسامان کشور بعد از سقوط امپراطوری جنگ های داخلی و خارجی (ژاپن) شرایط اقتصادی نامساعدی را برای قشر ضعیف جامعه به وجود آورده و کشور را به مرزی برای انقلاب کشانده بود.

۳- رویکرد اجتماعی: یکی از مهم ترین رویکردهای انقلاب چین بر پایه ی ایدئولوژی کمونیستی که دستاوردی بسیار مهم در غالب کشور هایی است که دارای تفکرات و ایدئولوژی کمونیستی می باشند اصل مهم ((خود کفایی)) می باشد. در حقیقت بعد از انقلاب چین توانست با قدرتی فراوان غذای یک پنجم ملت خود را از فقط ده درصد زمین های کشاورزی به دست آورد و این همان خود کفایی بود که کمون ها بدان معتقد بودند. و به واقع این کشور یک میلیارد و سیصد میلیون نفری همچنان باور دارد که برای جلوگیری از گرسنگی باید حداقل سهم اعظم غذای اساسی خود را در داخل تولید کند تا متکی به بازارهای غیرقابل پیش بینی بین المللی نشود.

این خود کفایی که همانگونه که عنوان نمودیم از مهم ترین اصول کاربردی و هدف های عالیه ی کمون ها محسوب می شد و نیز می شود در تمام ابعاد و اصول و قواعد زندگی اجتماعی و سیاسی آنان تاثیر گذار و به خوبی نمایان و هویدا بود.

نفی سنت های گذشته و پرهیز از تجمّل و توجه به اصل ساده گرایی و ساده زیستی از دیگر پامد های رویکرد اجتماعی انقلاب چین محسوب می گردد. با توجه به تمامی توضیحات ارائه شده در باب پوشاک بانوان در دو دوره ی قبل و بعد از انقلاب چین اساس تفاوت های پوششی بانوان را به شرح زیر خلاصه نماییم:

۱- از بین رفتن نظام طبقاتی که به صورت آشکار در تن پوش بانوان قابل رویت بود، از آن جمله می توان به نقش منسوج، طرح و مدل لباس، جنس لباس و حتی رنگ لباس ها اشاره نمود. یک بانوی کشاورز چینی نه می توانست مانند اشراف لباس بپوشد و نه فرم ساختاری زندگی او اجازه ی چنین کاری را به وی می داد. او آموخته بود که بهترین ها برای بالاترین زنان جامعه می باشد.

۲- بعد از انقلاب، ساده بودن لباس ها، اصلی بسیار مهم در طراحی البسه محسوب گردید. پرهیز از هرگونه تجمل، که نشانی آشکار از تفاوت های فاحش طبقاتی محسوب گردد در اولویت قرار گرفت.

اما نکته ی بسیار مهم در مورد پوشش بانوان چینی در قبل و بعد از انقلاب ۱۹۴۹ که بسیار مشهود و قابل لمس می باشد اشاره به این نکته ی مهم است که، اولاً؛ اگر چه چینیان ملتی بودند که هرگز ابعاد معنوی زندگی اجتماعی آنان شاخص و پر رنگ نبود، اما همواره از پوششی کامل برخوردار بوده اند بدون اینکه بخش یا بخش -هایی از بدن یک بانو قابل رویت باشد غیر از سر و گردن آنان.

۳- توجه به اصل کار آمدی پوشاک برای بانوان که غالباً از اقشار فقیر و زحمت کش جامعه محسوب می گردیدند. یعنی در حقیقت لباسی که بتواند به راحتی به کارهای مهم و اساسی زندگی اش پردازد، پارچه ی آن با نازلترین قیمت تهیه شود و خود به راحتی از عهده ی دوختن آن برآید، دست و پا گیر نبوده و تمام زندگی روزمره ی او در راحتی آن لباس خلاصه شود. ضرورت حضور در عرصه انقلاب نیز از جمله مواردی بود که ساده پوشی را در سرلوحه ی امور قرار می داد.

جدول ۳: مقایسه تطبیقی تحولات پوششی بانوان در بعد از انقلاب اسلامی ایران و کمونیستی چین

ردیف	حکومت	گفتمان	نقاط مشترک	تفاوت ها	برجسته ترین متن
جمهوری اسلامی ایران	اسلامی	دینی	تن پوشی بدون تمایل به نمایش تن	انتخاب پوشش با حفظ شئون مذهب و رعایت کامل حجاب با توجه به آموزه های دینی و شرعی	داشتن عفت قاعده ی اصلی گفتمان اسلامی
جمهوری خلق چین	کمونیستی	کمونیستی (مادی گرایانه)	تن پوشی (ساده) بدون گرایش های تن نمایی و اصل سادگی و کارکردگرا	پوششی ملی - میهنی با توجه به معیارهای جامعه و تفکرات چینی - کمونیستی	حذف نظام طبقاتی - حذف خودکفایی - حذف نظام سرمایه داری. برابری پوشش

با توجه به جدول ارائه شده می توان اهم موارد قابل قیاس در باب تحولات پوششی بانوان در بعد از انقلاب ۵۷ ایران و ۴۹ چین را به شرح زیر ارائه داد:

۱- مقایسه ایدئولوژیکی: در ایران، با توجه به معیارهای مذهبی و عقیدتی و البته سنتی پوشش بانوان باید کامل و به اصطلاح دارای حجاب کامل اسلامی باشند. در چین، با توجه به ویژگی های ایدئولوژیکی خاص (تفکرات کمونیستی چینی) پوشش کامل باتوجه به معیارهای میهنی برگزیده شده و هرگز مبانی عقیدتی به منظور حفظ حجاب کامل برای بانوان مطرح نبوده است.

۲- مقایسه سیاسی: در ایران، رعایت حجاب اسلامی توسط بانوان ایران در جریان وقوع انقلاب حرکتی انتقادی-انقلابی نسبت به جریان حاکم بر اجتماع محسوب می گردید و در پی پیروزی انقلاب نیز به عنوان یکی از اصلی ترین خواسته های بانوان مسلمان و بعضاً انقلابی مطرح و اجرای آن قطعی و در سر لوحه ی برنامه های دولت قرار گرفت. در چین، تغییر ساختار پوشش بانوان اعتراض به نظام طبقاتی حاکم بر اجتماع چین و نیز تقسیم تمامی ارزش ها و نعمت ها در بین تمام اقشار جامعه به میزان مساوی بوده است.

۳- مقایسه ی اقتصادی: در ایران، استفاده از پوشش ملی و ساده ی ایرانی اسلامی به منظور حفظ ارزش های اسلامی و نیز قطع وابستگی به کشورهای اروپایی که می توانست استقلال فرهنگی را نیز با خود به ارمغان بیاورد و نیز هزینه های گزاف مد و مد گرایی را کاهش دهد از پیامد های انقلاب ۵۷ محسوب می شود. در چین، خود کفایی و استقلال اقتصادی از مهم ترین برنامه های تفکرات کمون ها ی مبارز محسوب می گردید که علی رغم اشتباهات گسترده، بعد ها توانستند به این هدف بزرگ که از مهم ترین دستاوردهای انقلاب بود دست یابند.

منابع

۱. رمضان، رضا، (۱۳۸۶). حجاب در ایران (بررسی حجاب در ایران از سالهای آخر حکومت پهلوی دوم تا پایان جنگ تحمیلی)، بانوان شیعه شماره ۱۱.
۲. کلاهدوزان، صفیه، (۱۳۸۷). پوشاک درگذر زمان، نشر شارق، تهران.
3. Mashregh news
4. Fardeed.ir
5. www. Cpc news .cn

گذری بر پیشینه مفهوم اثربخشی ارتقای مهارت‌های مدیریت کوانتومی در مرور نظامند

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۲

کد مقاله: ۳۴۰۳۹

بهنام مظاهری^۱

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش، مروری بر بررسی پژوهش‌ها در استفاده از به کارگیری مفهوم مهارت‌های مدیریت کوانتومی در سمت و سوی افراد در مکان‌های ورزشی به منظور شناسایی و کاربرد آن در مکان‌های ورزشی و خلاء پژوهشی موجود در پژوهش‌های صورت گرفته شده جهت تکمیل پژوهش‌های بعدی می‌باشد.

روش پژوهش: روش پژوهش مرور نظامند است بدین منظور پژوهش‌های مرتبط در ۵ پایگاه فارسی و ۷ پایگاه اطلاعاتی خارجی بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ جستجو و شناسایی گردید. پژوهش‌های حاصل جستجو بود که بعد از کنترل و بررسی پژوهش توسط پژوهشگران تعداد ۲۰ مورد از مرتبط ترین آنها برای این پژوهش استفاده شدند.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد روش پژوهش‌های انجام شده در ایران با رویکرد کمی و با استفاده از ابزار پرسشنامه بود و در خارج از ایران با ترکیبی از دو رویکرد کمی و کیفی و ابزار مورد استفاده پرسشنامه و مصاحبه بود.

نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که با توجه به نقش دگردیسی فناوری، مدیران و مراجعان مکان‌های ورزشی می‌توانند با به کارگیری روش‌هایی از جمله خدمات مبتنی بر مهارت‌های مدیریت کوانتومی، ارائه خدمات، مدل‌های جلب مدیران و مراجعان و جهت گیری مکان‌های ورزشی جایگاه حرفه خود را در راستای دادن سرویس‌های مراجعه مدار و رضایت مدیران و مراجعان به مکان‌های ورزشی بهبود بخشند.

واژگان کلیدی: مهارت‌های مدیریت کوانتومی، سازمان‌های ورزشی، مدیریت راهبردی

۱- کارشناس ارشد مدیریت راهبردی در سازمان‌های ورزشی، دانشگاه سمنان، واحد گرمسار

مراجعان مکانهای ورزشی و ورزش به عنوان بخشی از جامعه ورزش میتوانند زیر بنا و آینده هر جامعه ای باشند بنابراین مراجعان ورزش بخشی از جامعه ورزش به شمار میآیند پس مهارتهای مدیریت کوانتومی و سهولت استفاده از خدمات ورزشی به عنوان افرادی که در شکلگیری پیکره این نظام ورزشی نقش دارند. اهمیت بسیار زیادی دارد این افراد و مراجعان ورزش ما با مشکلاتی که در بیشتر موارد در دریافت خدمات ورزشی وجود دارد رو به رو هستند و به تقریب میتوان گفت که همه اعضای جامعه ورزش در زودودن این مشکل ها نقش دارند. این وظیفه بر عهده نهادهای بزرگ و کوچک جامعه (سازمانهای دولتی و نظامهای بزرگتر است) هر کدام از آنها به نوعی و با وسیله ای ویژه در زودودن مشکلاتی مخاطبان تلاش میکنند مراجعان ورزش نیز میتوانند در این فرایند نقش داشته باشند و باید تا اندازه ای که در دامنه تخصص و مهارت آنها میگنجد تلاش کنند بنابراین لازم است به بررسی این پراکنش ها، دلیل آنها و مهمتر از همه زودودن این مشکلات پرداخته شود. گذری بر وضعیت موجود گواهی این مسئله به عنوان چالش این پژوهش بوده است. سازمانها امروزه در حال تغییر و تحول شتابان هستند لذا برای رویارویی با این تحولات سریع باید پیچیدگی ها را شناخت و راههای مواجهه با آن را یاد گرفت مدیریت کوانتومی با رویکرد علمی جدید و ابتکاری سازمان را قادر میسازد تا از سرمایه دانش و توان یادگیری خود حداکثر استفاده را ببرند (درگاهی و همکاران، ۱۳۹۵).

شیوه مدیریت کوانتومی رویکردی جدید به مدیریت در راستای عملی کردن تغییرات برنامه ریزی شده است در مدیریت کوانتومی تاکید بر این است که در هر حالت و موقعیت از یک سبک رهبری یا مدیریتی متفاوت پیروی شود (شلتون و دارلینگ، ۲۰۰۱، ۲۶۶-۲۷۰). در دنیای پیچیده امروز که به طور سریع در حال تغییر است این مهارتهای سنتی مفیدند اما کافی نیستند اندیشمندان علم مدیریت معتقدند که مدیران در قرن ۲۱ باید شیوه های جدید مدیریتی را به کار گیرند تا بتوانند توانمندی کارکنان را افزایش دهند یکی از این نوع مدیریتها مدیریت کوانتوم است. (شلتون و دارلینگ، ۲۰۰۱). نظریه کوانتوم به ما می آموزد تغییر یک چیز یا یک رویکرد نیست بلکه قوام دهنده جهان است افراد نمیتوانند از تغییر اجتناب کنند زیرا آن در هر جایی در حال وقوع است آنها میتوانند بر شرایط و پیامدهای تغییر اثرگذارند اگر بخواهیم در ساختار و رهبری سازمان تغییر به وجود آوریم باید تفکر و نگاهمان را تغییر دهیم مدیران باید خودشان جهان اطرافشان و روابط بین انسانها را با نگرش کاملاً جدیدی مشاهده کنند (واعظی و همکاران، ۱۳۹۳). وجود پیاده سازی مولفه های مدیریت کوانتومی توانسته است سطح توانمندی کارکنان را افزایش دهد و کارکنان برای برآورده ساختن نیازهای سازمان به دانش روز مرتبط با شغل خود مجهز شوند از این رو هدف از مدیریت کوانتومی افزایش میزان اثر بخشی و توان مدیران و کارکنان سازمان تشکیل گروههای خودگردان ارائه بازخورد وسیع به مدیران و کارکنان که باعث پیشگیری از اشتباغات هزینه زا میشود از راهبردهایی است که در مدیریت کوانتومی استفاده میشود (دارلینگ، ۲۰۰۸).

تعریف و مزیت های گسترش خدمات ورزشی و مهارتهای مدیریت کوانتومی مفهوم جدیدی نیست با این وجود تعریفهای گوناگونی برای این واژه بیان شده در این جا به برخی از این تعریف ها اشاره میشود.

پژوهش در حوزه روانشناسی زیست شناسی عصب شناسی نشان میدهد که انسان در واقع موجودی کوانتومی است هر شخص موجودی مادی به نظر میرسد دارای بعد نامشهود و غیر مادی است که به نظر میرسد کارکرد آن تحت تاثیر اصول کوانتومی است به طوری که این فناوری ها و اصل استعاره جدیدی برای حیات سازمان و کار رهبری ارائه میدهد این در حالی است که مدلهای توسعه سازمانهای سنتی جای خود را به مدلهای و روشهای مداخله جدید در عصر عدم اطمینان پیچیدگی جهانی شدن و تغییر سریع داده است. (۳).

پارادایمی که با نظریه کوانتوم شناخته میشود نظریه کوانتوم پارادایم جدیدی را پایه ریزی میکند که اساس آن پیچیده نگرى عدم قطعیت تصادفی کردن علت غیر موضعی ایده آلیسم تبانی مشکلات تسهیل نگرى و تعبیر چند جهانی است. مهارتهای هفت گانه که شامل دیدن کوانتومی، تفکر کوانتومی، احساس کوانتومی، شناخت کوانتومی، عمل کوانتومی، اعتماد کوانتومی، وجود کوانتومی (گلشن، ۱۳۹۵). مهارتهای کوانتومی به عنوان حوزه جدیدی در عرصه های مدیریتی قادرند گره گشای برخی مسائل مدیران شوند (غلام زاده، ۱۳۹۳).

شلتون و دارلینگ ۲۰۰۱ هفت مهارت کوانتومی را برای رهبران سازمانی پیشنهاد میکنند و با استفاده از این ۷ مهارت رهبران سازمانها میتوانند سازمانهای کوانتومی ایجاد کنند یعنی سازمانهایی که یادگیرنده هستند جایی که در آن بهبود مستمر و یادگیری مداوم یک هنجار فرهنگی است این ۷ مهارت کوانتومی به طور مستقل عمل نمیکنند بلکه در یک مجموعه یکپارچه نشان داده میشوند دیدن کوانتومی، توانایی برای دیدن هدفمند مبتنی بر این منطق است که واقعیت ذاتاً ذهنی است و بر اساس انتظارات و باورها مشاهده کننده ظهور میکند تحقیق در مکانیک های کوانتوم ادراک انسان و ساختار دهی اجتماعی و عمده آنچه مادر جهان خارج مبینیم بر مبنای پیش فرض ها و باورهای درونی ما است (شلتون، ۲۰۰۱). مهارت دیدن کوانتومی، مدیران را قادر میسازد تا آگاهانه مقاصد و نیت خود را انتخاب کنند (زوکاو، ۱۹۷۹). تفکر کوانتومی به توانایی فکر کردن به شیوه متناقض و متضاد که از تحقیقات فیزیک کوانتومی ناشی شده است اشاره دارد.

طبق رویکرد کوانتومی به مدیریت برای افزایش اثر بخشی عملکرد خویش نیازمند رویکرد جدیدی به انسان فرایندها و اشیاء هستند که به جنبه های ذهنی غیر منطقی و بی نظم رفتار خود و زیر دستان مربوط میشود. (رضوی و عظیمی ثانی، ۱۳۹۲).

مدیریت مهارت‌های کوانتومی با قابلیت توان افزایش در کارکنان در جهت ارتقای قابلیت‌ها توانمندی‌ها و اثر بخشی مدیران و به ویژه کارکنان است (غلام زاده، ۱۳۹۲). سازمانها بدون داشتن مهارت‌های کوانتومی مدیریت و سازگاری با تکیه بر فعالیتهای نوآورانه در مقابله با چالشها فرصتها و تهدیدهایی که در پیش رو دارند قادر نخواهند بود به اهداف استراتژیک خود دست یابند این مهارتها به یکی از حیاتی ترین توانایی مدیران تبدیل شده و عملکرد کارکنان را به شدت تحت تاثیر قرار میدهد (اکبری، ۱۳۹۱). با توجه به لزوم داشتن نگاه کوانتومی در تحلیلهای سازمانی و لزوم تغییر رویکرد به سمت مدیریت کوانتومی نیازمند نوع جدیدی از مهارت‌های رهبری هستیم که بتواند به درک دقیقی از ماهیت سازمانها و کارکنان آنها به پیشبرد اهداف سازمان کمک کرده و با اتخاذ سازوکارهای مناسب، توان رقابتی سازمانها کمک کرده و با اتخاذ سازوکارهای مناسب توان رقابتی سازمانها را حفظ کند. مهارت‌های رهبر کوانتومی با توجه به ظرفیتهای فراوانی که دارد به عنوان راهکاری برای هدایت ظرفیت جذب دانش کارکنان تلقی میگردد با وجود این مدیریت کوانتومی هنوز که هنوز است نتوانسته است جایگاه خود را در کنار سایر مهارت‌های رهبری بیابد و بسیاری از جنبه های آن ناشناخته باقی مانده است (شلتون، ۲۰۱۰).

بنابراین در همین راستا ارائه خدمات ورزشی به عنوان ابزار استفاده در توسعه خدمات ورزشی انتخاب گردید. مراجعان ورزشی دارای نیازهای ویژه ایی هستند مثل افراد و مراجعان نابینا و ناشنوا به مکانهای ورزشی که خدمات خاص خودش را نیازمند هستند. از این رو به کار گیری فنون غیر مستقیم مانند مهارت‌های مدیریت کوانتومی که ممکن است به گونه ایی اثر بخش کاستی های آنها را بهبود بخشد و ترمیم نماید. این مراجعان مکانهای ورزشی به دلیل داشتن تقاضاها و نیازهای ورزشی مختلف دچار مشکلاتی میشوند که در بیشتر موارد با عدم دسترسی آسان، عدم مراجعه و مانند آنها مواجه هستند حال این پژوهش مطرح میشود که مراجعان چگونه میتوانند برای این مشکل و جذب فراگیری مراجعان تلاش کنند و ابزار و وسیله هایی او برای این تلاش چیست در این پژوهش تلاش میشود به این پرسشها پاسخ داده شود و همچنین به بیان اثر گسترش و توزیع خدمات ورزشی بر کاهش اختلالهای دسترسی مراجعان و افراد، ماندن ثبات و ترویج مهارت‌های ورزشی پرداخته میشود.

این پژوهش با هدف بررسی تاثیر مهارت‌های مدیریت کوانتومی بر فراگیری جذب مراجعان در اماکن ورزشی و کاهش نگرانی، شکایتهای تقاضا، دسترسی به منابع ورزشی، مشکلاتی که در جامعه ورزش خواه و جامعه مورد تقاضای ورزشی هست مشکلات و تغییر کلی طرز رفتار مراجعان با فرایند مهارت‌های مدیریت کوانتومی در فراگیری جذب در مکانهای ورزشی انجام میگردد.

در تئوری کوانتومی از مسیر مستقیم پیروی نمیشود بلکه سازمانها سیستمهایی زنده پیچیده و خود انطباق بوده و رشد تمایل سازمان است (مختاری نوری و خادم الحسینی، ۱۳۸۷). امروزه تغییرات سریع و مستمر جهان را به طور پیچیده ایی از حالت ثابت و قابل پیش بینی خارج کرده است در چنین جهانی توانایی مدیران را برای برنامه ریزی سازماندهی هدایت و کنترل به طور روز فزاینده ایی به مخاطره افتاده است مدیریت کوانتومی دیدگاه مدیران را در نگاه به پدیده ها از بالا به پایین و از برون به درون تغییر داده و معکوس میسازد اما چگونه این کار شاید با مجهز شدن به مهارتهای ۷ گانه کوانتومی ممکن است که عبارت است از نگاه کوانتومی تفکر کوانتومی احساس کوانتومی شناخت کوانتومی عمل کوانتومی اعتماد کوانتومی وجود کوانتومی (شلتون، ۲۰۰۱).

احساس کوانتومی توانایی احساس درونی خوبی داشته باشند بدون توجه به آنچه در بیرون اتفاق میافتد (دایر، ۱۹۹۸). وقتی آنها از این مهارت استفاده میکنند یاد میگیرند که چگونه ظاهر بدنشان را به وسیله تغییر در احساس قبلی دهند (عبادی لمر، ۱۳۹۴). با استفاده از مهارت احساس کوانتومی مدیران میتوانند به جای برجسته کردن مشکلات سازمانها، بر جنبه های مثبت رخدادها تمرکز داشته باشند (نورمی و دارلینگ، ۱۹۹۷). این مهارت مدیران را قادر میسازد تا بدون توجه به رویدادهای خارجی به شرایط حال حاضر سازمان احساس مثبت داشته تهدیدات و فرصتها ی محیطی را شناسایی کرده و اقدامات لازم را به کار بگیرند (شلتون، ۲۰۱۰)؛ و نیز به آنها امکان میدهد در ضعف قدرت را و در تهدیدها فرصت را ببینند و شور و شوق و شادابی را برای سازمان به ارمغان بیاورند (هندی، چارلز، ۲۰۰۵). یاد میگیرند که چگونه ظاهر بدنشان را به وسیله تغییر در احساس قبلی خود تغییر دهند آنها به طور مضاعفی از نقطه انتخاب ادراکی بین و محرک بیرونی و پاسخ درونی منتج شده آگاه میشوند (شلتون، ۲۰۰۴).

شناخت کوانتومی یعنی مهارت برای دانستن به شیوه خلاقانه و شهودی (غلام زاده، حاجت، ۱۳۹۳). شناخت کوانتومی ما را به کشف و شهود و میدارد و تفکر ذهنی را نهی میکند (درگی، پرویز، ۱۳۸۹). هر اندازه ایی که مدیران این مهارت را بیشتر میآموزند به خلق و آفرینش سازمانهای بیشتر اهتمام میورزند و همه افراد در در آن سازمانها به یادگیری از درون توجه میکنند و از این طریق قدر و منزلت اندیشه ی شهودی را میدانند (شلتون، ۲۰۱۰). مهارت دانستن و شناخت کوانتومی تیزاری برای میانبر زدن در فرایند سخت کوشی و تلاش نیست بلکه کاهش فرایندهای تکراری است که یک سازمان نیاز به انجام آن دارد. مدیرانی که مهارت دانستن کوانتومی را مطلوب میدانند نه فقط با افراد به شیوه ایی احترام آمیز و با بیش شهودی عمیق رفتار بلکه آنها خلاقانه یک حد آگاهی و تفکر ایجاد می کنند. مدیران متخصص در این مهارت چنین ممکن است از استعاره های راهنما برای کمک به آنها یی که در تعارض هستند در جهت دست یابی به سطح بالایی از دانستن شهودی استفاده میکنند (تیلور، ۱۹۹۴).

عمل کوانتومی: توانایی برای عمل به شیوه مسئولانه که مبتنی بر مفهوم کوانتومی پیوند فرعی (دلایل غیر محلی دور از هم (دارلینگ، ۲۰۰۱).

اعتماد کوانتومی توانایی اعتماد به فرایند زندگی که از نظریه آشوب مشتق شده است را اعتماد کوانتومی مینامند (دارلینگ و موجیسو، ۱۹۹۷). استفاده از مهارت اعتماد کردن کوانتومی مخصوصا در محیط‌های کاری سنتی جایی که ثبات و قابلیت پیش بینی ارزش محسوب میگردد. چالش ایجاد میکند این مهارت نیاز دارد که مدیران با روح قدرت و کنترل خود مقابله کنند (اوون، ۱۹۹۷).

وجود کوانتومی: توانایی برای برقراری ارتباط مستمر که طبیعت ارتباطی جهان را شناسایی میکند این مهارت مدیران را قادر میسازد مالک احساسات خویش باشند تا آنها را به دیگران نسبت دهند در یک ارتباط کوانتومی یعنی توانایی برای مرتبط شدن از نظر مفهومی به طریقی با دیگران که هر کس بتواند جهان را از طریق چنین ارتباطی است که بر بهار خواب‌های درونی و دفاعهای آتی غلبه میگردد افراد همان گونه که تحولات ادراکی را که در ارتباطات کوانتومی ذاتی هستند تجربه میکنند شروع به درک این نکته میکنند که واقعیتهای بیرونی آنها یک فراقنی از عقاید درونی آنها هستند (دایر، ۱۹۹۵).

دیدگاه کوانتومی جهان را به عنوان یک سیستم پویا خودسازنده خود کنترلی داشته باشند چنین سازمانهایی ویژگی‌ها مهارتها و وظایف مدیران باید متفاوت از نوع سنتی آن باشد تا بتواند محیط سازمانها ایشان را توسعه داده و آن را در جهت موفقیت و سر آمد بودن هدایت در رهبری نمایند سازمانها درصدد ایجاد توانایی‌های شخصیت پرس و جو گر ارتباط برقرار کردن ایجاد رفتار محترمانه ایجاد انگیزه در مخاطب برخورد پخته با مسائل آزادی فکر و حفظ آن و خود کنترلی هستند که همه اینها ممکن است با برخورداری از مهارتهای کوانتومی امکان پذیر شود مهارتهای کوانتومی و مدیران را با دید کاملاً متفاوت و عقلی بررسی داده افراد و تعارض رو به رو میکند مدیریت کوانتومی دیدگاه مدیران را در نگاه به پدیده‌ها از بالا به پایین و از برون به درون تغییر داده و معکوس میسازد اما چگونه؟

احساس کوانتومی توانایی احساس زنده و حیات بخش شناخت کوانتومی توانایی عمل به شیوه مسئولانه اعتماد کوانتومی توانایی اعتماد به فرایند و جریان زندگی مزیت کوانتومی توانایی برای برقراری ارتباط مستمر (شلتون و دارلینگ، ۲۰۰۱، ۲۶۵). شروع قرن ۲۱ را میتوان از نظر فناوری عصر کوانتوم نامید کلید تعالی سازمانی رهبری عالی است ۷ مهارت کوانتومی میتواند رهبران قرن ۲۱ را برای ایجاد سطح جدیدی از تعالی سازمان برای بهره‌برداری از قدرتمندترین انرژی جهان یعنی انرژی ذهن فعال کند اگر رهبران و سازمانها ایشان میخواهند در عصر جدید پیشرفت کنند باید جهش فکری و مهارتی جدید در مدیران با این شیوه رهبری پدیدار شود کوانتوم دیدگاه مدیران را در نگاه به پدیده‌ها از بالا به پایین و از برون به درون تغییر میدهد و معکوس میسازد. (۸).

مدیرانی که در مهارت **دیدن کوانتومی** توانایی خود را برای تعریف و آزمودن پیش فرضها و باورها مدلسازی میکند چنانچه کارکنان در امور دخالت داده نشوند به احتمال توانایی نگاه ادراکی نخواهند داشت توانایی احساس کوانتومی مدیران را قادر میسازد که احساس درونی خوبی داشته باشند بدون توجه به آنچه در بیرون اتفاق می افتد وقتی آنها از این مهارت استفاده میکنند یاد میگیرند که چگونه ظاهر بدنشان را به وسیله تغییر و احساس قبلی خود تغییر دهند. مهارت دانستن و شناخت کوانتومی ابزاری برای میان بر زدن در فرایند سخت کوشی و تلاش نیست بلکه کاهش فرایندهای تکراری است که یک سازمان باید انجام دهد مدیرانی که مهارت دانستن کوانتومی را مطلوب میدانند نه فقط با افراد به شیوه ای احترام آمیز و با بینش شهودی عمیق رفتار میکنند. بلکه خلاقانه جو آگاهی و تفکر را ایجاد می کنند از استعاره‌های راهنما برای به آنهاایی که در تعارض هستند در راستای دست یابی به سطح بالایی از دانستن شهودی استفاده کنند بنابراین برای چالش‌های بسیار مشکل خود راه‌های بسیار خلاق کشف می کنن (۱۰).

عمل کوانتومی عبارت است از توانایی عمل با احساس تعلق به کل کل سازمان کل جامعه و کل منظومه کیهانی هر چیزی در این جهان بخشی از یک همبستگی در کل پیچیده است که هر بخش بر دیگری اثر میگذارد و از دیگری تاثیر می گیرد این اصل کوانتومی تحول جدیدی در تعارض ایجاد کرد. اثر هر چیزی در جهان به طور پیچیده ای به هم وابسته است تفکر مدیران بر کل سیستم اثر می گذارد (۱۰). توانایی اعتماد به فرایند زندگی از نظریه آشوب مشتق شده است نظریه آشوب شیوه جدیدی برای نگرستن به تغییر و آشوبی را که همراه آن است فراهم میکند ارتباط کوانتومی (وجود کوانتومی) یعنی توانایی برای مرتبط شدن از نظر مفهومی به شیوه ای با دیگران که هر کس بتواند جهان را از طریق چشمان دیگری ببیند از طریق چنین ارتباطی است که بر ترسهای درونی و دفاعهای آتی غلبه میشود (۱۰).

سه نتیجه اصلی که از مدل کوانتوم حاصل میشود وضعیت آینده یک سیستم قابل تعیین است صرف نظر از این که توصیف‌ها شناخت ما را از وضعیت فعلی سیستم چه قدر دقیق است/ مشاهده کننده سیستم از محیط اطراف آن جدا نیست بررسی هر قسمت از سیستمک نه تنها بر پیامدهای سیستم تاثیر می گذارد بلکه قادر توانایی ما را برای ارزیابی سایر جنبه‌های سیستم محدود کند تعامل بین اشیا در یک سیستم واقعیت انکار ناپذیری است هیچ چیز در سیستم از روابط آن چیز با سیستم جدا نیست در این نوع رهبری تاکید بر این است که در هر حالت و موقعیت از سبک رهبری یا مدیریتی متفاوتی استفاده شود.

عمل کوانتومی احساس کوانتومی وجود کوانتومی شناخت کوانتومی نگاه کوانتومی تفکر کوانتومی اعتماد کوانتومی

نگاه کوانتومی: توانایی دیدن هدفمند باور به این که جهان ما تابعی از باورها و پیش داشته‌های درونی خودمان است اگر مدیران مقصودها و منظوره‌های خود را تغییر هند با دنیاهای دیگری سر و کار خواهند داشت و میتوانند به شیوه ای دیگر عمل کنند.

تفکر کوانتومی: توانایی به شیوه متناقض حرکت جهان و اشیاء به شیوه ای متناقض و با جهشهای ناگهانی و کاملاً پیش بینی ناپذیر همراه است به طوری که امور واقع در سطح کلان فپیغیر منطقی و نامحسوس به نظر میرسد. احساس کوانتومی: توانایی احساس زنده و توان بخش انرژی انسان و جهان هر دو از یک جنس است و قلب انسان کانون این انرژی است که قدرت میآفریند و بسیاری به افکار و عواطف ما بستگی دارد.

شناخت کوانتومی: توانایی شناخت شهودی جهان میدان انرژی و بستر تمام اشیاء این بستر همه جا حاضر و بی پایان است.

عمل کوانتومی: توانایی عمل پاسخگو یا نه بر اصل جداناپذیری استوار است که مطابق آن تغییر در هر جزء سریع به تغییر در اجزاء دیگر منجر میشود.

اعتماد کوانتومی: توانایی اعتماد به جریان زندگی این مهارت ریشه در بی نظمی دارد و این که عدم تعادل لازمه تکامل سیستم است.

وجود کوانتومی: توانایی زندگی کردن در روابط اجزاء در روابط زندگی میکنند احتمال ذرات احتمال روابط آنها است ذره ها با هم ادغام میسوند و مرز و هویت مشترک میگیرند و بدین ترتیب یک نظام کوانتومی پدید می آورد نظامی که بیش از جمع آن دو است. (شیلتون، ۲۰۰۱).

۲- پیشینه های داخلی و خارجی

پژوهشهای چندی در خارج از کشور بر اثر بخشی رویکردهای توزیع خدمات ورزشی در نیازهای ورزشی انجام شد که بر پایه یافته های به دست آمده تاثیر توسعه و گسترش خدمات ورزشی بر اختلالهایی که در دسترسی مراجعان مکانهای ورزشی را بیان میکردند با توجه به نقش نهادهای اجتماعی مختلف در ایجاد اعتماد اجتماعی نقش امکان ورزشی نیز به عنوان یک نهاد اجتماعی نقش امکان ورزشی نیز به عنوان یک نهاد اجتماعی میتواند جایی بحث و پژوهش باشد با توجه به بررسی این نقش در امکان ورزشی کشورهایی همچون استرالیا، نروژ، اوکراین و برخی کشورهای دیگر و پژوهش های محققانی مانند رضوی و همکاران، عظیمی ثانوی و همکاران، میرصفیان و همکاران که دارای امکان ورزشی مدرن هستند این سوال مطرح میشود که آیا امکان ورزشی که از نظر خدمات ورزشی در کشور از وضعیت مناسبی برخوردار هستند میتواند نقش ارائه آسان و سیار ورزش را انجام دهند و ایجاد اعتماد اجتماعی در امکان ورزشی چگونه صورت میگیرد و چه شرایطی باید وجود داشته باشد تا بتوان از این ظرفیت موجود بهره برد.

آقا بابایی (۱۳۹۲) در رساله دکتری خود با عنوان روابط چند گانه بین راهبردهای رهبری مثبت گرا و راهبردهای خود رهبری و میزان کاربست مولفه های مدیریت کوانتومی در دانشگاه اصفهان و دانشگاه تهران به بررسی روابط چند گانه بین راهبردهای رهبری مثبت گرد و راهبردهای خود رهبری و میزان کاربست مولفه های مدیریت کوانتومی در حوزه دانشگاه میپرداختند و نشان داد که پیاده سازی مدیریت کوانتومی و آموزه های و راهبرد های آن به صورت بارزی در ارتقای عملکرد و کارایی مدیران و کارکنان دانشگاهی موثر است. اکبری، (۱۳۹۱) در پایان نامه خود با عنوان بررسی افزایش بهره وری عملکرد پروژه ها از طریق تغییر مدیریت کلاسیک به کوانتومی (شرکت گاز به عنوان مورد) به بررسی افزایش بهره وری عملکرد پروژه ها از طریق مدیریت کلاسیک به کوانتومی پرداخته نشان داد که پیاده سازی مدیریت موانتومی تاثیرات مثبتی بر افزایش سطح بازدهی پروژه ها در سازمانها داشته است که تغییرات مذکور در پی تغییر سبکهای مدیریتی از کلاسیک به کوانتومی حاصل شده است. درگاهی (۲۰۱۳) نیز در بررسی مهارتهای مدیریت کوانتومی مدیران پرستاری در بیمارستانهای وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تهران علاوه بر بیان محاسن و تاثیرات مثبت این روش مدیریتی نوپا، بر میزان قابل قبول پیاده سازی مهارتهای مدیریت کوانتومی توسط مدیران پرستاری آن بیمارستانها پس از گذراندن کلاسهای آموزشی مهارتهای مذکور تاکید کرده است و نشان داد که پیاده سازی مفاهیم مدیریت کوانتومی در سازمانهای بهداشتی میتواند پیش بینی کننده مناسبی برای افزایش مولفه های اشتیاق شغلی، شیفتهای شغلی فداکاری شغلی و ارزش شغلی کارکنان باشد.

کلایمن (۲۰۱۱) در مقاله ایی با عنوان سازمانهای کوانتومی الگوی جدیدی برای رسیدن به نتایج موفقیتهای سازمانی و اهداف شخصی اشاره کرد که استفاده کوانتومی میتواند موجب دید وسیع تر درک بهتر آنها در سازمان و رژیم افزایش عملکرد سازمانی و بهره وری بیشتر سازمان شود. کاراکاس و کاواس (۲۰۰۸) در مقاله ای با عنوان توفان مغزی خلاق و تفکر منسجم مهارتهایی عنوان از ماهیت کاربردی برای مدیران قرن ۲۱ مهارتهای چند بعدی مدیریت کوانتومی را نام برده است پژوهشگران در این پژوهش بر این باورند که مهارتهای مدیریت کوانتومی میتواند نه فقط در سازمانها بلکه در فرایند آموزش مدیریت حضر معلمی و مربی گری و دیگر حوزه ها نیز کاربرد داشته و تاثیر گذار است.

یکی از مفاهیم هزاره سوم مدیریت کوانتومی است هدف مدیریت کوانتومی بالا بردن توان و اثر بخشی مدیران و کارکنان است که سعی دارد مفاهیم و اصول تئوری کوانتوم را به منزله رهنمودی جهت توصیف و تبیین پدیده های سازمانی و حل مسائل مدیریتی مورد استفاده قرار دهد (شیلتون و دارلینگ، ۲۰۰۱، ۲۶۴-۲۷۳).

آقا بابایی، هویدا و رجایی پور ۱۳۹۲ در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین راهبردهای رهبری مثبت گرا و مولفه های سازمان کوانتومی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. رضوی ۱۳۹۲ در پژوهش خود نشان داد که بین مهارت‌های کوانتومی مدیران و موفقیت آنان رویکرد مدیریت کیفیت اروپایی رابطه معناداری وجود دارد و جهت رابه مثبت است. گالاگر ۲۰۱۴ در پژوهش خود به این نتیجه رسید که مدیریت کوانتومی بر نشاط و شادی کارکنان تاثیر داشته است (Galagher, 2014:1551).

نظر پوری و همکاران (۱۳۹۶) طراحی مدل رهبری کوانتومی در سازمانهای دولتی با استفاده از رویکرد مدلسازی ساختاری - تفسیری نایج پژوهش رهبران و مدیران در سازمان برای ایجاد سبک رهبری کوانتومی باید با بهره گیری از نگاه کوانتومی و توانایی دیدن هدفمند سبک و شیوه تفکر و نگرش خود را متقارن با تفکر کوانتومی با تفکر کوانتومی و توانایی تفکر به شیوه متناقض قرار دهند تا از این طریق زمینه ساز شناخت کوانتومی شهودی مسائل در سازمان شوند. ایزدی و سیادت (۱۳۹۵) بررسی رابطه بین مدیریت کوانتومی با اشتیاق شغلی و سازگاری شغلی کارکنان دانشگاه اصفهان همبستگی مثبت و معناداری بین مولفه های دیدن کوانتومی تفکر کوانتومی شناخت کوانتومی عمل کوانتومی اعتماد کوانتومی وجود کوانتومی با سازگاری شغلی کارکنان دانشگاه اصفهان وجود دارد. سلیمی و همکاران (۱۳۹۵) رابطه بین مهارت‌های مدیریت کوانتومی و قابلیت‌های چابکی از طریق نقش میانجی هوش سازمانی در دانشگاههای دولتی منتخب اصفهان هوش سازمانی رابطه بین مهارت‌های مدیریت کوانتومی و قابلیت‌های چابکی سازمانی دانشگاههای منتخب اصفهان را به طور کامل میانجیگری میکند.

میر صفیان و سلیمی (۱۳۹۴) تعیین سهم نسبی مولفه های مدیریت کوانتومی بر رفتارهای کارآفرینی کارکنان سازمان ورزش و جوانان استان اصفهان مولفه های دیدن کوانتومی تفکر کوانتومی احساس کوانتومی شناخت کوانتومی عمل کوانتومی وجود کوانتومی و اعتماد کوانتومی پیش بینی کننده افزایش نوآوری ارتباطات ریسک پذیری و خودشناسی و شناسایی فرصت کارکنان بوده اند به همین سبب شاید پیاده سازی راهبردهای مدیریت کوانتومی در سازمان ورزش و جوانان و به ویژه زیر مجموعه آن در استان اصفهان به ارتقای رفتارهای کارآفرینی کارکنان آن سازمان بینجامد. عظیمی ثانوی و رضوی (۱۳۹۳) عنوان ارتباط میزان آشنایی و به کار گیری مهارت‌های کوانتومی مدیریت در سازمانهای ورزشی بین میزان آشنایی و به کارگیری مهارت‌های کوانتومی توسط مدیران ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد از این بین بیشترین میزان آشنایی و به کار گیری مربوط به عمل کوانتومی و کمترین میزان آشنایی و به کارگیری نیز به ترتیب مربوط به اعتماد کوانتومی و دیدن کوانتومی بود.

کاراکاس و کاواس (۲۰۰۸) طوفان مغزی خلاق و تفکر منسجم: مهارتهایی برای مدیران قرن ۲۱ مهارت‌های مدیریت کوانتومی نه تنها در سازمان ها بلکه در فرایند آموزش، معلمی، مربیگری مدیریت خطر و دیگر حوزه ها نیز کاربرد داشته و تاثیر گذار است. شارلتون در (۲۰۱۰) در مقاله ای با عنوان معنویت سلامت روان و فیزیک جدید به بررسی ادغام علم و معنویت و تاثیر این ادغام در حوزه بهداشت روان پرداخت علمی تغییر جهان و دیدگاه نظریه سستی روان و اصول جهانی معنوی را بررسی کرد و مجموعه ای از مهارت‌های کوانتومی را که ادغام علوم جدید با اصول بی انتهای معنوی و به طور گسترده ای شیوه های بهداشت روان بود ارائه داد. جک ولش رییس سابق شرکت جنرال الکتریک مفهوم دیدن کوانتومی دیدن کوانتومی را درک کرده است ولش اغلب در مورد استفاده جنرال الکتریک از سه اصل یادگیری صحبت میکرد انعطاف پذیری (قابلیت ارتجاع) سرعت و مرزهای نامحدود وی مدعی بود که جنرال الکتریک از این اصول برای ایجاد ظرفیت نامحدود وی مدعی بود که جنرال الکتریک از این اصول برای ایجاد ظرفیت نامحدود برای بهبود اوضاع استفاده میکند. روشن بودن مقاصد و نیت نقش مهمی در موفقیت ولش در تبدیل جنرال الکتریک به یک سازمان یادگیرنده کاملاً موافق ایفا نموده است مهارت دیدن کوانتومی اهمیت درگیر کردن همه ذی نفعان در فرایندهای برنامه ریزی و تعیین رسالت شرکت را به رهبران خاطر نشان میکند اگر آنها در این اور دخالتی نداشته باشند احتمالاً از نظر ادراکی در دیدن (دیدن تعمدی و هدفمند) و در نتیجه استفاده از امکانات و فرصتهای جدید ناتوان میشوند و در عوض آنها گرفتار ادراکات و مجموعه های ذهنی معنی خود میشوند و در اتخاذ انتخابهای ادراکی لازم برای برنامه ریزی موفق ناتوان میگردند جک استک رییس مشهور کمپانی اسپرینگ فیلد یک متفکر کوانتومی است او همکاران خود را به فراتر رفتن از راه حل‌های ساده انگارانه دوتایی و این یا آن و ارایه راه حل‌های بسیار ابتکاری برای رویارویی با چالشهای یادگیری سازمانی ترغیب میکند یک بار زمانی که رانندگان کامیون اعتصاب کردند و هیچ فولادی به کارخانه حمل نمیشد کارخانه تعطیل شد جک استک همه افراد را احضار کرده و از آنها سوال کرد که آیا هیچ نظری در مورد این که چه طوری توان بدون وقفه و بدون این که دیگران متوجه شوند فولاد را به کارخانه رساند دارند یا خیر شخصی استفاده از اتوبوسهای مدرسه و شخص دیگری استفاده از لباس روحانیت راهبردها را برای رانندگان پیشنهاد دادند مشکل حل شد اتوبوسهای مدرسه که به وسیله راهبردها رانده میشد مواد خام مورد نیاز را به کارخانه حمل میکرد استک اظهار میدارد ما همواره در حال انجام چنین کارهایی به ظاهر احمقانه ای برای نگهداری خطوط منفی خود هستیم و هیچ چیز مانع ما نشده و ما را متوقف نکرده است ما حتی برای وحشتناک ترین اوضاعی که تا کنون شنیده اید نیز چاره ایی اندیشیده ایم و آنها معمولاً جواب داده اند (ما را به هدفمان رسانده اند).

هرب کلمر مشهورترین مدیر اجرایی موسسه هواپیمایی ساوت وست الگو و سرمشقی برای این مهارت در صنعتی که نارضایتی مسافری و ناآرامی ها و ناراحتی های نیروی کار همه گیر شده است. هواپیمایی ساوت وست حتی بعد از حمله تروریستی ۱۱ سپتامبر که موجب کاهش سفرهای هوایی شده است به سودآوری خود ادامه میدهد ساوت وست هرگز هیچ یک از کارکنان خود را بیکار نکرده است و نماد ارایه خدمات غیر معمول به مشتریان است و به بهترین شکل ممکن در کارکنان خود ایجاد انگیزه میکند

پرورش روح ساوت وست کلید اصلی توانایی کلمر برای خلق سازمان یاد گیرنده ای است که توانایی انجام کارها را به شیوه ای متفاوت دارد برخی سازمانها تحقیق تاییدی (پرسشگری فهیمنانه) را برای ایجاد و گسترش مهارت احساس کوانتومی مورد استفاده قرار دهند پرسشگری فهیمنانه یا آنچه که به اصطلاح AI نامیده میشود مبتنی بر این فرض است که تغییر زمانی راحت تر اتفاق می افتد که افراد به جای تمرکز به مشکلاتی که باید حل شده یا تغییراتی که باید انجام شوند بر جنبه های مثبت و آنچه که به درستی در حال انجام است تمرکز کنند(مثبت اندیشی).

مدیر اجرایی شرکت کانن ریوزابوکاکو یک طرفدار و مروج عمل کوانتومی یا آنچه او آن را کار با هم برای خوب بودن همگانی مینامد است در شرکت کانن یکی از نمونه های عمل کوانتومی استفاده از انرژی خورشیدی برای بازیابی کارتریج های مدیریتی میباشد همچنین سازمان کانن عمیقاً متعهد به حقوق انسانی است کانن کلمه ژاپنی است که برای الهه مهربانی بودایی ها به کار میرود این سازمان به برخورد کاملاً دوستانه و دلسوزانه با کارکنان مصرف کنندگان و دیگر ذی نفعان بسیار معتقد است کاکو عمیقاً معتقد است که این روش نه تنها بر روش درستی برای موسسات تجاری و کارشان است بلکه سودآورترین روش نیز محسوب میشود به کار بردن مهارت عمل کوانتومی موجب میشود که رهبران انتخابهای پاسخگو و مسئولانه را انتخاب کنند زمانی که رهبران اعمالی نظیر مهربانی دلسوزی همدردی و صداقت را انجام میدهند بر طبق گفته های زوهر این اعمال تاس کوانتوم را میاندازند بنابراین این احتمال را افزایش میدهد که دیگر اشخاص داخل یا خارج سازمان متناسب با آن عمل کنند هر فرد خودش یک همبستگی غیر محلی با دیگران است و هر تصمیم فردی کل سیستم را تحت تاثیر قرار میدهد زمانی که رهبران شروع به استفاده از مهارت عمل کوانتومی میکنند تعهدشان به وحدت و یکپارچه گی موجب جهش کوانتومی (پیشرفت یا جهشی چشمگیر) میشود اگر این مهارتها در شرکت های انرون و ورلدکام وجود داشت تنها نمونه ای از سازمانهایی که اخیراً درگیر معاملات و کارهای غیر اخلاقی شده اند هزاران نفر چنان شغل و پس انداز بازنشستگیهایشان را داشتند در واقع مطلوبیت ها و خواسته های کل افراد با خود خواهی عده کمی زیر پا گذاشته شود شوک حاصل از آن همه جهان را تحت تاثیر قرار داد.

دی هاگ رهبر مبتکری که صنعت مالی را از طریق طراحی اولین سیستم کارت اعتباری بین المللی ویزا متصل کرده است درباره آشوب موجود در برنامه ریزی و به کارگیری این مفهوم جدید مطالبی را بیان کرده است او برای اولین بار واژه نظم آشوب گونه را برای تشریح سیستمهای سازمانی که مانند سیستمهای زیستی اغلب به صورت غیرقابل پیشبینی در حالتی بین نظم بی نظمی در نوسان هستند به کار برده است امروزه بیشترین زمان و انرژی دوران بازنشستگی وی در کمک و ترغیب رهبران از دیوهای درونی ترس و کنترل و یادگیری اعتماد به قدرت خلافت آشوب و بی نظمی میگردد استفاده از مهارت اعتماد کردن کوانتومی در محیطهای کاری سنتی جایی که قابلیت پیش بینی و کنترل ارزش محسوب میشود بسیار چالش برانگیز است با این حال فرایندهای سازمانی بسیار جدیدی مانند تکنولوژی فضای باز وجود دارند که توانایی گروهی از افراد برای خود سازماندهی سریع به روشهای معنی دار و سودمند نشان میدهند اصول سازماندهی یک گردهمایی فضای باز ساز قانون دو دامنه است.

ریچارد و سملر مدیر اجرایی ارش سموکو در سائو پائولو برزیل نمونه و الگویی از مهارت بودن کوانتومی است عزم و تلاش وی برای تغییر سموکو از شرکتی با فرهنگ رقابت جویانه و خصمانه به یک محیط کاری مشارکتی و مساوات طلبانه نه تنها موجب تحول در زندگی کارکنان سموکو شده است بلکه روابط خانوادگی و شاید حتی روابط اجتماعی جامعه برزیل را نیز تحت تاثیر قرار داده است سملر فرهنگ فعلی سموکو را به عنوان یک مفهوم مشترک نهایی و عمیق توصیف میکند که در آن ساعات کار انعطاف پذیر بسته های حقوق و مزایا که کارکنان میتوانند از میان آنها انتخاب کنند و چرخشی بودن مدیریت واحدها دیده میشود و افراد آزادی عمل زیادی برای فعالیت و برقراری ارتباط با دیگران دارند این تغییرات موجب تبدیل سموکو یک شرکت سنت و سلسله مراتبی به یک سازمان یادگیرنده که پذیرای تغییرات مستمر است شده است اگر رهبران خواستاران این هستند که به طور کامل مهارت بودن کوانتومی را در داخل سازمانهایشان جاری سازند باید اولویت های سازمانیشان را معکوس کنند (تغییر دهند) محیطی ایجاد کنند که افراد بدون ترس ارز تنبیه بتوانند با دیگران به صورت افقی و عمودی ارتباط برقرار کنند هنگامی که آنها چنین کاری را انجام دهند درمییابند که برتری و پیشرفت پیامد جانبی همکاری و مشارکت است و این که بهبود روابط موجب نتایج موثرتری میشود.

در سال ۲۰۱۰ پرفسور وارگاس در مقاله ای با عنوان ضرورت استراتژی مهارتهای کوانتومی فیزیک سرمایه های فکری و بررسی مدیریت دانش در حوزه بحران با هدف درک مفهوم سرمایه های فکری iC و یادگیری سازمانی los همچنین چشم انداز جدیدی برای ایجاد los با اجرای راهبردهای رقابتی مانند راهبردهای کوانتومی بیان کرد. با استفاده از مهارت های فیزیک کوانتوم در حوزه مدیریت مدیران می توانند و از طریق علوم پایه در حیطه مدیریتی خود به خوبی و به طور گسترده به دنبال مسائل معاصر باشند(۱۴).

اماکن ورزشی در دانشگاهها قصد دارند که چه طور شروع به پیشرفت کنند ابزارهای سنتی را دور از دسترس قرار دهند در حل کردن محتویات ابزارهای سنتی ممکن است ترجیح داده باشد که سوالهایی در مورد اثرات آنها بر روی مکانهای ورزشی یا به طور آسانی و راحت مکانهای ورزشی را به سمت عقب فشار دهند.

حفظ و استمرار عادت به ورزش، نمایشگاهها و فستیوالهای ورزشی، بازارهای پخش پخش محصولات ورزشی، هدایا و یادگارهای ورزشی، مکانهای سیار ورزشی، صنایع ورزش از اموری برای پیاده سازی و همگانی کردن ترویج ورزش و خدمات

محسوب میشوند. در روستاها و مناطق که در آنها باشگاه‌ها و اماکن ورزشی تاسیس نشده اند باید مکانهای ورزشی سیار فعال باشند حتی اماکن ورزشی سیار به تعدادی زیاد از افرادی که نمیخواهند برای استفاده از ابزارها ورزشی بروند میتوانند موثر واقع شوند این سالنهای ورزشی متحرک با ایجاد بروشورهایی جهت تبلیغ ارائه خدمات را به در خانه های مردم آورده و آنها را از حالت ورزشکاران بالقوه به صورت ورزشکاران واقعی در می آورد.

بر طبق تئوری خدمات عمومی اغلب فراهم میکنند امکاناتی را چون به دلیل دخت عوامل مختلف (بازاری) شکست و نامیدی دارد در کل اجتماع فراهم میآورند سطح مطلوبی از خدمات را در یک قسمت (در حد بضاعت) شود را فراهم میآورند بیشترین میزان از خدمات در قسمت پایین تر که حاصل همگرایی انگیزش و تحرک هست برای استفاده، از خدمات عمومی باید افزایش یابد.

۳- روش پژوهش

شیوه پژوهش فعلی مرور ساختار یافته است که برای گردآوری مراحل مرور نظامند از موجودی های ارائه شده در پژوهش استفاده شده است در این پژوهش مرور در سه مرحله انجام گرفته زیرا که انتخاب اماکن ورزشی مناسب در روند توزیع ورزش موضوع بسیار مهمی است.

۳-۱- طراحی مرور گام ۱

هدفهای مرور در گام طراحی تعیین شده است در این گام عملهای زیر انجام گرفته است

الف- شناختن نیاز به مرور پژوهشها: با بررسی اسناد و متنها و پژوهشهای صورت گرفته شده در گام ۱ تعیین شد که اگر مکانهای ورزشی میخواهند در محیط پر تغییر موجود به ماندگاری فکر کنند باید دست به کسب راههای مبتنی بر تفکر حرفه ایی بزنند در این راستا باشگاههای ورزشی باید با سودمندی از مکانهای ورزشی سیار و تحویل و ارائه خدمات سیار و تکیه بر نیازها و درخواستهای ورزشکاران و مراجعان در این راه گام بردارند از این جهت با تمرکز به پژوهشهای صورت گرفته شده در حیطه و قلمرو تحویل و ارائه خدمات آسان و سیار و اماکن ورزشی سیار در جهت ارائه در ساختار و متن مکانهای ورزشی ضرورت دارد. با استفاده از مهارتهای جدید (مهارت‌های کوانتومی) مدیران به متخصصان تغییرات معتبر تبدیل شده و موجب تغییر خود سازمانها یشان به صورت عمیق میشوند رهبرانی که شخصیت استفاده از این مهارتها را در داخل فرایندها و شیوه های سازمانی دارند شیوه های جدید فراتر از ناتوانی یادگیری سازمانی و ایجاد یادگیری مداوم خواهند داشت آنها استادان تغییر معتبر خواهند شد به طوری که پیوسته در حال تغییر خود و سازمانهایشان از داخل به خارج هستند (۱۱). اصول و ساز کارهای کوانتومی تاکید زیادی به ویژگی رفتار رویکردهای اقتضایی دارد. تقویت روابط اجتماعی ایجاد فضایی برای خلاقیت و ابتکار جامعه یافتن منابع و شخصیت هایی قدرتمند مواجهه با مشکلات بدون فرار از آنها گسترش روابط خارجی تشویق یادگیری هدفمند آوردن آینده به حال (۱۵، ۴). چارچوب و ساختار سازمان کوانتومی مدلی شامل ارتباطات متقابل و سیال بین رهبر و پیرو است سازمانی شامل اعتماد ارزشها یادگیری معنویت گفت و گو و تفکر با هم حل مشکل (۱).

ب- پرسشهای پژوهش:

در پژوهشهای صورت گرفته شده از چه مفهوم ها و بخش هایی در زمینه ارائه خدمات آسان و سیار برای دادن خدمات و سرویس دهی به مکانهای ورزشی استفاده شده است.

پژوهشهای صورت گرفته شده در زمینه ارائه خدمات مهارتهای کوانتومی مدیریت برای دادن خدمات باشگاههای ورزشی از جهت جامعه پژوهش در چه موقعیتی بودند؟

ج- شناخت پایگاههای اطلاعاتی و منابع اطلاعاتی اعتبار یافته و متناسب: در جهت جواب دهی به سوالات اساسی مطرح شده در بالا اقدام به شناسایی منابع اطلاعاتی کتابشناختی ایرانداک، سیویلیکا، نورمگز، سید و پورتال جامع علوم انسانی و انگلیسیس (گوگل اسکالر، ساینس دایرکت، امرلاد، لستا، اسکوپوس، دواج، گیگا لیب) شد در این مرور نظامند ۱۹۰۰ به عنوان منشاء جستجو ۲۰۱۷ به عنوان نقطه شروع ۱۳۹۷ به عنوان انتهایی ترین زمان پراکنش پژوهشها لحاظ گردیده است.

۳-۲- مرور پیشینه ها: (گام ۲)

در جهت بازایی و به کارگیری از منابع پژوهشی متناسب اماکن ورزشی ما قبل به جستجو در پایگاههای اطلاعات کتابشناختی اقدام گردیده است جستجوها با استفاده از عملگرهای بولی و کلید واژه های اخص و بازایی منابع و متناسب با عنوان چکیده و کلید واژه صورت گرفته است. به همین جهت پژوهشهایی که اقسام دیگر اماکن ورزشی(شامل باشگاههای تخصصی و غیره صورت گرفته بود از این مرور منسجم حذف گردیدند با لحاظ کردن حقییات و ویژگی های پژوهش موجود سرانجام تعداد ۲۰ پژوهش که ۶ رقم به زبان انگلیسی و ۱۴ رقم پژوهش فارسی مورد بررسی قرار گرفتند.

۴- یافته‌ها

در پژوهش حاضر اوضاع فعلی حاکی از آن است که اماکن ورزشی ناگزیر هستند از الگوهای (ترکیبی) مانند باشگاه‌های سیار، ارائه آسان و سیار خدمات در اماکن ورزشی مراجعان را با سودمندی از قوانین ارائه سان و سیار و حتی ایجاد اماکن سیار برای راحتی و دسترسی آشنا سازند تا توانایی به دست آورند هدفهای اماکن ورزشی را بیشتر شناسایی کنند و با مراجعان و نیازهای آنها به نحو اثرگذاری آشنا شوند و بر اساس این شناسایی اماکن ورزشی به گسترش و سرویس دهی خدمات خود میپردازند این رویکرد اثر بخشی مکانه ورزشی و باشگاه‌ها را به ور قابل ملاحظه ایی بالا برده و در ضمن ارائه تصویری مناسب از باشگاه‌ها و دیدگاه مثبتی به این کار مفید داده و وظیفه محوله به اماکن ورزشی را تغییر و تحول میدهد مرور اسناد ارائه خدمات سیار در اماکن ورزشی در این پژوهش نشانگر این است که ایجاد الگوهای ارائه خدمات مانند باشگاه سیار جهت کودکان بالاترین کاربرد را در سطح باشگاه‌های سطح کشور دارا بوده است این الگو از چند قسمت متشکل شده است؛ که شامل خدمات ارائه شده، قیمت جا و مکان جهت برپایی و اقدامات ترغیبی. باشگاه‌های ورزشی توانسته اند استانداردهای رواج، شیوه‌های فراگیری اطلاعات فرهنگی را در تمام بخشهای باشگاه تا حد ممکن ترویج دهند اما باز هم جای خالی وجود دارد و این الگوی فرهنگ سازی در تمام بخشهای مکانهای ورزشی مشابه یک سلسله میباید پس تکنیک و وسیله‌هایی به کار میبرند و آن را مشابه یک راه کار استفاده میکنند اما باز هم جامعه ورزش خواه خواستار کوشش بیشتری میباشد. یافته مهم دیگر در بررسی پژوهش‌ها در زیر آمده‌است.

هنگامی که رهبران این مهارت‌های کوانتومی را مورد استفاده قرار میدهند به جای اینکه فراقنی کنند و احساسات خود را به دیگران نسبت دهند مالک احساسات خود میشوند وقتی این امر انجام شد آنها پی میبرند که کل ارتباطات در واقع فرصتهای یادگیری فوق العاده ای هستند در واقع آنچه را که کیلمن ۲۰۰۱ و شیلتون ۱۹۹۹ از آن به عنوان سازمانهای کوانتوم یاد میکنند ایجاد نمایند سازمانهایی که در آنها تمامی ذی نفعان میدانند که چگونه به پتانسیل (توان) نامحدود میدان کوانتومی دسترسی پیدا کنند بنابراین سازمانهای کوانتوم در واقع سازمانهای یادگیری هستند جایی که بهبود مستمر و یادگیری مداوم جز هنجارهای فرهنگی محسوب می‌شود.

۴-۱- نقش سازماندهی شده و مدیریتی مراجعان در ارائه خدمات در باشگاه‌های ورزشی و اماکن ورزشی

یافته ها حاکی از آن است که مدیریت و تنظیم باشگاه‌های ورزشی باید اول فضایی را به وجود آورد که مراجعان این باور را داشته باشند که ارائه آسان و سیار یک برتری هست در این میان مراجعان مکانهای ورزشی باید برنامه های تعلیم ارائه خدمات سیار ورزشی شامل: اجرای کارگاههای تعلیمی برای مراجعان را ایجاد کنند این عمل در جهت ایجاد توانایی و قادر بودن جهت کسب مهارت در مراجعان برای اجرای نقشها و الگوها و ماموریت های متفاوت در راستای ارائه خدمات آسان و سیار میشود وقتی که مراجعان از لازمه و ضروریات ارائه خدمات آسان و سیار راضی شوند میتوانند جستجوی تکنیکهای ارائه خدمات آسان و سیار را آغاز کنند که در جهت برآوردن نیازهای مراجعان مراجعان باید به این مساله توجه کنند که ارائه خدمات ورزشی سیار با ترویج و گسترش سرویس دهی و خدمات مراجعان به پایان نمیرسد بلکه روندی است که بعد از گسترش و پراکنش همین طور مداومت دارد. پژوهشها نشانگر آن است که تطبیق و سرویس دهی و خدمات با نیازها و روشهای ارتباط با مراجعان مسائلی هستند که باید لحاظ شوند تاثیر شاخه‌ها و سوگیری خدمات در سرویس دهی و خدمات باشگاه‌های ورزشی و سوگیری بازار در ارائه خدمات مختلف به طور وسیعی در زمینه های مدیریت و سازماندهی و ارائه آسان و سیار مورد بررسی و موشکافی قرار گرفته است لزوم پیاده سازی، به سوگیری محیط زندگی فرد بستگی دارد و این لازمه سازماندهی فرهنگ سازمانی در باشگاه‌های ورزشی است. در حقیقت مراجعان باید قبول کنند این پایه و بنیاد را که مراجعه کنندگان هسته اصلی و نقطه دست یابی باشگاه‌ها هستند و مراجعان باید تمام قدرت و کوشش را در امتداد پاسخگویی نیازهای اطلاعاتی و خدماتی مراجعان ورزش از اقدامات اساسی در ارائه سیلر خدمات ورزشی است. با وجود این رویکرد اماکن ورزشی سازمان و موسسه ایی ورزش مدار شمرده میشود که در آن تمام اقدامات ایجاد، آماده سازی، نگهداشتو بازیابی و ارائه و عرضه، با لحاظ کردن نیازهای مراجعان و کاربران و سوگیری مراجعان به آن در نظر گرفته میشود و در این مسیر فقط به تامین نیازهای اطلاعاتی مراجعان در حداقل وقت و روش مناسب، جز پایه اقدامات اماکن ورزشی را شامل میشود.

یافته ها نشان میدهد تمرکز و دقت به جلب رضایت افراد و اشخاص و مراجعان و پایداری افراد باقی مانده قسمتی از مشخصه های اساسی در سنجش مقدار پیشبرد اماکن ورزشی است. اشاعه و پراکنش مراجعان به عنوان ماحصل استمرار فرهنگی میباشد که مقدار پیشبرد فرهنگی سازمان را تعیین میکند و در نهایت هدف فرهنگی اماکن ورزشی در سازمانها افراد مدار است که در بعضی پژوهشها کم رنگ است با این وجود ضرورت دارد با ایجاد و ترسیم برنامه هایی مانند برنامه ورزش مداری، ارائه خدمات سیار با عملهای نوآورانه شخص محور و همه گیری به سمت جلب حداکثر کاربران و مراجعان قدم بگذارند در این امتداد اماکن ورزشی باید موانع، اصول، گامهای جلب ورزشکاران، مراجعان و خواهان ورزش را بررسی کرده و با یک برنامه تدوین یافته و مداوم و منسجم عناصر جلب و مانعیت‌های جلب و جذب مراجعان

ورزشی به مکانهای ورزشی را ارتقاء دهند که این اطلاعات در پژوهش‌ها مشاهده شد. مدیریت کوانتومی زمینه مشورت هم افزایی و ارائه ایده های جدید توسط کارکنان را فراهم مینماید(فایر هوم، ۲۰۰۴).

جدول ۱: یافته های پژوهشگران در حوزه ورزش برگرفته از مقاله های مختلف

هدف	تاکید پژوهشگران	پژوهشگران	نتایج
ارائه خدمات در باشگاههای ورزشی سیار حرفه ایی در اماکن ورزشی	تأثیر ورزش درمانی اثر بخشی ورزش درمانی در انگیزش مهارتهای ورزشی نقش ورزش در استمرار موجودیت فرهنگی تاکید ورزش عاملی برای رشد و شناخت فرهنگی و اخلاقی و اجتماعی	درگاهی و همکاران ایزدی و همکاران سلیمی و همکاران عظیمی ثانوی و همکاران	آموزش استفاده و به کار گیری ورزش
نقش سیار باشگاهها در ارائه خدمات سیار در باشگاههای متحرک	عوامل مستقیم و غیر مستقیم و اثر بخش نقش شبکه های ورزشی سیار در تقویت فرهنگ ورزش در جامعه تشویق منافع ورزشی برای عادت توزیع و نقش تاسیس و گسترش ورزش در توزیع شرایط فرهنگی راه کارهای افزایش ورزش در جامعه تولید و اشاعه ورزش فاصله زیاد سرانه ورزش در میان باشگاهها	محمد هادی مختاری نوری و همکاران میرصفیان و همکاران نظر پوری و همکاران واعظی و همکاران	ارتقاء شاخص ورزش
سمت گیری بازار در سرویس دهی خدمات باشگاههای ورزشی	توسعه فرهنگ ورزش شاخص ورزش و ورزش دوستی در رشد و بالندگی ترویج فرهنگ ورزش ارائه خدمات جنبی با کیفیت بهتر و کمیت بیشتر فرهنگ ورزش دوستی بهبود ارتقای عوامل موثر حمایت از ورزش دوستی و ورزش توزیع توسعه ورزش و ورزش خواهی نقش باشگاههای ورزشی در توسعه فرهنگ ورزش خواهی شناسایی علایق ورزشی مردم ورزش به عنوان روش کسب اطلاعات ورزشی تأثیر ورزش تأثیر مردم به ورزش تشویق ورزش دوستی و وظیفه اصلی باشگاهها تاکید ورزش بر قدرت تصویر نزدیکی از دیگران شناخت ابعاد ورزش شیوه ویژه ورزش محدودیت و موانع ورزشی ایجاد عادت ورزش پرداختن به ورزش و ورزش خواهی جهت توسعه فرهنگی و صیانت فرهنگ ملی وجود ورزش و ورزش خواهی شخصی و عمومی زمینه علاقه مندی به ورزش خواهی نقش ورزش در توسعه باشگاهها و اماکن ورزشی مطالعه عامل توسعه و ایجاد فرهنگ ورزش خواهی	آقا بابایی و همکاران اکبری و همکاران	کاربرد زیاد داشتن
کاربست و تولید ورزش	نقش وب سایتهای ورزشی بر خط ایجاد سامانه بر خط ورزش در ایران فروش اینترنتی ورزش نقش باشگاهها به عنوان جز جدایی ناپذیر در گسترش افق ذهنی	درگی و همکاران رضوی و همکاران شلتون عبادی لمر	آشنایی با شیوه های نوین دسترسی به ورزش دلخواه
وجود ضرورت	گروه بندی سنی برای ورزشها صنایع ورزشی نمایشگاهها و فستیوالهای ورزشی دسترسی ورزشهای ورد احتیاج مرتب سازی ورزشها بر اساس موضوع	غلام زاده و همکاران میر صفیان و همکاران	تخصصی کردن ورزشها در رده ها و رشته های مختلف
فضا و محیط پیاده سازی	باشگاههای سیار ورزشی ایجاد و گسترش باشگاههای ورزشی در شهر و روستا طرح باشگاههای ورزشی سیار به اقصى نقاط کشور طرح باشگاههای ورزشی سیار آموزش خاص باشگاههای ورزشی واحد سیار	هندی ۱۳۹۲ تیلور ۱۹۹۴ گالاگر ۲۰۱۴ کاراکاس و کاواس ۲۰۰۸	از بین بردن موانع موجود در دسترسی

هدف	تاکید پژوهشگران	پژوهشگران	نتایج
	شبکه باشگاه‌های ورزشی مجراهای مناسب توزیع ورزش نقش باشگاه‌های ورزشی در تحقق آرمانها و توسعه و تعمیق فرهنگ ورزش سهم باشگاه‌های ورزشی سیار تبلیغ وسیع درباره باشگاه‌های سیار تطبيق باشگاه‌های ورزشی با فناوری ها واحد‌های سیار و غیر سیار تحت عنوان پست فرهنگی باشگاه سیار باشگاه‌ها ابزار اساسی رشد فرهنگ ورزشی		
ترغیب عملکرد راه کارها و پیاده سازی	تاکید بر شاخص های اجرایی ابزاری موثر در نظارت بر عملکرد باشگاه‌ها ارائه راه کارهای نو تاکید نقش رسانه ها مسئولان و مدیران اجرایی راه کارهای مختلف اجرایی برنامه های کاربردی	شیلتون ۲۰۰۱ زوکاو ۱۹۷۹ دایر ۱۹۹۸ دارلینگ ۱۹۹۷ کالایمن ۲۰۱۱ گلشن ۱۳۹۵	اشتراک یافته ها و راه کارها

۴-۲- جمع بندی نهایی پژوهش‌ها

مرور موشکافی به دست آمده از جدول ۱ نشانگر این است که کمترین مقدار در رابطه با مقوله ارائه خدمات ورزشی در باشگاه‌ها و اماکن ورزشی با کمترین مقدار، در ارتباط با مقوله نقش سازماندهی و کنترل و تنظیم مراجعان در اماکن ورزشی است که نشانگر خلاء پژوهشهای صورت گرفته شده میباشد. در این امتداد، چالش مهم و اساسی برای پیاده سازی ارائه خدمات در باشگاه‌های ورزشی پیشنهاد داده میشود. مدیران و مسئولان و سرپرستاران باشگاه‌های ورزشی در جهت ارتقای این عمل، اداب و فرهنگ سازمانی مناسب را در اماکن ورزشی آماده سازند هم چنین برنامه هایی برای قادر سازی و کسب مهارت در مراجعان و تعلیم هایی برای ارتقاء شاخص های فردیتی برای پیاده سازی و اجرای اقدامهای عملی ارائه خدمات سیار فراهم سازند. پیام کوانتوم این است که کل این است که کل فرای جهان و از جمله انسان هستی یا موجوداتی پویا آگاه و مرتبط با هم هستند مفاهیم کوانتومی بر گرفته از مطالعه شیلتون بوده و موضوعی جدید برای رهبری در مدیریت تلقی میشود که یک مدل از مهارتهای تعاملی جدید و پارادایمی از تفکر را برای افزایش اثر بخشی فراهم میکند زیرا بر این اصل استوارند که انرژی کوانتومی مهمترین اصل بوده و علت وقوع همه چیز در جهان است و جنبه مادی این جهان را در درجه دوم اهمیت قرار میدهد (شیلتون، ۲۰۱۰). مهارتهای کوانتومی در قرن ۲۱ بین رشته های علمی مختلف بر تلاش در جهت باز تعریف رویکردها و شناخت انسان در مورد پدیده های آشوبناک و پیچیده شد رشد و نفوذ علمی تئوری کوانتوم چنان بود که اصول و مفاهیم آن به صورت پارادایمی در سایر رشته های علمی در علم مدیریت مورد استفاده قرار گرفت (محمد هادی، ۱۳۹۰).

۵- نتیجه گیری

بنابراین میتوان چنین ادعا کرد که توزیع ورزش و خدمات ورزشی بر کاهش مشکلات مراجعه کنندگان و باشگاه‌ها تاثیر مثبت خواهد داشت از این رو به نظر میرسد که ارائه خدمات سیار ورزشی یکی از شیوه های بسیار کم هزینه بی خطر و بدون عارضه جانبی است که باید در مقابله با مشکلاتی رو به سوی مراجعان باشگاه و اماکن ورزشی مورد توجه قرار گیرد؛ و مطالعه مرورها نشانگر این است که پژوهشی به طور ساختار یافته و کامل در زمینه ارائه خدمات و سرویسهای باشگاه‌های ورزشی صورت گرفته است پس نتیجه پژوهش فعلی مرور کاملی از پژوهشهای صورت گرفته شده در زمینه ارائه در باشگاه‌های ورزشی را نشان میدهد لذا با توجه به نتایج حاصل از تحلیل داده های این پژوهش راه کارهای ذیل به عنوان مهمترین راه کارهای ارتقاء فرهنگ ورزش و ورزش خواهی و دسترسی آسان ارائه میشوند با خدمات رایگان ارائه خدمات سیار از سوی باشگاه‌های ورزشی جهت توسعه و ترویج خدمات ورزشی راه کارهای مناسبی مدون نمود به عبارت دیگر با توجه به تاثیر آن بر خدمات رایگان ارائه سیار بر خدمات باشگاه‌ها و نحوه ارائه آنها به مراجعان لازم است باشگاه‌ها ضمن حفظ و تداوم رسالت خود در مورد ارائه خدمات پایه و رایگان اندیشه ی خاصی را نیز برای بقاء و ادامه فعالیت خود مدون سازند. نظر به ضرورت طرح موضوع و حائز اهمیت بودن مبحث توزیع در باشگاه‌های ورزشی در عصر کنونی و همچنین آمادگی بیشتر باشگاه‌ها و مکانهای ورزشی در مواجه با بحرانهای دسترسی پذیری و نیز به منظور تداوم و استمرار خدمات بهتر از سوی باشگاه‌ها تلاش نویسندگان مقاله حاضر آن است که با استناد به دیدگاههای محققان مطرح در این حوزه و با توجه به ضرورت نیاز به طرح چنین موضوعی در عصر پیش رو موضوع حاضر را برای انواع دباشگاه‌ها و اماکن ورزشی طرح نمایند. میتوان از طریق کاربرد روشهای ارائه خدمات سیار تا حدودی کسری دسترسی باشگاه‌ها را جبران و افزایش جذب مخاطبان و افزایش جذب مخاطب را تضمین نمود بنابراین عملی شدن خدمات رایگان سبب میشود تا

مکانهای ورزشی جهت ارائه خدمات بهتر و با کیفیت تر به کاربران با موانع پیش روی باشگاه‌ها مبارزه و در کوتاهترین زمان ممکن به نیازهای مراجعه کنندگان پاسخ دهند. بدین وسیله از همه افراد صاحب نظر و مراکز پی گیری در امر توسعه نشر و علاقه مندی به ارتقای سطح ورزشی تقاضا میشود که پس از مطالعه مقاله طی گزارشی موقعیت، امکانات، توانایی ها ی تخصصی، برنامه های آموزشی و علمی موجود و محدودیت ها و مشکلات خویش را هر چه سریعتر بیان تا بتوان از امکانات موجود در ترغیب به ورزش و ورزش خواهی و توسعه ورزش استفاده نمود.

تئوری‌های پیچیده علمی جدید را به مهارت های عملی و کاربردی تبدیل کرده است این مهارتهای کوانتومی رهبران را برای یک تغییرز اساسی در روش تفکر و مدل‌های ذهنیشان به چالش میطلبد هنگامی که رهبران این مهارتها را مورد استفاده قرار میدهند آنها اعتماد بسیار بیشتری به تغییرات پیدا نموده و پذیرای یادگیری مستمر میشوند رهبرانی که شهامت تلفیق این مهارت‌ها را با فرایندها و عملکردهای سازمانی دارند روشهای نوینی را برای حرکت فراسوی ناتوانی های سازمانی و ایجاد گروههای یادگیری مستمر کشف خواهند کرد آن‌ها عامل اصلی تغییر شد و خود و سازمانها یشان را از درون به بیرون تغییر می‌دهند.

منابع

۱. اکبری، عباس ۱۳۹۱ بررسی افزایش بهره وری عملکرد پروژه ها از طریق تغییر مدیریت کلاسیک به کوانتومی (شرکت گاز به عنوان مورد). پایان نامه کارشناسی، ۶۶-۷۱. دانشکده مدیریت، دانشگاه علم و صنعت ایران، ۶۶-۷۱.
۲. ایزدی، خلیل؛ سیادت، سید علی ۱۳۹۵. بررسی رابطه بین مدیریت کوانتومی با اشتیاق شغلی و سازگاری کارکنان دانشگاه اصفهان - نوآوری های مدیریت آموزشی. سال یازدهم، شماره سوم، ۲۵-۳۳.
۳. آقا بابایی، مرضیه ۱۳۹۲. روابط چندگانه بین راهبردهای رهبری مثبت گرا و راهبردهای خود رهبری و میزان کاربست مولفه های مدیریت کوانتومیدر دانشگاه اصفهانو دانشگاه تهران، رساله دکتری، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، ۷۳-۷۷.
۴. آقا بابایی، ر؛ هویدا، ر؛ رجایی پور، س ۱۳۹۲. رابطه راهبردهای رهبری مثبت گرا و مولفه های سازمان کوانتومی، راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۶(۳)، ۱۶۹-۱۶۵.
۵. درگاهی، حسین؛ پرتویشایان؛ زینب، رازقندی، علی اکبر، مروجی، مینا ۱۳۹۵. مدیریت کوانتومی، مدیریت سمی، مطالعه مروری در چهارچوب نظام مدیریت آزمایشگاه، فضا و آزمایشگاه و تشخیص، شماره ۳۱، ص. ۴۷-۳۴.
۶. درگی، پروین ۱۳۸۸، مدیریت کوانتومی، ۴-۱- www.dargi.ir
۷. رضوی، سید محمد حسینیو عظیمیانوی، بابک ۱۳۹۲. اولویت بندی و بررسی میزان آشنایی با مهارتهای کوانتومی در سازمانهای ورزشی کشور. اولین همایش ملی مهندسی مدیریت کسب و کار، دانشگاه تحصیلات تکمیلی صنعتی و فناوری پیشرفته، ۵.
۸. زرگپ، سید مجتبی ۱۳۸۹. به کار گیری مفاهیم جدید برای خلق سازمانهای یادگیرنده، فصلنامه پرونده مدیریت، سال ۴، شماره ۱۴،
۹. سلیمی، محمد حسین؛ رجایی پور، سعید؛ سیادت، سید علی؛ بیدرام، حمید ۱۳۹۵. رابطه بینمهارتهای کوانتومی و قابلیت‌های چابکی سازمانی از طریق نقش میانجی هوش سازمانی در دانشگاههای دولتی منتخب اصفهان، فصلنامه پژوهشهای مدیریت عمومی، سال نهم، شماره ۳۳،
۱۰. سلیمی، محمد حسین؛ رجایی پور، سعید؛ سیادت، سید علی؛ بیرام، حمید ۱۳۹۷. رابطه بین مهارتهای مدیریت کوانتومی و قابلیت‌های چابکی سازمانی از طریق نقش میانجی هوش سازمانی در دانشگاه های دولتی منتخب اصفهان. پژوهشهای مدیریت عمومی سال نهم، شماره ۳۳، ص. ۱۳۸-۱۱۳.
۱۱. شلتون، شارلوت؛ دارلینگ، جان ۱۳۸۸. مدل مهارتهای کوانتومی در رهبری پارادایم نوینی برای ارتقای رهبری اثر بخش، ترجمه ابراهیم گلشن، مجله تحول اداری، مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی، ۴۲، ۴۳-۶۶.
۱۲. عبادی المر، صالح ۱۳۹۴. تاثیر مدیریت کوانتومی بر افزایش بهره وری کارکنان سازمان - کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصادو علوم انسانی، ترکیه، استانبول. شرکت مدیران ایده پردازان پایتخت ایلپا.
۱۳. عظیمی ثانوی، بابک، رضوی؛ محمد حسین ۱۳۹۳. ارتباط بین میزان آشنایی و به کار گیری مهارتهای کوانتومی مدیریت در سازمانهای ورزشی - مدیریت ورزشی، دوره ۶، شماره ۴، ص. ۶۲۵-۶۱۳.
۱۴. عظیمی ثانوی، بابک؛ رضوی، سید محمد حسین، ۱۳۹۳. ارتباط بین میزان آشنایی و به کار گیری مهارتهای کوانتومی مدیریت در سازمانهای ورزشی، فصلنامه مدیریت ورزشی، دوره ۶، شماره ۴.
۱۵. غلام زاده، حجت ۱۳۹۳. مهارتهای کوانتومی در مدیریت آموزشی، ۶-۱.
۱۶. قربانی، علی؛ مقدم، متینه؛ هرندی، آزین. ۱۳۹۸. بررسی تاثیر مهارتهای کوانتومی مدیریت بر عملکرد نوآورانه کارکنان با توجه به نقش ظرفیت جذب دانش و تسهیم دانش مطالعه موردی: کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، فصلنامه مدیریت سازمانهای دولتی، دوره ۸، شماره ۱،

۱۷. گلشن، ابراهیم ۱۳۹۵. مدل مهارت‌های کوانتومی در مدیریت پارادایم نوینی برای ارتقای رهبری اثر بخش، فصلنامه تحول اداری ۷(۴۰)، ۴۴-۵۲.
۱۸. محمد هادی، فریبرز ۱۳۹۰. پارادایم کوانتومی در مدیریت فرهنگ سازمانی. سال نهم، شماره ۲۳. ص. ۷۱-۹۴.
۱۹. مختاری نوری، جمیله؛ سید محمد ۱۳۸۷. کاربرد مدل کوانتومی در رهبری پرستاری؛ نشریه دانشکده پرستاری مامایی شهید بهشتی. دوره ۱۸. شماره ۶۱- ص. ۵۶-۷۹.
۲۰. میر کمالی، سید محمد؛ حاج خزیمه، مجتبی ۱۳۹۸. بررسی رابطه مهارت‌های کوانتومی مدیران و آمادگی کارکنان برای تغییر سازمانی مورد (کارکنان دانشگاه تهران). فصلنامه علمی آموزشی علوم دریایی، شماره ۱۹، زمستان ۹۸.
۲۱. میرصفیان، حمیدرضا؛ سلیمی، مهدی ۱۳۹۴. تعیین سهم نسبی مولفه های مدیریت کوانتومی بر رفتارهای کارآفرینی کارکنان سازمان ورزش و جوانان استان اصفهان. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. دوره ۳ شماره ۱. ص. ۸۵-۹۷.
۲۲. نظر پوری، امیر هوشنگ؛ عارف نژاد؛ محسن، شریعت نژاد؛ علی ۱۳۹۶. طراحی مدل رهبری کوانتومی در سازمانهای دولتی با استفاده از رویکرد مدلسازی ساختاری- تغییر چشمانداز، مدیریت دولتی، شماره ۲۹. ۱۵۳-۱۳۵.
۲۳. واعظی، رضا؛ عدنان راد؛ اعظم، شاه محمدی، مرضیه؛ ۱۳۹۳. نگرشی به تغییر از منظر آموزه های اسلامی و رابطه ان با آمادگی کارکنان برای تغییر. فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی، دوره ۳، شماره ۸ و ۹. ص. ۱-۳۰.
۲۴. هندی، چارلز ۱۳۹۲ استعاره ی جدید مدیریت، ۵۵ برگرفته از سایت www.modiryar.com
25. Abdullah JB Kassim J M (2011). Instructional leadership and attitude towards organizational change among secondary schools principal in pahang, Malaysia. Procedia social and behavioral science, (15)pp:33,4-33-90
26. Darling. R.(2008). Effective conflict management: use of a wolker w. earl the behavioral style model, leadership and organizational development journal, vol, 22, no,pp: 230-242
27. Dyer,W.W.(1998). Wisdom of the age, harper-colins, new york, ny.
28. Fairholm, M.R(2004). Anew science out line for leadership development. Leadership and organization development journal, 25(4). 369-383.
29. Galagher, E.N(2014). Social support and omotinal intelligence as predictors of subjective well- being. Journal personality and individual differences, 44-(7). 1551-1561.
30. Karakas, F. and Kavas, M.(2008). Creative brain storming and integrative thinking: skills for twenty- first century managers. Journal of development and learning in organization,22(2). 8-11. KilmanR.H.(2011). Quantum organizatio: a new paradigm for achieving organizational success and personal meaning: Newport cost, CA: Kilmann diagnostic, pp: 77-83.
31. Mcneill,F.Mand thro, E(1994). Fuzzy loyic: a practical aproache. academic press, boston,ma,1994.
32. Nurmi,R.W,Darling. J.R(1997). International management leadership, international business press, newyork, ny. Owen, H.(1997). Examding our now: the story of open space technology. Pdarrett- Koehler, sanfrancisco, CA.
33. Richards, C.W(1996). Agile manufacturing: beyond lead? Production inventory management journal, 37(2), 600-640.
34. Shelton, C. (2010). Spirituality, mental health and nwew the new physics. International journal of applied psychoanalytic stadies, vol7.no.2, pp: 161-171.
35. Shelton, C.(2010). Spiritadlity, mental health and the new phsics, international journal of applied psychoanalytic studies, vol,7no,2.pp:161-171.
36. Shelton, C. Darling.(2003). Using new science concepts to creat learning organization. management decision, vol.10, no,6. Pp: 353-360.
37. Shelton, C.D.and Darling J.R(2004). Frome chaos to order: exploring new fromtiers in conflict management organization development journal, 22(3), 22-41.
38. Shelton, C.K.and Darling J.K(2013). The quantum skills model in management: a new paradigm to enhance effective leadership. Leadership a organization development journal, 22(6). 164-273.
39. Shelton, C.K.and Darling,J.R(2001) the quantum skills medline management a new paradigm to enhance effective leadership. Leadership a organization development journal, 22(6), 264-273.
40. Shelton, C.K.AND Darling,j.r(2001). The quantum skliis model in management: a newparadigm to enhance effective leadership. Leadership a organizational development journal, 22(6), 264-273.
41. Shelton, C.youmg,j. LIU,Q(2005). Management in an age of complexity: quantum skills for the new millemium international journal of human resource development and management, VOL5, NO, 2. 111-127.

42. Shelton, charlotte and darling, (2003). USING NEW SCIENCE CONCEPTS TO CREATE LEARNING ORGANIZATION journal of learning organization, vol,10, no, 6. 2003, pp: 353-360.
43. Tayler, E. (1994). Radical conduct of research. New metaphysical foundation of modern science, 345-373.
44. Vargas, J.(2010). THE NECESSITY OF PHYSICS QUANTUM SKILLS STRATEGIES. Acta universitalis danubius, 8(3), 129-132.
45. Zukar,G(2012). The dancing wali masters: an overview of the new physics. Random house.

A look at the background to the concept of effectiveness in improving quantum management skills in systematic review

Behnam Mazaheri

Master of Strategic Management in Sports Organizations, Payame Noor University, Garmsar Branch

Abstract

Aim: The purpose of this study is to review the research on the use of the concept of quantum management skills in the direction of people in sports venues in order to identify and apply it in sports venues and the research vacuum in the research to complete future research.

Research method: The research method is systematic review. For this purpose, related researches were searched and identified in 5 Persian databases and 7 foreign databases between 2005 and 1400. The research was the result of research that after controlling and reviewing the research by researchers, 20 of the most relevant cases were used for this research.

Findings: Findings showed that the research method in Iran was a quantitative approach using a questionnaire and outside Iran was a combination of two quantitative and qualitative approaches and the tools used were a questionnaire and an interview.

Conclusion: The results showed that due to the role of technology transformation, managers and clients of sports venues can use their methods such as services based on quantum management skills, services, models to attract managers and clients and the orientation of sports venues to their professional position. In order to provide client-centered services and improve the satisfaction of managers and clients to sports venues.

Keywords: Quantum Management Skills, Sports Organizations, Strategic Management

بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱

کد مقاله: ۷۰۰۷

سهیلا اکبری^۱، فاطمه رمضانی^۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران بوده است. روش تحقیق مورد استفاده از نوع توصیفی، همبستگی بود. در تحقیق حاضر جامعه آماری مورد بررسی عبارت است از معلمان دوره ابتدایی شهر تهران که به تعداد ۱۲۰ نفر می باشند. حجم نمونه متناسب با تعداد افراد جامعه تعداد ۹۲ نفر می باشد و روش نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده انتخاب شده است. جهت جمع آوری داده ها از پرسشنامه های استاندارد استفاده شده است. در این پژوهش برای سنجش متغیرهای پژوهش از پرسشنامه های استاندارد استفاده شد. برای سنجش هوش اخلاقی از پرسشنامه استاندارد هوش اخلاقی (لنینک و کیل، ۱۹۹۸) و برای سنجش عدالت سازمانی از پرسشنامه استاندارد (مورمن، ۱۹۹۸) و برای سنجش عملکرد شغلی از پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی اچپو (۲۰۰۰) استفاده شد. هم چنین جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره با استفاده از نرم‌افزار SPSS۲۱ استفاده شده است. نتایج فرضیه اصلی نشان داد که بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. نتایج فرضیات فرعی نشان داد که بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد و بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.

واژگان کلیدی: هوش اخلاقی، عدالت سازمانی، عملکرد شغلی، دوره ابتدایی

۱- کارشناسی تربیت بدنی گرایش رفتار حرکتی

۲- کارشناسی مدیریت بازرگانی

۱- مقدمه

به طور کلی انسان‌ها در بعد فردی و شخصیتی دارای ویژگی‌های خاص اخلاقی هستند که پندار، گفتار و رفتار آنها را شکل می‌دهد. استمرار یک نوع رفتار خاص دلیل بر آن است که این رفتار یک ریشه درونی و باطنی در عمق جان و روح فرد یافته است که آن ریشه را خلق و اخلاق می‌نامند. دامنه اخلاق را در حد رفتارهای فردی تلقی می‌کنند اما رفتارهای فردی وقتی که در سطح جامعه یا نهادهای اجتماعی تسری پیدا می‌کند و شیوع می‌یابد به نوعی به اخلاق جمعی تبدیل می‌شود که در فرهنگ جامعه ریشه می‌دواند و خود نوعی وجه غالب می‌یابد که جامعه را با آن می‌توان شناخت. عدالت به عنوان یک نیاز اساسی برای زندگی جمعی انسان‌ها همیشه در طول تاریخ مطرح بوده است. یکی از دشواری‌های بحث عدالت، ابهام در تعاریف و معانی آن است. در زبان عربی برای برخی واژه‌ها بیش از ده مترادف وجود دارد و واژه عدالت نیز از چنین ویژگی برخوردار است که برخی از آن‌ها شامل: قسط، قصد، استقامت، وسط، نصیب، حصه، میزان، انصاف و غیره است. امروزه با توجه به نقش فراگیر و همه‌جانبه سازمان‌ها در زندگی اجتماعی انسان‌ها، نقش عدالت در سازمان‌ها بیش از پیش آشکار شده است. در عصر حاضر سازمان‌ها در واقع آینه تمام نمای جامعه بوده، تحقق عدالت در آنها به منزله تحقق عدالت در سطح جامعه است. به همین دلیل، عدالت سازمانی به طور گسترده‌ای در رشته‌های مدیریت، روان‌شناسی و رفتار سازمانی مورد تحقیق و مطالعه قرار گرفته است. عدالت در سازمان نمودی از ادراک کارکنان در مورد برخوردی منصفانه در کار است. ارزیابی عملکرد به عنوان یکی از معیارهای مهم در قضاوت درباره اثربخشی کارکنان و یا غیراثربخش بودن آن‌ها برای سازمان به حساب می‌آید. با آگاه نمودن کارکنان از عملکرد آنان، زمینه پرورش آن‌ها فراهم شده و آن‌ها تلاش آگاهانه‌ای برای جایگزین ساختن رفتارهای مناسب و حذف رفتارهای منفی و غیر اثربخش خواهند داشت (سید جوادین ۱۳۸۸). ارزیابی عملکرد عبارت است از ارزشیابی دوره‌ای عملکرد کاری کارکنان توسط سرپرست بلافاصله وی. تحقیقات نشان داده است که شناخت استانداردها و مکانیزم‌ها در ارزیابی عملکرد با عدالت سازمانی ارتباط نزدیکی دارد. به زعم تانگ، فهم فرایند ارزیابی عملکرد در درک عدالت رویه‌ای نقش مؤثری دارد. کی‌ونی و آلن (۱۹۸۸) معتقدند مشارکت در توسعه استانداردهای ارزیابی عملکرد موجب درک کارکنان از عدالت سازمانی شده، از نظر رن (۱۹۹۸) هدف‌گذاری در ارزیابی عملکرد موجب افزایش درک عدالت سازمانی در میان کارکنان می‌شود. از آنجا که یکی از عرصه‌های ظهور و تحقق عدالت سازمانی، ارزیابی عملکرد است، بنابراین، در ارزیابی عملکرد، عدالت توزیعی به عادلانه بودن امتیازهای عملکرد اشاره دارد. محققانی که به بررسی امتیازهای واقعی و عدالت توزیعی پرداخته‌اند، معتقدند امتیازدهی بهتر با عدالت توزیعی بیشتر رابطه دارد. همچنین، عدالت رویه‌ای ارزیابان به عادلانه بودن رویه‌های مورد استفاده در طی ارزیابی عملکرد اشاره دارد. عدالت رویه‌ای در سیستم ارزیابی عملکرد، به درک عادلانه بودن رویه‌های ارزیابی عملکرد که از سازمان اقتباس شده، مربوط می‌شود.

هدف از این پژوهش بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران می‌باشد.

۲- بیان مساله

بیشتر مدیران به اهمیت مدیریت عملکرد، در بهبود عملکرد کارکنان و هم‌سویی عملکرد آنان با هدف‌های شرکت و افزایش اثربخشی نظام مدیریت منابع انسانی، (شامل: جبران خدمت، توسعه و جانشین پروری) پی برده‌اند با این وجود تحقق نظام مدیریت عملکرد در نظام آموزش و پرورش، هنوز یکی از چالش‌های دایمی مدیریت سازمان‌ها محسوب می‌شود. تغییرات شگرف و مستمر جهان امروز، تنوع و پیچیدگی مسائل موجود در سازمان‌ها و محیط پیرامون آنها موجب شده است که مدیران تنها با اتکا به برنامه ریزی مبتنی بر اطلاعات و آمار دقیق بتوانند وظایف خود را اجرا کرده، به اهداف سازمان جامعه عمل پوشانده و نسبت به محیط خود واکنش‌های مناسب نشان دهند (حسین زاده و ناصری، ۱۳۹۶).

امروزه آموزش و پرورش همگانی به عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار شناخته شده است. هر کشوری در جهان بخش بزرگی از درآمد ملی خود را برای گسترش، بهبود و کارایی آن اختصاص می‌دهد. در واقع آموزش و پرورش رکن اساسی جامعه انسانی است و یکی از اهداف عمده آن پرورش و آموزش کودکان و نوجوانان توسط معلمان و مدیران است. اغلب صاحب نظران و متفکران مسایل تربیتی بر این نظرند که معلمان، بزرگترین و مهمترین عامل موثر در جریان تعلیم و تربیت هستند. بنابراین بی‌راه نیست اگر گفته شود شالوده و اساس یک سیستم آموزشی موفق را معلمان تشکیل می‌دهند. سازمان‌ها در دنیای پویا و پرمخاطره‌ای امروزی برای اینکه بتوانند بقای خودش را تحکیم بخشند، باید مدیران و کارکنان خود را ملزم به رعایت اصول اخلاقی و فراگیری هوش اخلاقی نمایند. هوش اخلاقی است که از دیرباز آدمی به‌پژوهش و تفحص در مورد ابعاد، تظاهرات، ویژگی‌ها و انواع آن علاقه‌مند بوده است. در این بین، یکی از ابعاد هوش تحت عنوان «هوش اخلاقی» جزو عرصه‌هایی است که تحقیقات چندان منسجم و نظام‌مندی در جهت شناخت و تبیین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های آن در حد و اندازه سایر انواع هوش صورت پذیرفته است و همین امر خود دشواری‌های بسیاری را در راستای تمیز دقیق مؤلفه‌ها و ویژگی‌های آن بر سر راه محققین ایجاد می‌نماید. با توجه به پژوهش‌های اندکی که در مقالات داخل کشور در این زمینه مشاهده می‌شود، دور از انتظار نیست که تعاریف و نظریات مربوط به این مقوله را در حال طی کردن مراحل ابتدایی خود بدانیم. هدف این مقاله تعمق در مورد معانی مطرح شده در حوزه هوش اخلاقی و نقد و بررسی آنها به منظور دستیابی به مبنای نظری مناسب در راستای ساخت ابزاری جهت اندازه‌گیری آن و

همچنین تعیین مداخلات مؤثر در افزایش این بعد از هوش در پژوهش‌های بعدی می‌باشد و در راستای تحقق این امر پژوهش حاضر می‌تواند جزو قدم‌های آغازین راهی طولانی و پُرثمر باشد (سلیمی، ۱۳۹۵). هوش اخلاقی با زندگی درونی ذهن و نفس^۱ و ارتباط آن با جهان رابطه دارد و ظرفیت فهم عمیق سوالات وجودی و بینش نسبت به سطوح چندگانه هوشیاری را شامل می‌شود. آگاهی از نفس، به عنوان زمینه و بستر بودن یا نیروی زندگی تکاملی خلاق^۲ را در بر می‌گیرد. هوش اخلاقی به شکل هشیاری ظاهر می‌شود و به شکل آگاهی همیشه در حال رشد ماده، زندگی، بدن، ذهن، نفس و روح درمی‌آید. بنابراین هوش اخلاقی چیزی بیش از توانایی ذهنی فردی است و فرد را به ماوراء فرد^۳ و به روح، مرتبط می‌کند. علاوه بر این، هوش اخلاقی فراتر از رشد روانشناختی متعارف است. بدین جهت خودآگاهی شامل آگاهی از رابطه با موجود متعالی، افراد دیگر، زمین و همه موجودات می‌شود. (وگان^۴، ۲۰۱۶). عدالت و اجرای آن یکی از نیازهای اساسی و فطری انسان است که همواره در طول تاریخ وجود آن بستری مناسب جهت توسعه جوامع انسانی فراهم کرده است. یکی از مهمترین پیامدهای عدالت سازمانی رضایت شغلی است. از طرف دیگر، ارزیابی اثربخش عملکرد منابع انسانی موضوعی است که فکر بسیاری از مدیران را به خود جلب کرده است. اغلب آنان به دنبال رویکرد یا راهکار عملی هستند از طریق آن بتوانند عملکرد کارکنان خود را بهبود بخشیده و زمینه‌های رشد و تعالی را فراهم ساخته و بر مزیت‌های رقابتی خود بیفزایند. رسیدن به اهداف سازمان در گروی توانایی نیروی انسانی در انجام امور محوله است. با توجه به بررسی‌های به عمل آمده در آموزش و پرورش و اینکه معلمان به عنوان مهمترین رکن آموزشی می‌باشند فقدان عدالت وعدم توجه به اخلاقیات معلمان می‌تواند ضربات جبران ناپذیری بر بدنه آموزشی وارد نماید و در نهایت منجر به کاهش عملکرد شغلی و کاهش اثربخشی و کارایی و کاهش بهره‌وری را به دنبال خواهد داشت. نیروی انسانی به عنوان یکی از مهمترین عوامل در پیشبرد اهداف و ارتقای بهره‌وری سازمان‌ها محسوب می‌شود. بنابراین بهبود عملکرد و بهسازی نیروی انسانی نیاز انکار ناپذیری برای سازمان‌ها است و مدیریت عملکرد ابزاری برای دستیابی به این هدف است. ارزیابی عملکرد نسبت به بسیاری فنون و روش‌های بهبود سازمانی بسیار کم هزینه تر، آسانتر و ملموس تر است. با توجه به توان بالقوه ارزیابی عملکرد در بهسازی نیروی انسانی اگر از این ابزار به درستی و مطابق نیازهای روز استفاده شود نیازی به تغییرات بنیادین و صرف هزینه‌های بالا نخواهد بود، علت و هدف اصلی از انتخاب موضوع تحقیق بررسی رابطه بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران است، سوال اصلی این پژوهش این است که آیا بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد؟

۳- پیشینه پژوهش

دهقانی فیروز آبادی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی همبستگی هوش اخلاقی و تعهد سازمانی کارکنان مراکز توان بخشی سازمان بهزیستی شهر یزد در سال ۱۳۹۳ می‌باشد. پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش کارکنان توان بخشی سازمان بهزیستی شهر یزد بوده که به روش تمام شماری، ۱۵۰ نفر از کارکنان حاضر به همکاری وارد مطالعه شدند. یافته‌ها نشان داد میانگین و انحراف معیار خرده مقیاس‌های تعهد سازمانی شامل: عاطفی (۲۶/۷۴ - ۵/۲۵)، مستمر (۲۸/۵۲ - ۳/۳۰) و هنجاری (۲۷/۸۷ - ۲/۵۰). نتایج نشان داد که بین هوش اخلاقی و تعهد سازمانی در کارکنان مراکز توان بخشی بهزیستی شهر یزد همبستگی مثبت و معنادار وجود دارد ($r = 0.10/0 = P = 0.428$). نتایج نشان داد که همبستگی مثبت و معنادار هوش اخلاقی و تعهد سازمانی بدین معناست که با افزایش هوش اخلاقی، تعهد سازمانی افزایش پیدا می‌کند. بررسی راهکارهای توسعه‌ی مؤلفه‌های هوش اخلاقی یا تعهد سازمانی در کارکنان مراکز توان بخشی سازمان بهزیستی پیشنهاد می‌گردد.

زارعی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی رابطه اخلاق کار اسلامی با رفتار شهروندی سازمانی معلمان پاکدشت انجام شد. این پژوهش از نوع توصیفی همبستگی است. داده‌های بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS، از طریق محاسبه ضریب همبستگی پیرسون و روش رگرسیون همزمان مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که بین اخلاق کار اسلامی و رفتار شهروندی سازمانی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

کردی و صانعی (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی رابطه فرهنگ اخلاقی و رفتار شهروند سازمانی با میانجی‌گری نقش تناسب فرد-سازمان پرداخته است. این پژوهش از نوع پژوهش‌های همبستگی (الگوسازی معادله ساختاری) همچنین بر اساس هدف، جزء تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود. جامعه آماری تحقیق کارکنان اداره آموزش و پرورش شهرستان شاهرود می‌باشد که تعداد ۱۴۰ نفر بوده و با استفاده از جدول کرجسی مورگان تعداد ۱۰۳ نمونه انتخاب و پرسشنامه در بین آن‌ها توزیع گردید. در این پژوهش جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت انجام یافته است. در درجه اول استفاده از روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری اطلاعات از طریق مطالعه‌ی کتاب‌ها، مجلات، مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های مختلف انجام گرفت. در درجه دوم استفاده از روش میدانی که در این بخش اطلاعات به وسیله‌ی پرسشنامه از افراد نمونه جمع‌آوری گردید. به منظور جمع‌آوری از پرسشنامه فرهنگ اخلاقی از مقیاس رویز-پالومینو و مارتینز-کاناس (۲۰۱۴)، متغیر رفتار شهروندی سازمانی از مقیاس کاردونا و همکاران (۲۰۰۴) و متغیر تناسب فرد-سازمان از مقیاس کیبل و جوگ (۱۹۹۶) استفاده شد. در این پژوهش از مدل‌یابی معادلات ساختاری با

1. Spirit
2. Creative life force of evolution
3. Transpersonal
4. Vegan

کمک روش حداقل مربعات جزئی و نرم افزار PLS و SPSS، جهت آزمون فرضیات و صحت مدل استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد تمامی فرضیات تحقیق مورد تایید قرار گرفته اند. بطوریکه فرهنگ اخلاقی با رفتار شهروند سازمانی و تناسب فرد-سازمان رابطه مثبت و معنی‌داری داشت. تناسب فرد-سازمان با رفتار شهروند سازمانی نیز رابطه مثبت و معنی‌داری باهم داشتند. همچنین بررسی نقش میانجی تناسب فرد-سازمان در رابطه بین فرهنگ اخلاقی و رفتار شهروند سازمانی نیز مورد تایید قرار گرفت.

محمدی (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی تاثیر هوش اخلاقی بر عدالت سازمانی اداره ورزش و امور جوانان شهرستان اردبیل پرداخته بود. برای این منظور با توجه به ابعاد عدالت سازمانی و هوش اخلاقی، پرسشنامه ای محقق ساخته تدوین و در اختیار کارکنان سازمان تربیت بدنی قرار گرفت. این تحقیق از نظر هدف تحلیلی-توصیفی است. جامعه آماری این تحقیق را تقریباً کلیه مدیران و کارمندان اداره ورزش و امور جوانان شهرستان اردبیل تشکیل داده اند. به دلیل محدودیت جامعه آماری، کل جامعه به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد که در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده ها از رگرسیون چند گانه استفاده شده است. نتایج بدست آمده نشان می دهد که هوش اخلاقی بر تمام ابعاد عدالت سازمانی تاثیر مثبت دارد.

ژانگ^۱ (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر هوش اخلاقی و هوش عاطفی بر رفتار شهروندی سازمانی می‌باشد. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی از نوع علی و کاربردی می‌باشد. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای می‌باشد حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان محاسبه گردید. از آنجایی که در روش مدل یابی معادلات ساختاری به حداقل حجم نمونه سه برابری تعداد گویه ها نیاز هست، بنابراین حجم نمونه حداقل ۲۵۵ نفر در نظر گرفته شده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از روش مدل یابی معادلات ساختاری و نرم افزار AMOS و SPSS انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد هوش اخلاقی و هوش عاطفی بر بهره وری نیروی انسانی تأثیرگذار است. دو بعد درستکاری و مسئولیت‌پذیری بر رفتار شهروندی سازمانی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. دلسوزی و بخشش بر رفتار شهروندی سازمانی تأثیر نداشته است.

چن لی^۲ (۲۰۱۸) بررسی تأثیر هوش معنوی و اخلاقی در ارتقای سلامت اجتماعی و اداری در سازمان پرداخته است. این تحقیق از منظر هدف و ماهیت از نوع کاربردی به شمار می‌آید. این مطالعه به تأثیر هوش معنوی و اخلاقی در ارتقای سلامت اجتماعی و اداری می‌پردازد. این پژوهش در حوزه مدیریت رفتار سازمانی می‌باشد. جهت جمع آوری اطلاعات سازمان مورد مطالعه بر حسب اهداف تحقیق، از پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه تحقیق با سوالات بسته - پاسخ تنظیم شده است. روش‌ها و تکنیک‌های آماری مورد استفاده در تحقیق نرم‌افزار آماری SPSS ۱۹ و نرم‌افزار Excel می‌باشد. از طریق نرم‌افزار SPSS در تجزیه و تحلیل داده‌ها، به بررسی جداول فراوانی، جداول توصیف داده‌ها و وزن‌دهی برای نشان دادن نتایج تحقیق پرداخته شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل تفکر انتقادی، معنای شخصی، آگاهی متعالی، موقعیت هوشیاری، مسئولیت‌پذیری، صداقت و درستکاری، دلسوزی و بخشش بر متغیر وابسته سلامت اداری و اجتماعی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارند.

ژانگ^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی رابطه معنویت در محیط کار، عدالت سازمانی و اعتماد سازمانی با عملکرد شغلی پرداخته است. داده‌های حاصل با استفاده از آزمونهای ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که بین معنویت محیط کار، عدالت سازمانی و اعتماد سازمانی با عملکرد شغلی رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که هر سه متغیر معنویت محیط کار، عدالت سازمانی و اعتماد سازمانی توانایی پیش‌بینی عملکرد شغلی را دارند.

دیویدسون^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی رابطه اخلاق حرفه‌ای با سلامت روانی و عدالت سازمانی کارکنان پرداخته است. ابزار گردآوری داده‌ها سه پرسشنامه اخلاق حرفه‌ای کرستن و همکاران (۲۰۱۱)، سلامت روانی (GHO-28) و عدالت سازمانی مورمن (۲۰۰۰) بود. با افزایش میزان سلامت روانی در افراد، میزان اخلاق حرفه‌ای در آنان افزایش می‌یابد و برعکس. با افزایش عدالت سازمانی، میزان اخلاق حرفه‌ای در افراد افزایش می‌یابد و برعکس. بین میانگین نمرات اخلاق حرفه‌ای، سلامت روانی و عدالت سازمانی در کارکنان با جنسیت و مدارک تحصیلی مختلف، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. به طور کلی بین اخلاق حرفه‌ای با سلامت روانی و عدالت سازمانی کارکنان رابطه معناداری وجود دارد.

سانگ^۵ (۲۰۱۵) در پژوهش به بررسی رابطه ساده و چندگانه عدالت سازمانی و عملکرد شغلی پرداخته است. در عدالت سازمانی مطرح می‌شود که باید به چه شیوه‌هایی با کارکنان رفتار شود تا احساس کنند با آنها به صورت عادلانه رفتار شده است. عدالت سازمانی شامل دو حیطه توزیعی و رویه‌ای است. طبق فرضیه‌های پژوهش عدالت سازمانی با عملکرد شغلی کارکنان رابطه مثبت دارد. نتایج نشان داد که بین عملکرد وظیفه‌ای و عملکرد زمینه‌ای با عدالت توزیعی رابطه وجود ندارد اما رابطه بین عملکرد وظیفه‌ای و عدالت رویه‌ای بین عملکرد زمینه‌ای و عدالت رویه‌ای رابطه و بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی رابطه معنادار بود. همچنین رابطه بین عدالت و عملکرد برای زنان معنادار بود ولی در مردان معنادار نبود.

1. zhang
3. chen le
1. zhang
2. Dayvidsoun
3. Sang

جولیا (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه ساده و چندگانه عدالت سازمانی و عملکرد شغلی است. در این پژوهش ۴۸۰ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه هادر ایالت پنجاب با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای متناسب با حجم مورد مطالعه قرار گرفته اند. به منظور گردآوری داده ها از پرسشنامه کارکردهای مدیریت استراتژیک منابع انسانی و پرسشنامه نوآوری فنی استفاده شده است. تحلیل داده های به دست آمده نشان داد میانگین نمرات کارکردهای عدالت سازمانی و نمرات عملکرد شغلی در دانشگاه ها کمتر از حد متوسط بوده و بین کارکردهای عدالت سازمانی با عملکرد شغلی همبستگی چندگانه معناداری وجود داشته است. همچنین ضرایب بتا بین کارکردهای عدالت سازمانی و عملکرد شغلی از نظر آماری معنادار بوده و بین آنها هم خطی وجود نداشته و مدل رگرسیون معنی دار بوده است. نظرات اعضا در خصوص رابطه عدالت سازمانی با عملکرد شغلی بر حسب مشخصات دموگرافیک تفاوت معنی دار وجود داشته است.

۴- فرضیات تحقیق

فرضیه کلی: بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.
فرضیات فرعی:

- بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.
- بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.

۵- روش تحقیق

از نظر هدف کاربردی چون یک مساله واقعی را در سازمان مورد پژوهش حل می کند
از نظر اجرا توصیفی زیرا در یک محیط واقعی بدون دستکاری متغیرها انجام می شود.
از نظر جمع آوری داده ها، پیمایشی زیرا از طریق پرسشنامه داده از محیط واقعی جمع آوری می شود.

۵-۱- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات به دو روش کتابخانه ای و میدانی انجام خواهد شد.
در این تحقیق با توجه به موضوع مورد بررسی و روش تحقیقی که پیمایشی است از پرسشنامه به عنوان ابزار تحقیق استفاده می شود. در این پژوهش برای سنجش متغیرهای پژوهش از پرسشنامه های استاندارد استفاده خواهد شد. برای سنجش هوش اخلاقی از پرسشنامه استاندارد هوش اخلاقی (لنینک و کیل، ۱۹۹۸) و برای سنجش عدالت سازمانی از پرسشنامه استاندارد (مورمن، ۱۹۹۸) و برای سنجش عملکرد شغلی از پرسشنامه استاندارد عملکرد شغلی اچپو (۲۰۰۰) استفاده خواهد شد.

۵-۲- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

روش تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات در این تحقیق به روش های زیر می باشد:
۱. از آمار توصیفی جهت برآورد مشخصه های مرکزی و تنظیم جداول توزیع فراوانی آماری و رسم نموداری استفاده خواهد شد.
۲. از طریق روش آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی و از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن و یا نبودن داده ها بهره گیری می شود و بررسی بین نتایج آزمون از روش همبستگی مناسب انتخاب و به مرحله اجرا در می آید. در تحقیق حاضر جهت بررسی فرضیه ها تجزیه و تحلیل داده ها از روش ضریب همبستگی پیرسون و نرم افزار SPSS استفاده شده است.

۶- آزمون فرضیه ها

آزمون فرضیه فرعی اول: بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.
H₀: بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی رابطه معنی داری وجود ندارد.
H₁: بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول (۱) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان

عملکرد شغلی			متغیر وابسته
			متغیر مستقل
حجم نمونه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	هوش اخلاقی
۹۲	۰/۰۰۰	*۰/۴۵۶	
*همبستگی در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است			

بر اساس نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) در جدول (۱)، بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی در سطح ۹۵٪ اطمینان ($0/05 <$ سطح معناداری) رابطه معنادار و مستقیمی ($0 >$ ضریب همبستگی) وجود دارد. بنابراین فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 پذیرفته می شود. یعنی فرضیه فرعی اول تحقیق تایید می شود. بین متغیر هوش اخلاقی و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

آزمون فرضیه فرعی دوم: بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.

H_0 : بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی رابطه معنی داری وجود ندارد.

H_1 : بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی رابطه معنی داری وجود دارد

جدول (۲) نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان

عملکرد شغلی			متغیر وابسته
			متغیر مستقل
حجم نمونه	سطح معناداری	ضریب همبستگی پیرسون	عدالت سازمانی
۹۲	۰/۰۰۰	۰/۷۴۶	
*همبستگی در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است			

بر اساس نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) در جدول (۲)، بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی در سطح ۹۵٪ اطمینان ($0/05 <$ سطح معناداری) رابطه معنادار و مستقیمی ($0 >$ ضریب همبستگی) وجود دارد. بنابراین فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 پذیرفته می شود. یعنی فرضیه فرعی دوم تحقیق تایید می شود و ضریب همبستگی بین متغیر مستقل (عدالت سازمانی) و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) ($0/746$) می باشد.

آزمون فرضیه اصلی: بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد.

جدول (۳) خلاصه مدل

ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد	دوربین-واتسن	سطح معنی داری
۰/۶۵۸	۰/۳۱۴	۰/۳۳۰	۱/۶۹۲	۱/۸۹۵	۰/۰۰۰

برای هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران از رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شده است. ضریب همبستگی چندگانه برابر $0/658$ و ضریب تعیین برابر $0/314$ است. ضریب تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط مدل را نشان می دهد مقدار عددی ضریب تعیین بین صفر تا ۱ است. هر چه این مقدار به یک نزدیکتر باشد نشان دهنده ی قوی تر بودن رابطه مدل است.

یکی از پیش شرطهای رگرسیون این است که متغیر ملاک دارای خود همبستگی نبوده و خطاها مستقل از هم باشند. این شرط با آزمون دوربین- واتسن مورد آزمون قرار می گیرد. مقدار دوربین- واتسن برابر $1/895$ است. چون این مقدار بین $1/5$ و $2/5$ قرار دارد نتیجه می گیریم که متغیر ملاک دارای خود همبستگی نبوده و خطاها مستقل از هم می باشند. باتوجه به نتایج بدست آمده فرضیه اصلی تایید می گردد.

جدول (۴) جدول ضرایب رگرسیون بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان

سطح معنی داری	t	ضرایب استاندارد نشده			مقدار ثابت
		Beta (بتا)	خطای معیار	B	
۰/۰۰۱	۳/۶۵۴		۲/۸۹۶	۹/۳۵۶	
۰/۰۰۲	۰/۶۹۸	۰/۰۷۸	۰/۰۶۶	۰/۰۸۵	هوش اخلاقی
۰/۰۰۰	۳/۲۲۰	۰/۳۱۳	۰/۰۴۹	۰/۲۰۵	عدالت سازمانی
۰/۰۰۰	۳/۷۶۶	۰/۳۶۲	۰/۰۵۰	۰/۱۸۴	عملکرد شغلی

برای اینکه مدل رگرسیونی معنی دار باشد باید بین متغیر ملاک و متغیرهای پیش بین رابطه خطی وجود داشته باشد. برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیر ملاک و متغیرهای پیش بین از آزمون F استفاده شده است. سطح معنی داری آزمون F برابر ۰/۰۰۱ است. با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون F کمتر از ۰/۰۵ است نشان می دهد که بین متغیر ملاک و متغیرهای پیش بین رابطه خطی معنی داری وجود دارد.

رابطه خطی بین متغیر وابسته و مستقل (آزمون F فیشر): این امر را می توان از طریق تحلیل واریانس (ANOVA) رگرسیون به منظور بررسی رابطه خطی بین دو متغیر استفاده کرد. فرضیه های آماری کل مدل رگرسیون به صورت زیر می باشد:

$$\begin{cases} H_0 = \text{رابطه خطی بین دو متغیر وجود ندارد.} \\ H_1 = \text{رابطه خطی بین دو متغیر وجود دارد.} \end{cases}$$

جدول (۵) جدول تحلیل واریانس (آنوا)

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار آماره آزمون	سطح معناداری
رگرسیون	۲/۱۴۵	۲	۰/۵۶۹	۳/۲۸۹	۰/۰۰۰
باقیمانده	۳۰/۴۵۶	۹۰	۰/۱۷۲		
کل	۳۲/۶۰۱	۹۲			

تحلیل جدول: مطابق جدول شماره (۵) با توجه به سطح معنی داری، $\text{sig} = ۰/۰۰۰$ شده است و چون این مقدار کمتر از $(\alpha = ۱\%)$ یعنی $(\text{sig} < \alpha)$ ، می توان نتیجه گرفت که فرض H_0 رد شده و فرض H_1 مورد تأیید قرار گرفته است؛ جدول آنوا نشان می دهد نمرات با توجه به مقدار F، نمرات متغیرها پیش بین، پیش بینی متغیر وابسته موثر هستند.

۷- بحث و تفسیر، مقایسه نتایج تحقیق

فرضیه اصلی:

آزمون فرضیه اصلی: بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج دهقانی فیروز آبادی (۱۳۹۶)، محمدی (۱۳۹۵) همسو است. با توجه به اینکه یافته های تحقیق دهقانی فیروز آبادی (۱۳۹۶) و محمدی (۱۳۹۵) نشان دادند که رابطه معنی داری بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی وجود داشت.

آزمون فرضیه اول فرعی: بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. بر اساس نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) در جدول (۴-۸)، بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی در سطح ۹۵٪ اطمینان $(0.05 < \text{سطح معناداری})$ رابطه معنادار و مستقیمی (> ۰ ضریب همبستگی) وجود دارد. بنابراین فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 پذیرفته می شود. یعنی فرضیه فرعی اول تحقیق تأیید می شود. بین متغیر هوش اخلاقی و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق با تحقیقات رستگار (۱۳۹۴)، ژانگ (۲۰۱۷) جوادی و همکاران (۱۳۹۰) همسو است.

آزمون فرضیه دوم: بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد بر اساس نتایج آزمون همبستگی (پیرسون) در جدول (۴-۹)، بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی در سطح ۹۵٪ اطمینان $(0.05 < \text{سطح معناداری})$ رابطه معنادار و مستقیمی (> ۰ ضریب همبستگی) وجود دارد. بنابراین فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 پذیرفته می شود. یعنی

فرضیه فرعی دوم تحقیق تایید می شود و ضریب همبستگی بین متغیر مستقل (عدالت سازمانی) و متغیر وابسته (عملکرد شغلی) (۰/۷۴۶) می باشد. نتایج این تحقیق با تحقیقات دیویدسون (۲۰۱۶)، سانگ (۲۰۱۵) و جوادی و همکاران (۱۳۹۰) همسو است.

۸- پیشنهادات تحقیق

پیشنهادات بر اساس فرضیه کلی تحقیق بین هوش اخلاقی و عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. پیشنهادهای عملی با توجه به اینکه نتایج فرضیه کلی تحقیق نشان می دهد هوش اخلاقی معلمان و ابعاد آن بر عدالت سازمانی و عملکرد شغلی آنان در دوره ابتدایی شهر تهران تاثیرگذار است و از آنجایی که هر چه معلمان هوش اخلاقی خود را تقویت نمایند به همان اندازه عملکرد شغلی آنان نیز بیشتر خواهد بود. بنابراین برای اینکه مدیران از عملکرد شغلی بالایی برخوردار باشند، بهتر است هوش اخلاقی آنان تقویت گردد. در این راستا برای ارتقاء و تقویت هوش اخلاقی معلمان در مدارس دوره ابتدایی شهر تهران راهکار زیر پیشنهاد می گردد: ۱. برگزاری کلاس های آموزشی و دعوت از استادان مدیریت و روانشناس و با دادن اطلاعات و توضیحات بیشتر در زمینه ی تاثیر هوش اخلاقی معلمان بر عملکرد شغلی و عدالت سازمانی معلمان. پیشنهادات بر اساس فرضیه فرعی اول تحقیق بین هوش اخلاقی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. هوش اخلاقی اشاره به توانایی اعمال اصول اخلاقی در اهداف شخصی، ارزش ها و فعالیت های فرد دارد و به مفهوم ظرفیت و توانایی درک مسایل خوب از مسایل بد است همچنین عملکرد شغلی معلمان در این تحقیق را به عنوان یک سازه چند بعدی که نشان دهنده چگونگی عملکرد معلمان در شغل، میزان ابتکار عمل و تدابیر حل مساله آن ها و روش های استفاده از منابع موجود خود و هم چنین استفاده از وقت و انرژی در انجام وظایف شغلی می باشد. به نظر می رسد معلمانی که هوش اخلاقی بالایی دارند عملکرد شغلی بهتری خواهند داشت. پیشنهادات بر اساس فرضیه فرعی دوم تحقیق بین عدالت سازمانی با عملکرد شغلی معلمان دوره ابتدایی شهر تهران رابطه وجود دارد. با توجه به نتایج اخذ شده پیشنهادهای زیر ارائه می شود:

۱- آموزش به روسا و سرپرستانی که ارزیابی از عملکرد زیردستان خود را بر عهده دارند. این پیشنهاد با توجه به نتایج تحقیق ارائه می شود. بنابراین، با ارائه آموزش های مقتضی در مورد فرم های ارزیابی عملکرد و چگونگی ارزیابی بر میزان عدالت سازمانی معلمان افزوده خواهد شد.

۲- یکی از عوامل مهم در افزایش عدالت عدالت سازمانی معلمان بازخورد است. مناسب ترین زمان برای بازخورد به کارکنان، هنگام ارزیابی عملکرد است. برای این منظور، بهتر است ارزیابی عملکرد در فضایی تشکیل شود که دو طرف احساس آرامش کرده، علاوه بر رعایت حق در هنگام ارزیابی دو طرف، با آسودگی خاطر به ابزار نظرهای خود (فرد در باره عملکرد خود و سرپرست و یا رئیس درباره عملکرد زیردست) بپردازند. در نتیجه، بازخورد از اثربخشی بهتر برخوردار خواهد بود، زیرا مدیران مدارس یا سرپرستان به تنهایی به قضاوت نپرداخته، هدف طرفین هم از ارزیابی عملکرد اصلاح و بهبود رفتار معلمان و مدیران و سرپرستان خواهد بود.

منابع

۱. الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۳). اخلاقیات و مدیریت به سوی نظام اخلاقیات یکپارچه در سازمان. فصلنامه مطالعات مدیریت. ۴۲(۴۰): ۱-۱۲.
۲. بهاری فر، علی؛ جواهری کامل، مهدی (۱۳۸۹). بررسی پیامدهای ارزش های اخلاقی سازمان (با مطالعه علامت سازمانی، تعهد سازمانی و رفتار شهروندی سازمان. دوماهنامه توسعه انسانی پلیس ۷(۲۷): ۹۵-۱۱۸.
۳. بهشتی فر، ملیکه؛ محمدرفعی، رضوان (۱۳۹۱). تاثیر هوش اخلاقی در سازمان ها. سومین همایش ملی سهروردی با موضوع اخلاق کاربردی. دانشگاه زنجان.
۴. حسنقلی پور، طهمورث، ندریس حسنین معصومه رحیمی پور، اکبر؛ علیپور، فاطمه (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین اخلاق کار و رفتار شهروندی سازمانی با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری در کارکنان دانشگاه مازندران. فصلنامه علمی- پژوهشی علوم اجتماعی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر ۳۰(۳): ۲۵-۵۴.
۵. ضامنی، فرشیده (۱۳۹۵). بررسی رابطه توسعه رفتار اخلاقی مدیران با سلامت سازمانی. مجله اخلاق زیستی. ۶(۲): ۴۷-۶۶.
۶. عزیزاده اقدام، محمدباقر؛ بنی فاطمه، حسین؛ عباس زاده، محمد؛ سلطانی بهرام، سعید (۱۳۹۵). هوش اخلاقی ابزاری برای تبیین شهروندی بوم شناختی (مورد مطالعه شهروندان کلانشهر تبریز). اخلاق زیستی. ۶(۱۹): ۱۲۷-۱۵۳.
۷. مظاهری، پروین؛ نیک پی، ایرج؛ فرح بخش، سعید (۱۳۹۵). بررسی تاثیر هوش اخلاقی و اعتماد آفرینی مدیران بر رفتار شهروندی سازمانی معلمان. نوآوری های آموزشی. ۱۱(۱۶): ۱۱۱-۱۳۶.
۸. ویسی، الناز؛ فرزانیان، هانیه (۱۳۹۳). بررسی تاثیر هوش اخلاقی بر رفتار شهروندی سازمانی OCB، سومین همایش ملی سالیانه علوم مدیریت نوین، گرگان، انجمن علمی و حرفه ای مدیران و حسابداران گلستان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آباد کتول.

۹. قشقایی زاده، نصراله، حسین پور، محمد (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین هوش معنوی، هوش عاطفی و خودکارآمدی با رفتار شهروندی سازمانی در بین کارکنان زن موسسات آموزش عالی شهر بهبهان، زن و مطالعات خانواده : زمستان ۱۳۹۱، دوره ۵، شماره ۱۸؛ از صفحه ۱۰۵ تا صفحه ۱۲۵.
۱۰. بهاری فر، علی، جواهری کامل، مهدی، احمدی، سید علی اکبر. (۱۳۹۰). رفتار اخلاقی و رفتار شهروندی سازمانی: تأثیر ارزش های اخلاقی، عدالت و تعهد سازمانی. مجله پژوهش های مدیریت منابع سازمانی، (۱ شماره ۱).
۱۱. بست، جان، (۱۳۸۴)، روش تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری، ترجمه حسن پاشا شریفی، نرگس طالقانی، چاپ سوم، تهران، انتشارات رشد.
۱۲. حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۸)، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ ششم، تهران، انتشارات سمت.
۱۳. خاکی، غلامرضا، (۱۳۸۸)، روش تحقیق با رویکرد پایان نامه نویسی، چاپ پنجم، تهران، انتشارات بازتاب.
۱۴. سارو خانی باقر، (۱۳۸۷)، روش های تحقیق در علوم اجتماعی: روش های کمی آمار پیشرفته، چاپ پنجم، تهران، نشر دیدار.
۱۵. سلیمی، زینب (۱۳۹۵) بررسی عدالت سازمانی معلمان سازمان های آموزشی در مدیریت رفتاری کلاس های درس، دومین کنفرانس بین المللی مدیریت چالشها و راهکارها، شیراز، مرکز همایش های علمی همایش نگار.
۱۶. حسین زاده، علی، ناصری، محسن (۱۳۹۶)، عدالت سازمانی. ماهنامه علمی آموزشی تدبیر، شماره ۱۹۰: ۲۳-۱۸.
۱۷. دهقانی فیروز ابادی محمد محسن، مکارم اصغر، حسینی محمد علی، کواری سید حبیب الله (۱۳۹۴) همبستگی هوش اخلاقی و تعهد سازمانی کارکنان مراکز توان بخشی سازمان بهزیستی شهر یزد. فصلنامه مدیریت ارتقای سلامت؛ ۴ (۲): ۴۰-۴۷.
18. Alper, Erturk (2007). Increasing organizational citizenship behavior of Turkish academicians;
19. Mediating role of trust in supervisor on the relationship between organizational justice and citizenship behaviors, Journal of Managerial Psychology, Vol. 22, No. 3, pp: 257-270.
20. Ashmos, D.P. and Duchon, D. (2000) "Spirituality at work: a conceptualization and measure", Journal of Management Inquiry, Vol. 9, No. 2, pp. 134-145.
21. zhang, T. S., & Organ, D. W., (2017), Job satisfaction and the good soldier: The relationship between affect and employee citizenship, Academy of Management Journal, 36, 587-595.
22. Davidsoun, K.V. (2016). "Fundamental Research by Means of Laboratory Experiments Is Essential For a Better Understanding of Organizational Justice", Vocational Behavior, (58): PP: 254-259.
23. sang, Z. Y. E. (2015). A study of the effects of mediators between spirituality at work and organizational citizenship behaviors. Master's dissertation, Singapore management University. Retrieved from: <http://ink.library.smu.edu.sg/etdcoll/2>
24. Harmer, R. (2008). Organizational citizenship behavior, emotional intelligence and spirituality: what's the relationship? retrieved from <http://www.developfullcircle.com>
25. Jeon, J. H. (2009). The impact of organizational justice and job security on organizational commitment exploring the mediating effect of trust in top management. A dissertation, faculty of the graduate school of the university of Minnesota. 38.
26. Vaughan, F., 2016, What is spiritual intelligence? Journal of humanistic psychology. 42, (2).
27. https://www.civilica.com/Paper-CMMS03-CMMS03_256.html
28. Robbins, S.P, and Judge, T.A. (2010). "Essentials organizational Behavior", N.J: Prentice, Hall
29. Markóczy, L. and Xin, K. (2004). The virtues of omission in organizational citizenship behavior, University of California, 20(2): 28-30
30. Bolino, M., turnley, C., and William h. (2016). "Going the extra mile: cultivating and managing employee citizenship behavior". Academy of management executive.
31. Chen, X. P., and Fahr, J.L. (2010). "Transformational and transactional leader behaviors in Chinese organizations: differential effects in the people's republic of china and Taiwan ", Advances in Global Leadership, Vol 2, pp 101 – 126.
32. Victoria Refler, Z. (2012). "Relationship of organizational citizenship behavior and organizational commitment", Esfahan, Thesis in level MS, University of Esfahan. (in Persian).
33. Podsakoff, M. P., Mackenzie, B. S., Puine, B. J., and Bachrach, G. D. (2000). "Organizational citizenship behaviors: a critical review of the theoretical and Empirical literature and suggestions for future research". Journal of management, Vol. 26, pp 513 - 563.
34. Wanxian, L., and Weiwu, W. (2014). "A demographic study on citizenship behavior as in- role orientation. personality and individual differences", xxx. Xxx- xxx.

Investigating the relationship between moral intelligence and organizational justice with job performance of primary school teachers in Tehran

Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationship between moral intelligence and organizational justice with the job performance of primary school teachers in Tehran. The research method used was descriptive correlation. In the present study, the statistical population of the study is 120 primary school teachers in Tehran. The sample size is proportional to the number of people in the community is 92 people and the sampling method has been selected by simple random method. To collect data, standard questionnaires have been used. In this study, standard questionnaires were used to measure research variables. The standard questionnaire of moral intelligence (Lenin and Kiel, 1998) was used to measure moral intelligence, the standard questionnaire was used to measure organizational justice (Morman, 1998), and the standard questionnaire of Achio (2000) was used to measure job performance. Pearson correlation and multivariate regression using SPSS 21 software were also used to analyze the data. The results of the main hypothesis showed that there is a relationship between moral intelligence and organizational justice with the job performance of primary school teachers in Tehran. The results of sub-hypotheses showed that there is a relationship between moral intelligence and job performance of elementary school teachers in Tehran and there is a relationship between organizational justice and job performance of elementary school teachers in Tehran.

Keywords: moral intelligence, organizational justice, job performance

فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی

نشانی: کرج، آزادگان، ابتدای بلوار مطهری،
خیابان شهید سبحانی، پلاک ۴۸، واحد ۴
کدپستی: ۳۱۴۳۹۵۳۵۹۵

۰۲۱۳۳۲۰۲۴۸۷
۰۲۶۳۴۴۵۳۱۳۱
www.ASSCS.ir

ISSN: 2645-4475

